

naravni rezervat
**ŠKOCJANSKI
ZATOK**

POROČILO O IZVAJANJU JAVNE SLUŽBE - UPRAVLJANJA NARAVNEGA REZERVATA ŠKOCJANSKI ZATOK V OBDOBJU OD LETA 2009 DO 2018

**na podlagi koncesijske pogodbe med
Vlado RS in DOPPS št. 252100-50-85/00
in aneksa št. 1 k tej pogodbi**

pripravili: ekipa DOPPS/ NR Škocjanski zatok (mag. Nataša Šalaja, Borut Mozetič, Bojana Lipej, Bia Rakar, Daša Stavber)
in zunanji sodelavci (Josip Otopal, dr. Danijel Ivanjšič, dr. Mitja Kaligarič, dr. Lovrenc Lipej, mag. Slavko Polak, Matjaž Bedjanič)

Škocjanski zatok, marec 2019

KAZALO VSEBINE

1	PRAVNE PODLAGE	5
2	POROČILO O DOSEGANJU CILJEV NARAVNEGA REZERVATA ŠKOCJANSKI ZATOK IN DRUGIH OBVEZNOSTI, KI IZHAJAJO IZ KONCESIJSKEGA RAZMERJA	6
2.1.	<i>Doseganje varstvenega cilja naravnega rezervata</i>	<i>8</i>
2.1.1.	PTICE	8
2.1.2.	ŽIVALSKÉ VRSTE.....	13
2.1.3.	HABITATNI TIPI IN REDKE RASTLINSKE VRSTE	16
2.2.	<i>Doseganje razvojnega cilja naravnega rezervata</i>	<i>24</i>
2.2.1.	RAZVOJ OBISKOVANJA	24
2.2.2.	INFRASTRUKTURA ZA OBISK.....	27
2.2.3.	PROGRAMI OBISKOVANJA PO LETU 2016	28
2.2.4.	OBISKOVANJE V ŠTEVILKAH	29
3	POROČILO O IZVEDENIH AKTIVNOSTIH IZ NAČRTOV UPRAVLJANJA NARAVNEGA REZERVATA ŠKOCJANSKI ZATOK V OBDOBJU OD LETA 2009 DO 2018	34
3.1.	<i>OBDOBJE OD LETA 2009–2014: Odlok o programu varstva in razvoja naravnega rezervata Škocjanski zatok za obdobje 2007–2011</i>	<i>34</i>
3.2.	<i>OBDOBJE OD LETA 2015–2018: Uredba o načrtu upravljanja Naravnega rezervata Škocjanski zatok za obdobje 2015–2024.....</i>	<i>50</i>
4	ZAKLJUČEK.....	59
5	VIRI.....	60

SIMBOLI IN OKRAJŠAVE

ARSO – Agencija RS za okolje
CČN – centralna čistilna naprava
CNS – centralni nadzorni sistem
DDV – davek na dodano vrednost
DOPPS – Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
ESRR – Evropski sklad za regionalni razvoj
EU – Evropska unija
FAMNIT – Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije
FB – Facebook
GSM – mobilni telefon
GVŽ – število glav živali na površino
ICPE – International Centre for Promotion of Enterprises
IG – Instagram
ITV – invazivne tujerodne vrste
HT – habitatni tip
KP – krajinski park
MF – Ministrstvo za finance
MG – Ministrstvo za gospodarstvo
MGRT – Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MJU – Ministrstvo za javno upravo
MKO – Ministrstvo za kmetijstvo in okolje
MO – mestna občina
MOK – Mestna občina Koper
MOP – Ministrstvo za okolje in prostor
MzIP – Ministrstvo za infrastrukturo in promet
OE – območna enota
OP – operativni program
OPPN – občinski podrobni prostorski načrt
OŠ – osnovna šola
PZI – projekt za izvedbo
NR – naravni rezervat
NRŠZ – Naravni rezervat Škocjanski zatok
NU – načrt upravljanja
NVO – nevladna organizacija
RS – Republika Slovenija
SVLR – Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalni razvoj
ZO – zavarovano območje
ZON – Zakon o ohranjanju narave
ZNRŠZ – Zakon o naravnem rezervatu Škocjanski zatok
ZRSVN – Zavod RS za varstvo narave
WWF – World Wildlife Fund

1 PRAVNE PODLAGE

Koncesionar za upravljanje Naravnega rezervata Škocjanski zatok – Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS) – je nevladna naravovarstvena organizacija s statusom društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave, varstva okolja in na raziskovalnem področju. Je tudi slovenska krovna ornitološka organizacija, ki širom Slovenije združuje približno 1.000 članov. DOPPS je slovenski partner svetovne zveze za varstvo ptic BirdLife International. Poslanstvo društva je varovanje ptic in njihovih habitatov, s čimer prispeva k ohranjanju narave in dobrobiti celotne družbe. DOPPS je upravljavalec naravnega rezervata Škocjanski zatok na podlagi:

- Uredbe o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok (Uradni list RS, št. 75/13), s katero se od septembra 2013 nadaljuje varstvo Škocjanskega zatoka, prvotno zavarovanega z Zakonom o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok (Uradni list RS, št. 20/98),
- Uredbe o koncesiji za upravljanje Naravnega rezervata Škocjanski zatok (Uradni list RS, št. 31/99),
- Odločbe o izbiri koncesionarja št. 636-06/99-4 za Škocjanski zatok in koncesijske pogodbe, podpisane med Vlado RS in DOPPS št. 252100-50-85/00 in aneksa št. 1 k tej pogodbi. Aneks se izteče 6. septembra 2019, glede na zakonske podlage pa bomo tekom leta 2019 zaprosili za podaljšanje koncesijske pogodbe.

V obdobju poročanja je upravljavalec poleg zgoraj navedenih pravnih aktov rezervat upravljal tudi na podlagi:

- Zakona o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 56/99, z vsemi spremembami) (v nadaljevanju: ZON),
- Odredbe o pogojih obiskovanja in zadrževanja v naravnem rezervatu Škocjanski zatok (Uradni list RS, št. 58/01),
- Odloka o programu varstva in razvoja naravnega rezervata Škocjanski zatok za obdobje 2007–2011 (Uradni list RS, št. 119/02), in
- Uredbe o načrtu upravljanja Naravnega rezervata Škocjanski zatok za obdobje 2015–2024 (Uradni list RS, št. 102/15).

Poleg izvajanja upravljaljskih aktivnosti v skladu z zgoraj navedeno zakonodajo je upravljavalec v skladu s 7. členom koncesijske pogodbe skrbel tudi za vodenje investicij v rezervatu na podlagi sprejetega Odloka o ureditvenem načrtu za območje naravnega rezervata Škocjanski zatok, ki je bil izdelan in sprejet na podlagi Programa priprave ureditvenega načrta za naravni rezervat Škocjanski zatok (Uradni list RS, št. 76/01). Po spremembi finančno-računovodske zakonodaje v začetku leta 2010, s katero se je vodenje investicij preneslo izključno na lastnike javnih objektov, je DOPPS sodeloval pri vodenju investicij s tehnično in vsebinsko koordinacijo investicije in na vseh drugih področjih, kjer vloga nosilca prešla v izključno domeno resornega ministrstva.

Pri izdelavi informacijskih in opozorilnih znakov smo smiselno upoštevali določbe Pravilnika o označevanju zavarovanih območij naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 117/02, 53/05), ki je bil podlaga pri pripravi celostne grafične podobe Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Pri organizaciji in izvajanju nadzorne službe smo ravnali po določbah Uredbe o določitvi programa usposabljanja za izvajanje neposrednega nadzora v naravi (Uradni list RS, št. 30/2003), Pravilnika o službenem znaku, izkaznici in uniformi naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov (Uradni list RS, št. 41/15, 64/17) in Uredbe o strokovnem usposabljanju in preverjanju znanja naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov (Uradni list RS, št. 56/15, 25/17). Poleg tega smo pri pripravi programov dela in upravljanju upoštevali tudi izhodišča in druga navodila Ministrstva za okolje in prostor.

2 POROČILO O DOSEGANJU CILJEV NARAVNEGA REZERVATA ŠKOCJANSKI ZATOK IN DRUGIH OBVEZNOSTI, KI IZHAJAJO IZ KONCESIJSKEGA RAZMERJA

Koncesijska pogodba določa, da ima koncesionar pravico izvajati javno službo upravljanja rezervata, ki obsega območje, določeno z ZNRŠZ, v skladu z omenjenim zakonom in ZON-om. Z uveljavitvijo Uredbe o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok v septembru 2013 se pravica izvajanja javne službe upravljanja rezervata nanaša tudi na tiste dele naravnega rezervata, ki so bili z uredbo vanj na novo vključeni. V obdobju poročanja od leta 2009 do 2018 je DOPPS v sodelovanju z MOP in drugimi akterji uspešno izvajal vse zakonsko predpisane obveznosti in dosegel odlične rezultate pri upravljanju Naravnega rezervata Škocjanski zatok z naslednjimi glavnimi rezultati:

1. izgradnjo **infrastrukture za obisk naravnega rezervata** v letih 2014–2016 na podlagi ureditvenega načrta, projektne dokumentacije in investicijskega programa ter pridobljenega gradbenega dovoljenja, s čimer je bila uresničena ureditev naravnega rezervata odprtega za javnost skladno z razvojnim ciljem ob zavarovanju in omogočeno spoznavanje in doživljanje narave z urejanjem in vzdrževanjem infrastrukture za obiskovalce in z izvajanjem programov za obiskovalce, ki je eden od namenov NRŠZ po uredbi o naravnem rezervatu;
2. uspešnim **začetkom dela z obiskovalci** v novo-zgrajenih objektih in na učni poti po odprtju objektov in naravnega rezervata marca 2016, ki vključuje pripravo programov in ponudbe za obiskovalce, podajanje informacij o naravnem rezervatu v recepciji ter predvsem izvajanje izobraževalnih programov na strokovnih vodenjih za organizirane skupine, delavnicah in različnih dogodkih z namenom izobraževanja in ozaveščanja javnosti, različnimi programi doživljanja narave in jahanja za otroke in odrasle, ki imajo za posledico predvsem priljubljenost območja med obiskovalci, zmanjšanje kršitev varstvenega režima in stalno rast števila obiskovalcev, ki se udeležujejo vodenih programov;
3. **strokovnim upravljanjem habitatnih tipov in habitatov vrst**, obnovljenih v okviru projekta Krajinska in vodnogospodarska ureditev Naravnega rezervata Škocjanski zatok in odstranjevanje sedimenta, na podlagi sprejetih načrtov upravljanja, ki temelji na upravljanju vodnih režimov v vseh ekoloških conah naravnega rezervata skladno s potrebami varovanih vrst in habitatnih tipov, ki ga v sladkovodnem delu rezervata upravljaavec dopolnjuje še z nadzorovano pašo s podolskim govedom in kamarškimi konji ter pozno košnjo oziroma mulčanjem vegetacije po vsakoletni izsušitvi močvirja, pa tudi z dosajevanjem gradnikov vlažnih in močvirnih travnikov, avtohtonih grmovnic in drevesnih vrst ter odstranjevanjem tujerodnih vrst. Rezultat tovrstnega upravljanja je izrazit porast populacij evropsko (Natura 2000) in nacionalno ogroženih in zavarovanih živalskih in rastlinskih vrst ter ugodno varstveno stanje vseh Natura 2000 habitatnih tipov v brakičnem, kot tudi nacionalno pomembnih habitatnih tipov v sladkovodnem delu naravnega rezervata (glej poglavje 2.1);
4. dokončno vzpostavitev **naravovarstvene nadzorne službe**, ki je do konca leta 2018 štela tri usposobljene naravovarstvene nadzornike in tri aktivne prostovoljne nadzornike (od skupno petih, ki so se doslej udeležili usposabljanj), z vso za operativno delovanje nadzorne službe potrebno opremo in vzpostavljenim sistemom za zaračunavanje glob kršiteljem in izterjave plačil. V letu 2019 bodo nadzorniki dobili še uradne uniforme, s čimer bodo vzpostavljeni vsi pogoji za njihovo delovanje na območju.

S tem smo dokončno dosegli oba cilja naravnega rezervata, opredeljena v aktu o zavarovanju:

1. **varstveni cilj:** ohranitev polslanih in sladkovodnih habitatnih tipov, ki so izjemni v slovenskem in mednarodnem prostoru, in habitatov ptic, ki tu v velikem številu gnezdijo, prezimujejo in se ustavljajo ob selitvah, ter habitatov drugih domorodnih prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst, in
2. **razvojni cilj:** ureditev in delovanje za javnost odprtega naravnega rezervata, s čimer se obiskovalcem omogoča spoznavanje in doživljanje narave ter izobraževanje.

Oba cilja smo dosegli ob upoštevanju namena naravnega rezervata, kot ga določa akt o zavarovanju, in sicer na eni strani s pravili ravnanj in z izvajanjem upravljavskih nalog, vzdrževanjem in nadaljnjim izboljševanjem stanja habitatnih tipov ter habitatov rastlinskih in živalskih vrst dosegati varstveni cilj, ter na drugi strani omogočiti spoznavanje in doživljanje narave z urejanjem in vzdrževanjem infrastrukture za obiskovalce in z izvajanjem programov za obiskovalce.

Ostali pomembni rezultati, doseženi v desetletnem obdobju od 2009 do 2018, so:

1. z uveljavitvijo **nove uredbe o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok**, pri nastanku katere smo od 2011-13 tvorno sodelovali z Ministrstvom za okolje in prostor ter Zavodom RS za varstvo narave, OE Piran, septembra 2013 smo zaradi spremembe meja pridobili pristojnost za upravljanje vseh funkcionalnih delov naravnega rezervata Škocjanski zatok, ki niso bili znotraj meja rezervata po prej veljavnem zakonu;
2. pripravili smo drugi **načrt upravljanja Naravnega rezervata Škocjanski zatok za obdobje 2015–2024**, ki pomeni bistveno nadgradnjo prvega načrta in vsebinsko dopolnjuje uredbo o NRŠZ na vseh predvidenih področjih (npr. podrobno določa pogoje obiskovanja, varstvene in razvojne usmeritve za posamezna ravnanja kot tudi za preprečevanje škodljivih vplivov iz okolice, kot tudi prostorsko in časovno opredeljuje varstvene režime);
3. s tvornim pristopom pri lastninjenju zemljišč v družbeni lastnini po 171. členu ZON smo s pregledom stanja na terenu in v zemljiški knjigi, pripravo vseh osnutkov dokumentov in tako zmanjšani obremenitvi odgovornih na ARSO uspeli **v last države prenesti glavnino zemljišč, ki so bila zavedena kot družbena lastnina v upravljanju MO Koper in Luke Koper d.d.** Od skupne površine Naravnega rezervata Škocjanski zatok, ki meri 122,66 hektarjev, je v lasti RS skupaj z zemljišči s statusom javnega dobra 117,12 ha oziroma 95,49% zemljišč, družbena lastnina pa ostaja le še 3,04 ha oziroma 2,48% zemljišč;
4. zagotavljali smo **tehnične in administrativne pogoje za delovanje Odbora za naravni rezervat** vse od njegove ustanovitve konec leta 2006 dalje;
5. s tvornim pristopom pri **pridobivanju projektnih, sponzorskih in donatorskih sredstev ter ustvarjanju lastnih prihodkov rezervata** smo v obdobju do konca leta 2008 za upravljanje in urejanje NRŠZ pridobili skoraj 1,3 milijone dodatnih sredstev, v obdobju poročanja pa še dobrih 561 tisoč eurov, od česar je skoraj 200 tisoč eurov lastnih prihodkov rezervata; v znesku seveda ne upoštevamo sredstev za izgradnjo objektov v NRŠZ, ki smo jih zagotovili v sodelovanju z MOP in MGRT, pri čemer je bila ključna vloga DOPPS v pripravi investicijskega programa in vloge za financiranje in primerni predstavitvi objektov za financiranje v vseh fazah;
6. skrbeli smo za **pozitivno podobo NRŠZ v javnosti** z rednim delom z mediji, organizacijo in izvedbo dogodkov kot tudi s vzpostavitvijo, posodabljanjem in nadgradnjo glavnih virtualnih komunikacijskih poti, kot so spletna stran, Facebook profil (od leta 2016) in Instagram profil (od leta 2017). Zelo pozitiven pa je tudi odziv na naše delo s strani obiskovalcev, ki izjemno cenijo dosežene rezultate obnove in urejanja NRŠZ, kot tudi kakovost izvedbe naših programov za obiskovalce. Pomemben delež obiskovalcev, ki pridejo v NRŠZ prvič, namreč pride na podlagi priporočila znancev in prijateljev, ki so območje že obiskali.

Preglednica 1: Rezultati dela z mediji in uporabe virtualnih komunikacijskih poti v obdobju 2009 do 2018

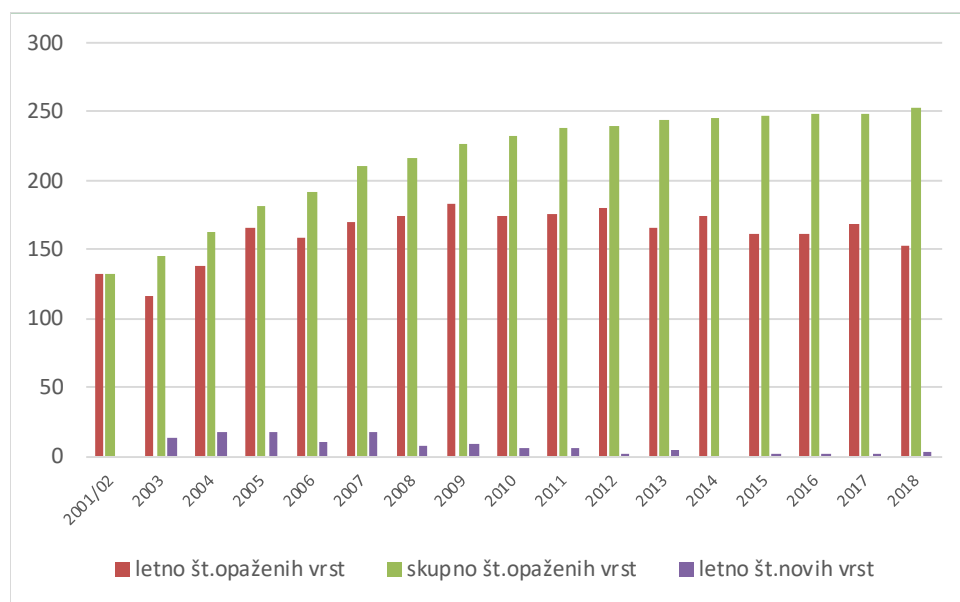
Delo z mediji / Leto	2009-2015	2016	2017	2018	SKUPAJ
Sporočila za javnost in novinarske konference	14	2	2	2	20
Objave v medijih	820	8	64*	158*	1.260
NRŠZ osrednja tema	598	117	51	119	885
Objave na spletni strani NRŠZ	/	19 objav	80 objav	66 objav	165 objav
Objave na FB strani	/	33 objav, 811 všečkov strani/sledilcev	218 objav, 2.279 všečkov strani/sledilcev	252 objav, 2.753 všečkov strani/sledilcev	503 objave, 2.753 všečkov strani/ sledilcev
Objave na IG strani	/	/	2 objavi, 15 sledilcev	74 objav, 214 sledilcev	76 objav

2.1. Doseganje varstvenega cilja naravnega rezervata

Tekom leta 2018 smo v okviru projekta IMPRECO pregledali vsa dosedanja poročila raziskav in monitoringa živalskih in rastlinskih vrst, (strokovne) objave, članke, podatkovno bazo ter zabeležke osebnih opazovanj. Na podlagi pregleda podatkov smo pripravili **seznam vseh do sedaj opaženih rastlinskih in živalskih vrst na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok, ki presega 1.400 vrst in na poseben način odraža tako smiselnost zavarovanja Škocjanskega zatoka, kot tudi izjemno uspešnost habitatne obnove območja in njegovega kasnejšega upravljanja, ki ga izvaja DOPPS.**

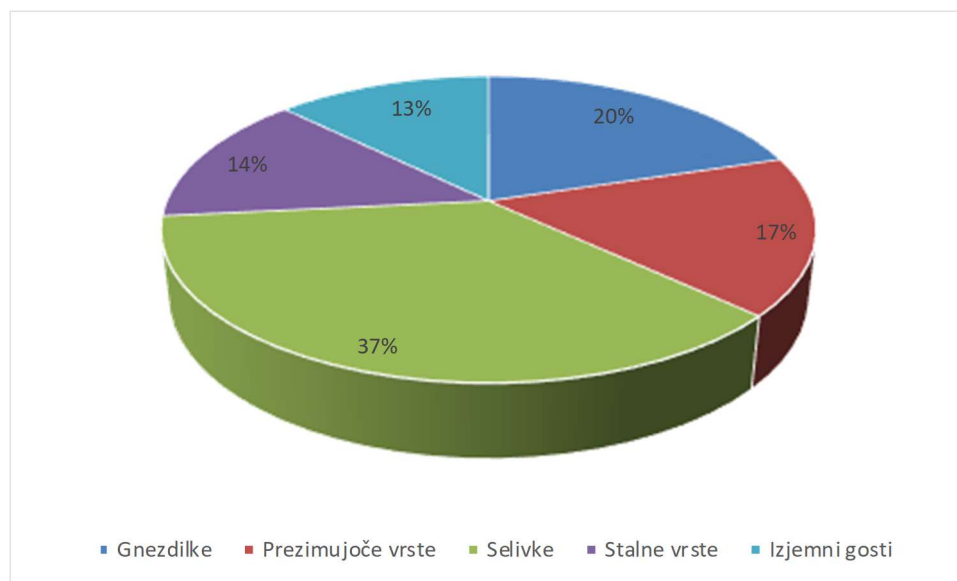
2.1.1. PTICE

Naravni rezervat Škocjanski zatok je zaradi pestrega prepleta polslanih in sladkovodnih življenjskih okolij bivališče različnih vrst ptic. Ptice so tudi najbolj raziskana živalska skupina naravnega rezervata, saj redno spremljanje stanja poteka vse od leta 2001. V tem obdobju je bilo na komaj 122 hektarjev velikem območju NR Škocjanski zatok zabeleženih 252 vrst ptic, kar predstavlja več kot 60% vseh evidentiranih vrst ptic na celotnem ozemlju Slovenije.

Slika 1: Število opaženih vrst ptic NR Škocjanski zatok v obdobju od 2001 in 2018

Na območju NR Škocjanski zatok spremljanje stanja avifavne izvajamo po uveljavljeni metodologiji, ki temelji na terenskem zbiranju podatkov. V času prezimovanja in selitve opravljamo popolne popise vseh osebkov vsakih sedem dni. V redne tedenske popise vključujemo tudi dnevna (naključna) opazovanja naravovarstvenih nadzornikov. V gnezditvenem obdobju (od sredine aprila do konca junija) uporabljamo kartirno metodo popisa ter posebne popise ciljnih vrst gnezdičk.

Slika 2: Deleži evidentiranih vrst ptic po statusih v obdobju od 2001 in 2018

Stanje avifavne po sanaciji in habitatni obnovi naravnega rezervata

Zaradi degradacije v 80. letih prejšnjega stoletja se je število vrst ptic na območju polslane lagune Škocjanskega zatoka in bližnje okolice drastično znižalo. Po zakonski zaščiti območja in izvedenih začetnih upravljavskih ukrepov, ki so potekali od leta 1999 do 2006, so se populacije ptic na obravnavanem območju začele ponovno povečevati. V tem obdobju smo na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok zabeležili 192 vrst ptic, od tega 35 vrst gnezdilke.

Oblikovanje sladkovodnega močvirja na Bertoški bonifiki ter sanacija in habitatna obnova (renaturacija) brakičnega dela naravnega rezervata predstavljata pomembno prelomnico pri doseganju varstvenih ciljev naravnega rezervata. Izvedba projekta LIFE »Obnova in ohranjanje habitatov in ptic v NR Škocjanski zatok«, ki je bil zaključen leta 2007, je bistveno prispevala k vzpostavitvi ugodnega ohranitvenega stanja habitatov in vrst v Škocjanskem zatoku. Obnovljeni in povečani so bili habitat, ki so redki in ogroženi v slovenskem kot tudi evropskem merilu. S tem so bili dani ustrezni pogoji za povečanje števila vrst in populacij ptic v rezervatu, pri katerih gre prav tako za nacionalno in evropsko pomembne vrste. Vzpostavitev ugodnega ohranitvenega stanja je jedro prihodnosti rezervata, saj le na ta način Škocjanski zatok ponovno pridobiva svojo polno vrednost kot naravna vrednota in kot pomembno območje v okviru evropske mreže Natura 2000.

Velik uspeh pri vzpostavljanju primernih ekoloških pogojev in s tem življenjskih okolij za številne ogrožene živalske in rastlinske vrste lahko nazorno prikažemo s pticami kot indikatorsko skupino. Za prikaz povečevanja števila opaženih vrst ptic NR Škocjanski zatok, kot izhodiščno stanje povzemamo podatke spremljana stanja ptic od leta 2007 v primerjavi s stanjem pred začetkom renaturacije.

Preglednica 2: Povečanje števila opaženih vrst ptic v NR Škocjanski zatok po renaturaciji

Leto	Št. novih vrst	Skupno št. vrst
2006	11	192
2007	18	210
2008	7	217
2009	9	226
2010	6	232
2011	6	238
2012	2	240

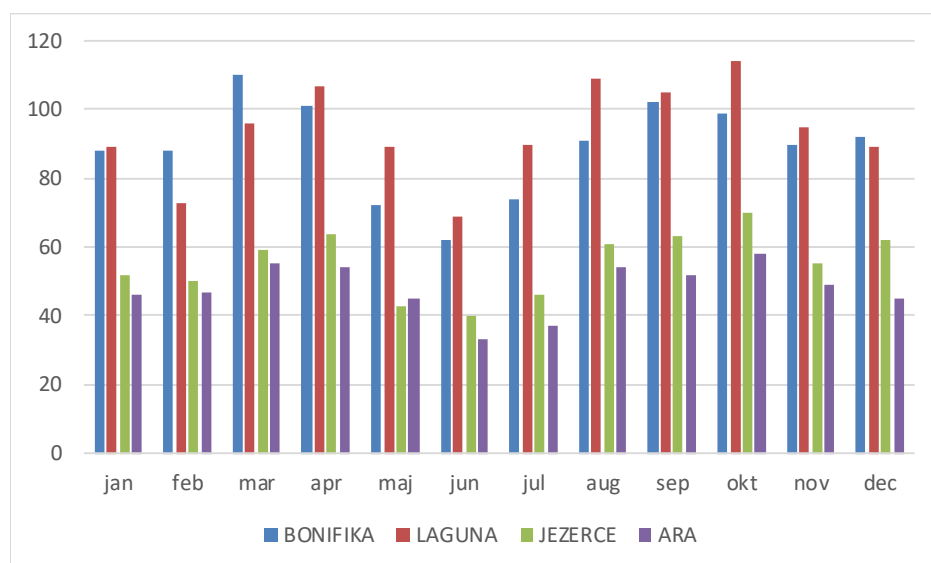
2013	4	244
2014	1	245
2015	2	247
2016	1	248
2017	1	249
2018	3	252
Št. novih vrst po letu 2006	42	

Strukturiranost sladkovodnega močvirja na Bertoški bonifiki je namenjena gnezdkam, kot prehranjevalni habitat pa služi mnogim vrstam rac in pobrežnikov. Zaradi načrtnega povečanja robnega dela trstičja in odprtih vodnih površin so se povečale površine, primerne za gnezdenje nekaterih ciljnih vrst, kot so čapljica (*Ixobrychus minutus*), rakar (*Acrocephalus arundinaceus*), srpična trstnica (*A. scirpaceus*), mali ponirek (*Tachybaptus ruficollis*), čopasti ponirek (*Podiceps cristatus*), liska (*Fulica atra*), zelenonoga tukalica (*Gallinula chloropus*), mokož (*Rallus aquaticus*), reglja (*Anas querquedula*) in sivka (*Aythya ferina*), kot tudi površine primerne za njihovo prehranjevanje. Z oblikovanjem gnezditvenih otočkov in robnih habitatov v laguni je brakični del naravnega rezervata pridobil nove gnezditvene površine za pomembne ciljne vrste, kot so navadna čigra (*Sterna hirundo*), mala čigra (*Sternula albifrons*), polojnik (*Himantopus himantopus*), rdečenogi martinec (*Tringa totanus*) in beločeli deževnik (*Charadrius alexandrinus*).

Zaradi zgoraj navedenega ne preseneča dejstvo, da je NR Škocjanski zatok od leta 2017 bogatejši za kar 12 novih gnezdk, in sicer: mali deževnik, navadna čigra in polojnik (vse od 2007), reglja in labod grbec (od 2008), rdečenogi martinec (od 2011), mala čigra (od 2012), rumenonogi galeb (od 2013), čopasti ponirek in sivka (od 2016), rjava čaplja (od 2017) in siva gos (od 2018).

Analiza stanje avifaune v obdobju od leta 2009 do 2018

Na osnovi analize podatkov rednega spremljanja stanja avifaune NRŠZ je razvidno, da je bilo največ vrst ptic na območju NR Škocjanski zatok opazovanih v času spomladanske selitve ptic (marec, april) in jesenske selitve ptic (september, oktober) ter v času prezimovanja (december, januar, februar). Delež vrst je največji v območjih sladkovodnega močvirja s sestoji trstičja, odprtimi vodnimi površinami ter vlažnimi in močvirnimi travniki na Bertoški bonifiki in v območjih poslance lagune z gnezditvenimi otočki, poslanimi mlakami in poloji, na katerih se razraščajo različne vrste slanuš. V obdobju med letoma 2009 in 2018 smo na območju naravnega rezervata evidentirali kar 236 vrst ptic.

Slika 3: Število opaženih vrst ptic po mesecih glede na območja v obdobju od 2009 do 2014

A. Selitev in prezimovanje

Škocjanski zatok ima izjemno pomembno vlogo v času selitve, ko se tam ustavljajo številne vrste, za katere v nadaljevanju navajamo največje število osebkov ciljnih vrst na posamezno opazovanje. Čopasta čaplja (*Ardeola ralloides*) (13 os., 12.5.2016), rjava čaplja (*Ardea purpurea*) (11 os., 17.8.2016), kostanjevka (*Aythya nyroca*) (26 os., 5.3.2010), plevica (*Plegadis falcinellus*) (10 os., 7.5.2017), togotnik (*Philomachus pugnax*) (96 os., 4.4.2015), močvirski martinec (*Tringa glareola*) (45 os., 29.4.2011), priba (*Vanellus vanellus*) (167 os., 12.3.2010), črnorepi kljunač (*Limosa limosa*) (9 os., 15.4.2015), mala bela čaplja (*Egretta garzetta*) (250 os., 17.7.2010), velika bela čaplja (*Egretta alba*) (44 os., 7.3.2011), bobnarica (*Botaurus stellaris*) (2-3 os.), veliki škurh (*Numenius arquata*) (14 os., 17.2.2014), pritlikavi kormoran (*Phalacrocorax pygmeus*) (51 os., 4.7.2017), kravja čaplja (*Bubulcus ibis*) (31 os., 13.10.2014). Od zanimivih vrst se na selitvi pojavlja kačar (*Circaetus gallicus*), ki se na območju naravnega rezervata redno pojavlja v pognezditvenem obdobju.

Veliko vrst na območju naravnega rezervata tudi prezimuje. Glede na podatek o največjem številu osebkov na posamezno opazovanje so najštevilčnejše vrste liska (*Fulica atra*) (692 os.), krehelj (*Anas crecca*) (507 os.), raca žlicarica (*Anas clypeata*) (94 os.) in žvižgavka (*Anas penelope*) (78 os.). V zimi 2011-12 je bilo zabeleženo tudi pojavljanje 530 osebkov beločele gosi (*Anser albifrons*).

B. Gnezditve

Škocjanski zatok je eno najpomembnejših gnezdišč čapljice (*Ixobrychus minutus*), mokoža (*Rallus aquaticus*), rakarja (*Acrocephalus arundinaceus*), srpične trstnice (*A. scirpaceus*), navadne čigre (*Sterna hirundo*) in polojnika (*Himantopus himantopus*) v Sloveniji. Med ciljnim vrstami sladkovodnega dela naravnega rezervata so:

- čapljica (*Ixobrychus minutus*): vrsta gnezdi na območju Bertoške bonifike, Jezerca in Are;
- mokož (*Rallus aquaticus*) je po renaturaciji pridobil habitat na Bertoški bonifiki, osamljen teritorij mokoža je tudi na Jezercu;
- rakar (*Acrocephalus arundinaceus*): močna populacija rakarja se je vzpostavila v sestojih trstičja na Bertoški bonifiki, kjer je pogosta tudi srpična trstnica (*Acrocephalus scirpaceus*); obe vrsti gnezditve tudi v obrežnem trstičju Jezerca;
- od vrst pomembnih na nacionalnem nivoju je naravni rezervat zelo pomembno območje za svilnico (*Cettia cetti*), malega ponirka (*Tachybaptus ruficollis*), zelenonoga tukalico (*Gallinula chloropus*), lisko (*Fulica atra*); vse naštetе vrste imajo večino populacije na območju Bertoške bonifike in Jezerca.

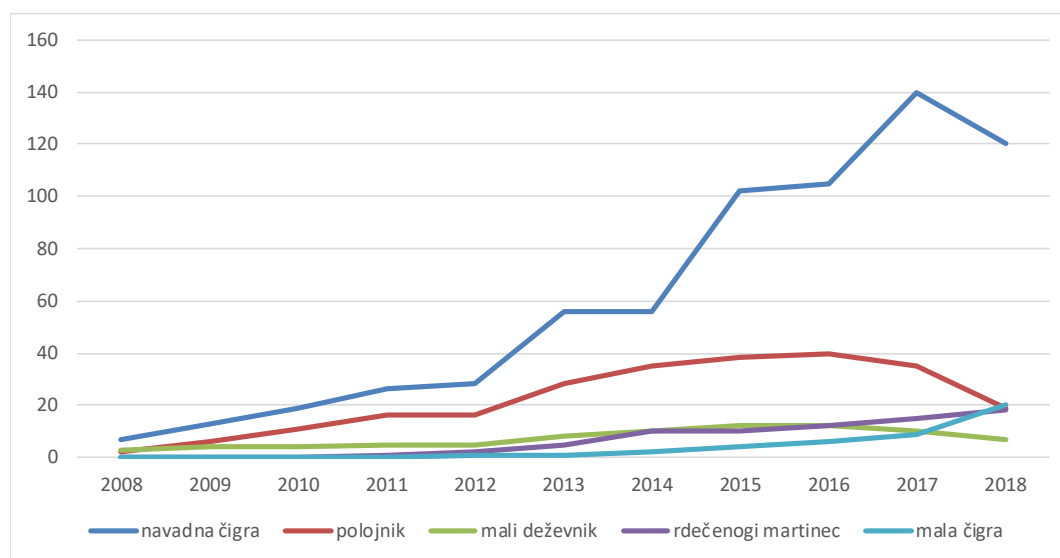
Preglednica 3: Število gnezdečih parov ciljnih vrst ptic sladkovodnega dela NR Škocjanski zatok

Vrsta	2002-2006	2009-2018
čapljica	1 do 3	10 do 15
mokož	1 do 3	8 do 11
mali ponirek	5 do 10	20 do 30
zelenonoga tukalica	5 do 7	10 do 20
liska	3 do 5	15 do 25
rakar	5 do 10	30 do 35
srpična trstnica	10 do 15	25 do 30
svilnica	10 do 15	15 do 20

Nove gnezdilke sladkovodnega dela NR Škocjanski zatok po letu 2009 so sivka (*Aythya ferina*) v letu 2016, (2-3 g.p.), čopasti ponirek (*Podiceps cristatus*) v letu 2017 (2 g.p.) in siva gos v letu 2018 (1 g.p.). V letu 2017 je bilo na območju sladkovodnega dela naravnega rezervata potrjeno tudi prvo gnezdenje rjave čaplje (*Ardea purpurea*) (1 g.p.) v Sloveniji.

Šele z renaturacijskimi deli v laguni so bili vzpostavljeni tudi pogoji za uspešno gnezdenje za navadno čigro (*Sterna hirundo*), malo čigro (*Sternula albifrons*), malega deževnika (*Charadrius dubius*), polojnika (*Himantopus himantopus*) in rdečenogega martinca (*Tringa totanus*). Na območju brakičnega dela naravnega rezervata se je vzpostavila tudi pomembna populacija rumene pastirice (*Motacilla flava*) (10 g.p.).

V zadnjem desetletju pri vseh ciljnih vrstah brakičnega dela naravnega rezervata beležimo pozitivne trende naraščanja gnezdečih parov, kar je prikazano v nadaljevanju. Nove gnezdilke brakičnega dela NR Škocjanski zatok po letu 2009 so rdečenogi martinec (*Tringa totanus*) v letu 2011, mala čigra v letu 2012, rumenonogi galeb v letu 2013 (5-10 g.p.) in čopasti ponirek v letu 2016 (1-2 g.p.).

Slika 4: Rast gnezditvenih populacij varstveno najpomembnejših vrst v laguni po habitatni obnovi

Preglednica 4: Povprečni letni trendi* gnezdečih ciljnih vrst ptic brakičnega dela NR Škocjanski zatok

Vrsta	Obdobje	Trend opisno	Vrednost trenda
mali deževnik	2007-2018	zmeren porast	1.1337 ± 0.0619
polojnik	2007-2018	strm porast	1.2564 ± 0.0423
mala čigra	2012-2018	strm porast	1.6772 ± 0.2286
navadna čigra	2007-2018	strm porast	1.3870 ± 0.0375
rdečenogi martinec	2011-2018	strm porast	1.4800 ± 0.1460

*trendi so izračunani s programom TRIM (Pannekoek & van Strinen 2009)

Beločeli deževnik (*Charadrius alexandrinus*) v naravnem rezervatu v zadnjih letih ne gnezdi več, kljub relativno velikem in zanj primernem habitatu v laguni. Osebki so opazovani predvsem v spomladanskih mesecih. Dejstvo, da vrsta ne gnezdi več, povezujemo z izoliranostjo habitata v Škocjanskem zatoku, saj v neposredni okolici ni primernih gnezdišč, območje pa je najverjetneje premajhno, da bi dolgoročno ohranjalo lokalno populacijo. Stanje ostalih 15 vrst ptic, za katere je bilo opredeljeno posebno območje varstva v okviru omrežja Natura 2000, je ugodno.

C. Podatki označevanja navadne čigre z barvnimi obročki

V letu 2011 smo v okviru raziskav ekologije navadne čigre (*Sterna hirundo*), na območju NR Škocjanski zatok začeli z označevanjem mladičev navadne čigre s posebej zanje izdelanimi barvnimi obročki s kodo. Pri tem smo

uporabili barvne obročke s kodami, ki so bili s strani koordinatorja – organizacije International Wader Study Group (IWSG Colour-Marking Register) dodeljeni NRŠZ.

V zadnjih osmih letih smo na gnezdiščih označili 482 osebkov. Rezultat označevanja navadne čigre z barvnimi obročki je izjemen. Od 482 označenih osebkov smo dobili kar 110 povratnih informacij, oziroma najdb. Na osnovi zbranih podatkov lahko sklepamo, da se navadne čigre iz NR Škocjanski zatok v Afriko selijo preko severnojadranskih mokrišč, Apeninskega polotoka, Francije in Španije ter čez Gibraltar.

Preglednica 5: Najdbe (opazovanja) v NR Škocjanski zatok označenih osebkov navadne čigre

Lokacija	Število najdb
NR Škocjanski zatok	1, gnezdenje
Zaliv polje, Slovenija (3 km)	2
KP Sečoveljske soline (12 km)	1, gnezdenje
Deželni NR na izlivu Soče, Italija (25 km)	91
Rovinj, Hrvaška (47 km)	4
Marano Lagunare, Gradež, Italija (50 km)	1, gnezdenje
Porto di Lido, Venezia, Italija (111 km)	1
Saline di Camacchio, Ferrara, Italija (147 km)	1
Le Salin des Pesqueres, Toulon, Francija (670 km)	2
Baisse de Cinq Cents, Camargue, Francija (751 km)	1
Natural Park Bahía de Cádiz, Španija (1950 km)	4
Guinea Bissau, Afrika (4800 km)	1

2.1.2. ŽIVALSKÉ VRSTE

Na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok je bila do konca leta 2018 poleg 252 vrst ptic ugotovljena prisotnost več kot 300 vrst hroščev (Polak, 2012), 367 vrst metuljev (Polak, 2010, Rakar, 2019), 41 vrst kačjih pastirjev (Bedjanič, 2010 in 2014, Vinko 2018 - ustno), 16 vrst rib (Odorico in Ciriaco, 2011), 5 vrst dvoživk (Trani, 2011; Veenvliet in Kus Veenvliet, 2014), 8 vrst plazilcev (Trani, 2011; Veenvliet in Kus Veenvliet, 2014) in 12 vrst sesalcev (Tome in sod., 2000). Navedeni podatki so rezultati inventarizacije in spremljanja stanja favne nevretenčarjev in vretenčarjev Naravnega rezervata Škocjanski zatok v zadnjem desetletnem obdobju razen pri sesalcih, pri katerih je bil zadnji pregled stanja z izjemo netopirjev opravljen v letih 1999 in 2000.

A. Hrošči (Coleoptera)

Med do zdaj ugotovljenimi vrstami hroščev Škocjanskega zatoka je vsaj sedem vrst novih za živalstvo Slovenije, in sicer vodni hrošč *Eretes griseus*, hrošči krešiči *Anthracus quaernerensis*, *Agonum atratum*, *Polystichus connexus* in hrošč črnivec *Erodus siculus* subsp. *dalmatinus*. Prav tako so za slovensko živalstvo nove vsaj štiri vrste kratkokrilcev, le da bo treba njihovo vrstno pripadnost zanesljivo potrditi, to so: *Philonthus* cf. *micantoides*, *Bledius* (*Bledius*) cf. *spectabilis*, *Bledius* (*Bledius*) cf. *tricornis* in *Bledius* (*Euceratobledius*) cf. *furcatus*. Za slovensko živalstvo je prav tako nova, sicer še ne določena vrsta mravljarja *Anthicus* sp., najdenega v Škocjanskem zatoku. Za več kot 10 ugotovljenih vrst je podatek iz Škocjanskega zatoka drugo ali tretje nahajališče v državi. V naravnem rezervatu je bilo ugotovljenih 34 vrst vodnih hroščev kozakov (Dytiscidae) in potapnikov (Hydrophilidae), kar je v slovenskem merilu veliko. Poleg vodnih hroščev je bila v Škocjanskem zatoku ugotovljena bogata favna na vodno okolje vezanih krešičev. Prav iz te skupine je veliko vrst, ki so redke, ogrožene in zavarovane. Naravni rezervat Škocjanski zatok se odlikuje po dobro ohranjenih sladkovodnih in brakičnih okoljih, ki so drugod po Sloveniji ogrožena. Prav vrste, značilne za vlažne, močvirske in brakične habitate, dajejo rezervatu največji naravovarstveni pomen. Med ugotovljenimi vrstami jih je šest uvrščenih na

rdeči seznam ogroženih vrst hroščev Slovenije po Pravilniku o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02 in 42/2010), od tega ena v kategoriji redkih vrst (R), ena v kategoriji premalo poznanih vrst (K) in štiri v kategoriji prizadetih vrst (E). Deset ugotovljenih vrst, ki živijo na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok, je v Sloveniji zavarovanih na podlagi Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04 in nadaljnji). Z oživitvijo paše podolskega goveda in kamarških konj so se na slovensko obalo vrnila tudi hrošči govnači in skarabeji.

B. Metulji (Lepidoptera)

Na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok je bilo do zdaj ugotovljenih 50 vrst dnevnih metuljev in 317 vrst nočnih ali pretežno nočno dejavnih metuljev. V letu 2018 je bilo evidentiranih 69 novih vrst, od tega 61 nočnih in sedem dnevnih vrst metuljev. Izmed 367 vrst metuljev, do zdaj ugotovljenih v naravnem rezervatu, jih je 27 uvrščenih v katero od varstvenih kategorij. Kar 22 vrst je uvrščenih na rdeči seznam ogroženih vrst metuljev v Sloveniji (Pravilnik ..., 2010). Od teh sta v kategorijo ranljivih vrst (V) uvrščeni dve vrsti dnevnih metuljev, ki pa v Škocjanskem zatoku nimata pomembnejše populacije. Kar 20 vrst nočnih metuljev, ki so bili ugotovljeni v Škocjanskem zatoku, je uvrščenih v kategorijo prizadetih vrst (E).

Med potencialno ogroženimi vrstami so raziskovalci izpostavili še dodatni vrsti, ki spadata med ogrožene vrste v Sloveniji. Vrsta peresičarja *Agdistis meridionalis*, vezana na slanoljubno vegetacijo (*Limonium* sp.), je po do zdaj znanih podatkih na ozemlju Slovenije ugotovljena prvič, kar pa bo treba še potrditi. Vsekakor vrsta zasluži uvrstitev v katero od naravovarstvenih kategorij po državni zakonodaji. Podobno so v zatoku ugotovili v Sloveniji izjemno redko vrsto travniške vešče *Ostrinia quadripunctalis*, ki je vezana na sredozemska mokrišča in je tudi v predlogu za uvrstitev na rdeči seznam. Od ogroženih in zavarovanih vrst z uredbo o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah je le pet vrst vezanih na suha travišča, večina, to je 20 vrst, pa je vezanih na močvirsko vegetacijo. Od teh so štiri vrste vezane na slanoljubno vegetacijo, kar deset vrst pa na trstišča.

C. Kačji pastirji (Odonata)

Na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok je bilo do zdaj ugotovljeno pojavljanje 41 vrst kačjih pastirjev, ki pripadajo sedmim družinam. V letu 2012 sta bili na območju naravnega rezervata prvič fotografirani dve novi, zelo redki vrsti, in sicer pasasti kamenjak (*Sympetrum pedemontanum*) in temni slaniščar (*Selysiothemis nigra*), slednja sploh prvič v Sloveniji. V letu 2013 so na območju Škocjanskega zatoka popisali tudi dve vrsti – modrega bleščavca (*Calopteryx virgo*) in malega rdečeokca (*Erythromma viridulum*) – ki sta bili v preteklosti že znani iz bližnje okolice, medtem ko je najdba ogrožene loške zverce (*Lestes virens vestalis*) prvi podatek za vrsto v Škocjanskem zatoku in na Obali nasploh. Populacije ogroženih vrst, kot so zgodnji trsničar (*Brachytron pratense*), deviški pastir (*Anaciaeschna isocles*), črni ploščec (*Libellula fulva*) in sredozemski kamenjak (*Sympetrum meridionale*), so na območju naravnega rezervata močne in stabilne, paleta življenjskih okolij in biotske razmere v Škocjanskem zatoku pa jim očitno zelo ustrezajo. Na območju rezervata se redno pojavljajo posamični osebki kritično ogrožene vrste rdeči voščenec (*Ceragrion tenellum*). V letu 2018 je bila ponovno opažena grmiščna zverca (*Lestes barbarus*), ki je bila nazadnje dokumentirana v 2010.

D. Ribe (Pisces)

Na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok je bilo ugotovljenih najmanj 16 vrst rib, od tega so tri vrste skoraj izključno sladkovodne. Povsem mogoče pa je, da je število vrst še večje. Najbolj številčne so ribe iz treh družin, in sicer Gobiidae, Mugilidae in Atherinidae. Nekatero vrsto ugotovljenih rib so značilne za lagunska okolja, izlivne predele rek in soline. Taki vrsti sta npr. solinarka (*Aphanius fasciatus*) in lagunski glavaček (*Knipowitschia caucasica*). Druge vrste so tesno povezane s prisotnostjo morskih trav oziroma morskih travnikov, kot sta npr. kačje šilo (*Nerophis ophidion*) in travni glavač (*Zosterisessor ophiocephalus*). Pričakovane vrste za tako okolje so tudi razne vrste cipljev (Mugilidae) in mali gavuni (*Atherina boyeri*), ki se tu pojavljajo v velikem številu.

E. Dvoživke (Amphibia)

Na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok je bilo v zadnjih petih letih ugotovljenih pet vrst dvoživk in osem vrst plazilcev. Najštevilčnejša vrsta med dvoživkami je žaba debeloglavka (*Pelophylax ridibundus*), preseneča pa velikost populacije velikega pupka (*Triturus carnifex*), ki se v rezervatu pojavlja šele v zadnjih letih. Poleg velikega pupka je bila v rezervatu potrjena tudi prisotnost navadnega pupka (*Lissotriton vulgaris*). Območje rezervata je zaradi urbanizacije okolice zelo pomembno tudi za ohranjanje zelene rege (*Hyla arborea*), ki se v največjem številu pojavlja na južnem in jugovzhodnem delu Bertoške bonifike, na zahodni in severni strani pa je vrsta manj številčna. Po letu 2010 je bil ugotovljen upad številčnosti zelene krastače (*Bufo viridis*), kar je posledica velikih sprememb po ureditvi sladkovodnega dela rezervata. Populacija zelene krastače je na območju rezervata zelo majhna, zato bo treba v prihodnje na robnih delih Bertoške bonifike urediti dodatne mlake brez rib ter jih vsakih nekaj let izprazniti in odstraniti rastlinje (Veenvliet in Kus Veenvliet, 2014).

F. Plazilci (Reptilia)

Najpogostejša kuščarica v naravnem rezervatu je poljska primorska kuščarica (*Podarcis siculus campestris*), poleg nje je na območju prisotna še pegasta pozidna kuščarica (*Podarcis muralis maculiventris*), ki je pogosta tudi v urbanih predelih okolice rezervata. Med kačami sta najpogostejše zastopani kobranka (*Natrix tessellata*) in belouška (*Natrix natrix*), znano je tudi pojavljanje navadnega goža (*Zamenis longissimus*) in črnice (*Hierophis viridiflavus carbonaria*). Za oceno velikosti populacije črnice in navadnega goža bi bilo treba opraviti dodatne raziskave. Na območju rezervata je bila potrjena tudi prisotnost močvirske sklednice (*Emys orbicularis*), ki je vključena v Dodatek II Direktive o habitatih, na rdečem seznamu ogroženih živalskih vrst v Sloveniji pa ima status prizadete vrste (E). Na istih lokaliteti se v velikem številu pojavlja tudi tujerodna vrsta želve popisana sklednica (*Trachemis scripta*) z obema podvrstama rdečevratko (*Trachemis scripta elegans*) in rumenovratko (*Trachemis scripta scripta*) ter križanci obeh podvrst. Tujerodne želve predstavljajo pomemben vir ogrožanja za domorodno močvirsko sklednico. Za izboljšanje ohranitvenega stanja močvirske sklednice je treba v prihodnje izloviti čim več tujerodnih želv (Veenvliet in Kus Veenvliet, 2014).

G. Sesalci (Mammalia)

Po oceni raziskave Pregled stanja favne nevretenčarjev in vretenčarjev Škocjanskega zatoka (Tome in sod., 2000) je na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok stalno živelo devet vrst malih in tri vrste velikih sesalcev. Iz Strokovnih osnov za vzpostavljanje omrežja Natura 2000 (Kryštufek in sod., 2003) je razvidna prisotnost vsaj sedmih vrst netopirjev, in sicer: obvodni netopir (*Myotis daubentonii*), dolgonogi netopir (*Myotis capaccinii*), belorobi netopir (*Pipistrellus kuhlii*), Savijev netopir (*Hypsugo savii*), mali netopir (*Pipistrellus pipistrellus*) in Nathusijev netopir (*Pipistrellus nathusii*). Seznam do takrat evidentiranih vrst netopirjev naravnega rezervata dopolnjuje še mračnik (*Nyctalus sp.*), ki so ga poleti 2012 člani DOPPS popisali s pomočjo ultrazvočnega detektorja.

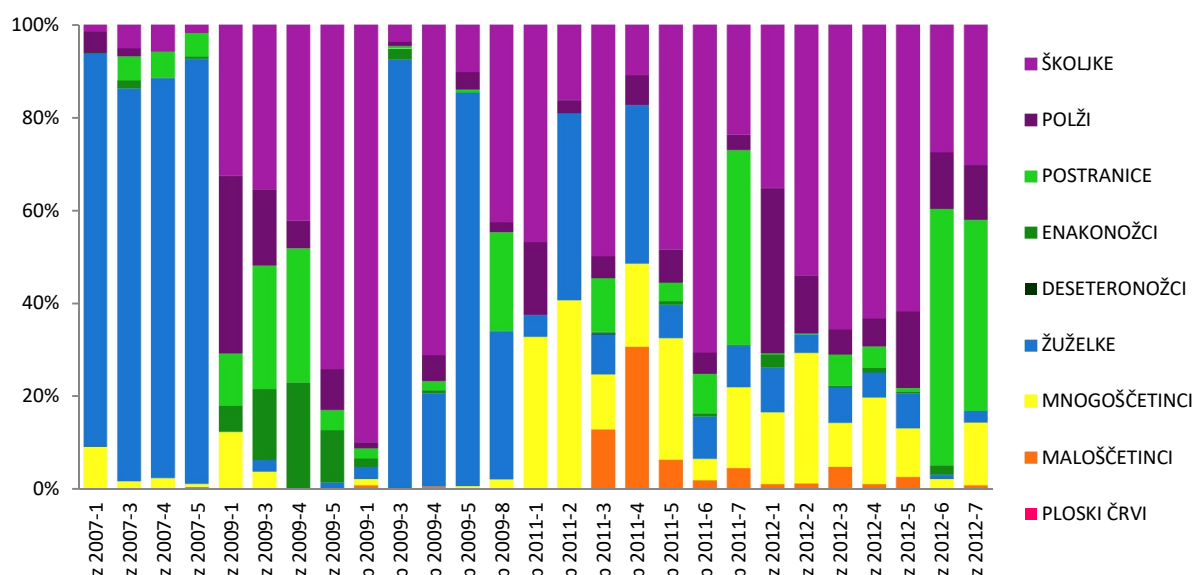
H. Makrofavna lagune

Laguna Škocjanskega zatoka je z bionomskega vidika evritermna in evrihalina biocenoza, za katero so značilna velika nihanja slanosti in temperature. S tega vidika je to okolje že v osnovi manj pestro kot sosednja morska območja, saj le manjše število organizmov lahko kljubuje tovrstnim stresnim razmeram. To velja še posebej za živalstvo lagunskega dna (makrobentos), ki tu tvori posebno združbo. Značilne vrste evrihaline in evritermne biocenoze, ki so pogoste v laguni, so *Cerastoderma glauca*, *Abra segmentum*, *Cyclope neritea*, *Cyathura carinata* in še nekatere druge. Večina vrst te biocenoze je tolerantnih, ki tudi prevladujejo v favni lagune zatoka. Tri glavne skupine morskih živali so najbolj pomembne pri ovrednotenju lagunskih ekosistemov in sicer mehkužci (Mollusca), raki (Crustacea) in mnogoščetinci (Polychaeta).

Renaturacija lagune je pomembno vplivala na izboljšanje razmer. Leta 2007 je bila makrobentoška združba v laguni slabo strukturirana, saj so jo tvorile v največji meri ličinke trzač (Chironomidae) z deležem med 84 in 91%.

Po odstranitvi sedimenta in izboljšanju pretoka vode je prišlo do večje strukturiranosti združbe. Takoj po renaturaciji, torej v obdobju 2009–2012, predstavljajo mehkužci v zimskem obdobju več kot 60 % vseh živali, v poletnem obdobju pa 47 % in 41 %. Drastično se poveča relativna abundanca školjk, iz 3,8 % v letu 2007 na 36,1% in več v vseh ostalih obdobjih. Na sliki 5 je razviden trend povečanja relativnega deleža abundance školjk in polžev, še posebej v zimskem času. Ker so mehkužci v največji meri detritivori, lahko povežemo njihov porast s še vedno veliko količino organskega materiala. Znatne spremembe so razvidne tudi pri deležih rakov enakonožcev (Isopoda), postranic (Amphipoda) in mnogoščetincev (Polychaeta), drastično pa pade delež ličink tržač (Chironomidae). Prav tako se po renaturaciji poveča raznolikost prehranskih cehov. V prvih letih po renaturaciji so se v laguno naselile tudi nekatere tujerodne školjke. Med njimi je še posebej pomembna vrsta *Arcuatula senhousia*, ki se je prvič pojavila leta 2011 v laguni z gostoto 978 os./m². Leta 2012 njena gostota naraste na 3370 os./m², vendar kasneje drastično upade.

Renaturacija je vplivala tudi na prehranski potencial lagunske makrofavne za mnoge vrste evrihalinih rib, kot so npr. razne vrste cipljev (Mugilidae), brancini (*Morone labrax*), pa tudi za mnoge vrste ptic. Nekatere vrste nevretenčarjev, še posebej postranic iz rodu *Corophium*, so ključne za mnoge vrste pobrežnikov.

Slika 5: Delež posameznih taksonomskih skupin makrobentoških nevretenčarjev na posameznih vzorčevalnih postajah (1-7) v laguni Škocjanskega zatoka v obdobju 2007–2012. Legenda: z – zima, p – poletje.

2.1.3. HABITATNI TIPI IN REDKE RASTLINSKE VRSTE

Naravni rezervat Škocjanski zatok ima velik narodni in mednarodni naravovarstveni pomen, predvsem zaradi redkosti in ogroženosti tamkajšnjih habitatnih tipov in rastlinskih vrst, ki jih poseljujejo. Z izvedbo projekta Obnova in ohranjanje habitatov in ptic v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok (št. LIFE00NAT/SLO/7226) je bila v marcu 2007 zaključena habitatna in vodno-gospodarska ureditev sladkovodnega dela naravnega rezervata. Konec leta 2007 so bila zaključena dela tudi na brakičnem delu naravnega rezervata, ki so vključevala povečanje robnih habitatov ter oblikovanje novih polojev in muljastih otočkov za razrast halofitne vegetacije.

Primerjava podatkov o razvoju habitatnih tipih Naravnega rezervata Škocjanski zatok temelji na rezultatih kartiranja habitatnih tipov v letih 2009 (nulto stanje) in 2018 (trenutno stanje), ki so ju izvedli botaniki s Fakultete za matematiko in naravoslovje v Mariboru. Vegetacija ni stabilna struktura, temveč zelo dinamičen sistem, ki se v času spreminja v odvisnosti od prenekaterih dejavnikov živega in neživega okolja. Opisane spremembe stanja habitatnih tipov Naravnega rezervata Škocjanski zatok so tudi posledica uspešnega

upravljanja in izvajanja ciljnih ukrepov za razvoj vegetacije, ki izhajajo iz poročil kartiranja habitatnih tipov NRŠZ in so vključeni v načrt upravljanja ter letne programe dela NRŠZ. Upravljanje habitatov je v zadnjih desetih letih obsegalo:

1. Upravljanje vodnega režima se ločeno po hidroloških enotah, ki se izvaja po vsem rezervatu je redna, skoraj vsakodnevna naloga naravovarstvenih nadzornikov, ki na podlagi rednega nadzora in monitoringa z upravljanjem objektov za urejanje vodnega režima (zapornic, sifonov) nivoje vode prilagajajo potrebam varovanih habitatov in vrst. V primerjavi z bonifiko se vodni režim lagune upravlja le v obdobju gnezditve ptic, okvirno od aprila do julija, v preostalih mesecih pa je zapornica na morskem kanalu odprta in laguna deluje v skladu z naravnim plimovanjem.
2. Ročno čiščenje vegetacije in odstranjevanje zarasti ter omejevanje in odstranjevanje tujerodnih vrst rastlin temelji na njihovi identifikaciji, ki jo opravi izkušen botanik v okviru rednih habitatnih kartiranj in vzporednih popisov tujerodnih vrst, hkrati pa upravljavca tudi usmerja v pravilen in trajen način odstranjevanja posameznih vrst (npr. amorge, laške repe, robinije, verlotovega pelin itd.).
3. Dosajanje avtohtonih vrst rastlin obsega predvsem dosajanje avtohtonih vrst grmovja in drevja na obrobju naravnega rezervata in po zastiralnih nasipih, katerega funkcija je ustvarjanje mejic in grmišč kot življenjskih okolij, preprečevanje motenj (zastor) in tudi preprečevanje razraščanja invazivnih tujerodnih vrst. Dosajajo se tudi travniške vrste zaradi vzpostavitve vlažnih in močvirnih travnikov ter razvoja sestojev nekaterih halofitnih vrst, npr. obmorskega lanu, obmorskega ločja in obmorske triroglje na območju brakične lagune.
4. Upravljanje vegetacije z usmerjeno pašo in pozno košnjo enkrat letno na Bertoški bonifiki. Paša v rezervatu poteka od novembra 2008, ko sta bili v rezervat naseljeni prvi dve kamarški kobili, osnovna čreda pa je konec leta 2018 obsegala 4 kamarške konje in 4 podolska goveda. Redna košnja, mulčenje in odstranjevanje biomase poteka enkrat letno po koncu gnezditve (avgust in september).

Rezultati kartiranja habitatnih tipov Naravnega rezervata Škocjanski zatok, ki potekajo od zaključka sanacije in habitatne obnove naravnega rezervata, kažejo na velik uspeh habitatnega urejanja obnove in uspešnega upravljanja habitatov in vrst v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok.

A. Habitatni tipi brakičnega dela Naravnega rezervata Škocjanski zatok

V Naravnem rezervatu Škocjanski zatok uspeva nekaj vrst z Rdečega seznama ogroženih rastlin v Sloveniji po Pravilniku o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02 in 42/2010). Med najpomembnejše spadajo: redke vrste (R), obmorsko ločje (*Juncus maritimus*), ranljive vrste (V), močvirska slanovka (*Puccinellia palustris*), ozkolistna mrežica (*Limonium angustifolium*), navadni osočnik (dve vrsti – diploid *Salicornia perennas* in tetraploid *Salicornia procumbens* subsp. *procumbens*), grmičasta članjača (*Sarcocornia fruticosa*) in sinji členkar (*Arthrocnemum glaucum*), navadni lobodovec (*Artiplex portulacoides*), obmorski oman (*Inula critmoides*), navadna obrežna lobodka (*Suaeda maritima*), sodina solinka (*Salsola soda*). Sem sodi tudi obmorska triroglja (*Triglochin maritimum*), ki jo uvrščamo med domnevno izumrle vrste, saj ni bila potrjena že 27 let.

V letu 2018 je bila struktura habitatnih tipov po tipologiji Habitatnih tipov Slovenije, ki se uporablja pri določanju habitatnih tipov na območju Slovenije in je usklajena s palearktično (A Classification of Palearctic habitats), sledeča: obalne lagune (21) so predstavljale 36,04% površine, sledili so muljasti poloji (14) s 30,92%, slanuše trajnice (15.61) s 7,01% ter kombinacije oziroma prehodi med muljastimi poloji, slanušami enoletnicami ter slanušami trajnicami (14x15.113 ter 14x15.61) s skupaj 7% površine. Pomemben habitatni tip brakičnega dela rezervata, slanooljubno trstičje, je pokrivalo nekaj več kot 2% površine. Sicer smo skupaj zabeležili 41 različnih habitatnih tipov. Pet od teh sodi med Natura 2000 habitatne tipe (1140, 1150, 1310, 1410 in 1420) izrednega pomena. V letu 2014 je bila na območju naravnega rezervata odkrita tudi vrsta morsko metličje (*Spartina maritima*). Gre za novo nahajališče v Sloveniji, ki pomeni droben fragment ustreznega HT 1320 – sestoji metličja.

Stanje popisanih habitatov je po pričakovanjih v skladu z naravno sukcesijo. Vegetacija strogo sledi višinskemu gradientu, vzpostavljena je značilna conacija, ki jo lahko srečamo tudi v drugih sorodnih mokriščih v Sredozemlju. Najnižje nadmorske višine v brakičnem delu Škocjanskega zatoka pokrivajo muljasti položi brez vegetacije, tem sledijo muljasti položi v kombinaciji z slanušami enoletnicami. Nekaj centimetrov višje najdemo čiste sestoje slanuš enoletnic. Če se po vertikalnem gradientu še nekoliko dvignemo, naletimo na kombinacijo slanuš enoletnic in slanuš trajnic. Nadalje sledijo čisti sestoje slanuš trajnic, ki počasi prehajajo v kombinacijo habitatnih tipov, ki so že manj odporni na slanost substrata. Tukaj se slanuše trajnice mešajo z nekaterimi ruderalnimi vrstami ali pa s trstičjem. Višinski gradient je ponekod zaključen s trstičjem ali termofilnimi grmovnimi vrstami. Na teh mestih smo ponekod zabeležili tudi tujerodno navadno amorfo (*Amorpha fruticosa*) in luskasto nebino (*Aster squamatus*).

Habitatni tipi (HT) oziroma življenjska okolja so našteta v zaporedju glede na pokrovnost (delež površine, ki ga pokrivajo v brakičnem delu NRŠZ). Ob poimenovanju HT je v oklepaju tudi pripadajoča koda povzeta po tipologiji HTS 2004:

1. **Obalne lagune (HT 21):** Predstavljajo celoten brakični ekosistem NRŠZ. V njem imamo nekaj alg in nekaj morskih semenk, med njimi najpogostejše vrsto *Ruppia maritima*. Ta se pojavlja v večjih »šopih«, predvsem na mestih z večjo pretočnostjo.
2. **Muljasti in peščeni položi brez vegetacije višjih rastlin (HT 14):** Razviti so na mestih, ki so predolgo pod vodo, da bi omogočali razvoj vegetacije. Morda se bo del teh površin v prihodnosti še do neke mere zarasel, res pa je, da je kar precej poligonov vmesna oblika (križanec) med halofitnimi enoletnicami in tem HT. To so poligoni z zelo redko rastočimi osočniki, ki jih ne moremo uvrstiti niti v eno niti v drugo kategorijo.
3. **Vegetacija halofitnih trajnic (Nat. 2000 koda 1420) na muljastih poljih (HT 15.61.):** Halofitne trajnice so vezane na polsuha slana muljasto-peščena tla. V tem HT dominirajo različne trajnice, poznamo oblike z dominantnim členkarjem (ta oblika je najbolj razširjena), na najbolj suhih tleh lahko dominira lobodovec, redko je prisoten tudi sinjezeleni pelin, kar pomeni še sušnejša tla. V tem HT najdemo pogosto tudi diploidni osočnik (*Salicornia perennas*), ki je vezan na bolj odcejena tla.
4. **Vegetacija halofitnih enoletnic (Nat. 2000 koda 1310) na poplavljenih muljastih poljih (15.113):** Poplavljeni muljasti položi s sredozemskimi sestoje slanuš enoletnic, v katerih prevladuje osočnik, so zelo ekstremen življenjski prostor revne mineralne sestave, slabih kisikovih razmer in podvržen spreminjanju vodostaja. Prevladuje pionirska vrsta osočnika - tetraploidni *Salicornia procumbens subsp. procumbens*, pridružuje pa se mu tudi obrežna lobodka (*Suaeda maritima*), ki dobro prenaša slanost in zalitost z vodo ter trava močvirska slanovka (*Puccinellia palustris*). V NR Škocjanski zatok nastopata dve vrsti osočnika (diploid *Salicornia perennas* in tetraploid *Salicornia procumbens subsp. procumbens*). Pogostejši je grmasto razrasel in večji osočnik *Salicornia procumbens subsp. procumbens*, ki je tetraploid in poseljuje plitvejše (nižje rastoče) dele in tvori monodominantne sestoje.
5. **Morska močvirja z obmorskim ločjem (Natura 2000 koda 1410, 15.51.)** so v NRŠZ redek HT. Prisoten je le na par mestih in na zelo omejenih površinah (praktično le nekaj šopov ločja). Spremljajoče vrste so še *Plantago cornuti*, *Sonchus maritimus*, potencialno pa bi tu uspevala še *Linum maritimum* in *Centaureum spicatum*, katere bi uspešno lahko prenesli z območja pri Sv. Katarini v Ankaranu s pomočjo sejanja semen, ki izvirajo iz omenjene populacije.
6. **Slanoljubna trstišča (53.112):** Pomenijo naravovarstveno pomemben habitatni tip, ki pa je vrstno sicer precej reven. Dominantno trstičevje dopolnjujejo nekateri halofiti. Brakično trstičevje s halofiti vsebuje največ primerkov vrst *Suaeda maritima*, *Aster tripolium*, je pa to tudi potencialno rastišče *Triglochin maritimum*.

Spremembe habitatnih tipov brakičnega dela Naravnega rezervata Škocjanski zatok po letu 2008

Revitalizirana površina brakičnega dela naravnega rezervata se je od obnove v 2008 do leta 2013 z vidika habitatnih tipov spremenila za 92%. V začetku so muljasti položi brez vegetacije predstavljali večino kopne površine (71%). Proces sukcesije je na teh površinah zelo hitro napredoval in v letu 2011 so le-ti predstavljali le še 1% kopne površine. Sprva so napredovale slanuše enoletnice, postopoma pa so nekoliko višje predele umetnih otočkov zavzele slanuše trajnice. Južni rob brakičnega dela se je hitro zarasel z trstičjem.

Od leta 2013 naprej se je proces sukcesije sicer nadaljeval (še vedno pridobivajo slanuše trajnice), vendar je hitrost spreminjanja bistveno manjša kot v začetni fazi. Če so višji predeli sedaj v stabilni fazi, pa na nižjih predelih, kjer so ekološki pogoji najostrejši, dinamika spreminjanja ostaja velika. Z leti se izmenjujeta habitatna tipa muljasti položi brez vegetacije (14) in slanuše enoletnice (15.113). V višje predele ponekod prodirajo ruderalne vrste, na obrobju pa so ruderalne vrste zamenjala grmišča, kopenska trstičja in mladi listnati gozd. Stanje habitatov je zelo ugodno, predvsem tistih, ki so na seznamu Natura 2000. Lagunarni del NRŠZ se zarašča kot je bilo predvideno: delež HT s halofitnimi enoletnicami narašča na račun prej neporaslih polojev, delež HT s halofitnimi trajnicami pa je narastel tudi absolutno, in sicer na račun HT s halofitnimi enoletnicami. Del polojev ostaja neporaščen.

Redke rastlinske vrste v brakičnem delu naravnega rezervata

V Naravnem rezervatu Škocjanski zatok uspeva nekaj vrst z rdečega seznama ogroženih rastlin v Sloveniji (Pravilnik ..., 2010). Med najpomembnejše spadajo: redke vrste (R) - obmorsko ločje (*Juncus maritimus*), ranljive vrste (V) - močvirska slanovka (*Puccinellia palustris*), ozkolistna mrežica (*Limonium angustifolium*), dve vrsti osočnika (*Salicornia perennans* in *Salicornia procumbens* subsp. *procumbens*), grmičasta članjača (*Sarcocornia fruticosa*), sinji členkar (*Arthrocnemum glaucum*), navadni lobodovec (*Artiplex portulacoides*), obmorski oman (*Inula crithmoides*), navadna obrežna lobodka (*Suaeda maritima*) ter sodina solinka (*Salsola soda*). Sem sodi tudi obmorska triroglja (*Triglochin maritimum*), ki jo uvrščamo med domnevno izumrle vrste, saj ni bila potrjena že 27 let. Pred kratkim je bila najdeno tudi morsko metličje (*Spartina maritima*).

B. Habitatni tipi sladkovodnega dela Naravnega rezervata Škocjanski zatok

Prevladujoč habitatni tip v sladkovodnem delu rezervata je pretežno poplavljen trstičje, ki se prepleta z različnimi vodnimi in obvodnimi združbami rastlin. Sinjezeleni biček (*Shoenoplectus tabernaemontani*) ponekod tvori čiste sestoje, sicer pa je pogosto primešan v pretežno poplavljen trstičja. Na prehodu med pretežno kopnimi in pretežno poplavljenimi trstičji mestoma prevladuje močvirska sita (*Eleocharis palustris*). Na bolj popasenih in pohojenih delih so razvite združbe z ločki (*Juncus* spp.). Ozkolistni rogoz (*Typha angustifolia*) je pogosto prisoten v poplavljenem trstičju, ponekod pa tvori čiste sestoje. Trstičje se je tekom let razvilo in sedaj v njem najdemo več spremljevalnih značilnih vrst. Takšna je npr. obmorska srpica (*Bolboschenus maritimus*), ki mestoma celo prevladuje.

Med vodnimi združbami so najpogostejše zastopane podvodne preproge parožnic (*Chara* sp.), ki tvori Natura 2000 habitatni tip 3140. Ta HT je na Primorskem redek, sploh v takih razsežnostih kot so v NRŠZ. Razen te oblike vegetacije, so v sladkovodnem delu zastopane združbe manjših dristavcev (*Potamogeton* sp.) in drugih vrst. Sem spadajo tudi sestoji lasastolistne vodne zlatice (*Ranunculus trichophyllus* subsp. *trichophyllus*). Med manjšimi dristavci pa prevladujeta češljasti dristavec (*Potamogeton pectinatus*) in nitastolistni dristavec (*Potamogeton filiformis*). Slednji je v Sloveniji redek. V zadnjem obdobju so pogoste tudi združbe z mešinkami, tu je zastopana južna mešinka (*Utricularia australis*). Združbe vodnih leč (*Lemna* spp.) so najredkejšje in se pojavljajo le na manjših površinah v kanalih. Na površinah sladkovodnega dela naravnega rezervata, ki so izvzete iz paše, se ruderaliziran pašnik hitro spreminja v mokrotni travnik; posamezni šopi trstikaste stožke (*Molinia arundinacea*) dobro uspevajo.

Kopni del naravnega rezervata, kjer voda praviloma ne poplavlja, v večjem delu pokrivajo ruderalne združbe pohojenih tal. Habitatni tipi (HT) oziroma življenjska okolja v nadaljevanju so naštetja v zaporedju glede na pokrovnost (delež površine, ki ga pokrivajo v sladkovodnem delu NRŠZ). Ob poimenovanju HT je v oklepaju tudi pripadajoča koda povzeta po tipologiji HTS 2004:

1. **Sladkovodna stalno ali pretežno poplavljen trstičja (HT 53.1111):** Sestoji navadnega trsta (*Phragmites australis*) na bregovih stoječih sladkih voda so najpogostejši HT in zaščitni znak rezervata. V teh sestojih je na začetku prevladoval trst, danes pa poleg trsta tu najdemo precej spremljevalnih vrst, značilnih za trstičja. Najpogostejše je prisotna obmorska srpica (*Bolboschenus maritimus*), ki mestoma tvori skoraj čiste sestoje. Večji delež spremljevalk je posledica redne košnje in mulčanja, ki preprečuje popolno dominacijo trsta.

2. **Evtrofne sladke, stoječe vode (HT 22.13):** Stoječe vode z umazano sivo do modrozeleno vodo, ki je bolj ali manj kalna, bogata s hranili, so na začetku pokrivala večje površine. Danes se je površina tega HT zmanjšala na manj kot četrtino prvotne. Razlog za to je razrast vodne vegetacije in zmanjšan vnos hranil, kar je prej povsem evtrofne vode postopno spremenilo v mezotrofne, srednje bogate s hranili. Dokaz za ta proces je razrast oligo-mezotrofnih vodnih združb (podvodne preproge parožnic s *Chara sp.*).
3. **Združbe manjših dristavcev in drugih vrst (HT 22.422):** Združbe manjših dristavcev (*Potamogeton pectinatus*, *P. filiformis*) in drugih potopljenih vrst. V ta habitatni tip so vključeni tudi sestoji lasastolistne zlatice (*Ranunculus trichophyllus subsp. trichophyllus*), ki maja prekrijejo velik del vodnih površin. Po obnovi vodna vegetacija še ni bila izoblikovana, zato tudi združb manjših dristavcev ni bilo prisotnih. Slika danes je povsem drugačna, saj ta habitatni tip zavzema skoraj 7 hektarjev in je prevladujoča vodna združba v zelo stabilnem stanju. V tem habitatnem tipu najdemo nitastolistni dristavec (*Potamogeton filiformis*), ki je v Sloveniji zelo redek.
4. **Podvodne preproge parožnic (HT 22.44):** Preproge parožnic (*Chara spp.*) v razmeroma čistih oligotrofnih do mezotrofnih stoječih sladkih vodah so na seznamu habitatnih tipov Natura 2000. Po obnovi tega habitatnega tipa ni bilo. Danes pokriva skoraj 3 hektarje in je stabilen. Chara je prisotna v večjem delu sladkovodnega dela rezervata v prepletu z drugimi vodnimi združbami, predvsem z združbami manjših dristavcev in južne mešinke (*Utricularia australis*). Razrast Chare je dokaz za spremembo iz prvotno evtrofnih voda v mezofilne vode dandanes.
5. **Srednjeevropska toploljubna bazofilna grmišča s kalino in črnim trnom (HT 31.8121):** To najpogostejšo grmiščno združbo najdemo na toplih nezakisanih tleh. V njej prevladujejo rdeči dren (*Cornus sanguinea*), enovrati glog (*Crataegus monogyna*), črni trn (*Prunus spinosa*), navadni šipek (*Rosa canina*) in navadna kalina (*Ligustrum vulgare*). V ta grmišča vdirajo tujerodne vrste, kot je amorfa (*Amorpha fruticosa*). Grmišča so se iz začetnih 0,86 povečala na več kot 2 hektarja. Ta grmišča so zasedla nasipe, porasle z ruderalnimi združbami, tekom naravne sukcesije.
6. **Podlesno šašje (HT 53.2192):** Združba visokih šašev s prevladujočim podlesnim šašem (*Carex otrubae*) na vlažnih občasno poplavljenih tleh. Podlesni šaš je prvi iz tega rodu, ki se je spontano razširil po rezervatu. Razlog za to je, da dobro prenaša obžiranje in teptanje pašnih živali. Na 0,6 ha veliki površini, ki je izvzeta iz paše, se je izoblikoval mokrotni travnik, ki je vrstno še dokaj reven, na njem pa prevladuje podlesni šaš. Z redno košnjo in odstranitvijo pokošene biomase bo tudi vrstna pestrost s pomočjo dosajevanja ciljnih vrst sčasoma vse večja.
7. **Ruderalne združbe (HT 87.2):** Sestoji pionirskih nitrofilnih vrst na zmerno motenih mestih, na katerih se zaradi stalnega človekovega vpliva ne more razviti naravna oz. sonaravna vegetacija. Ruderalne površine so se od obnove do konca leta 2018 po površini skoraj prepolovile. Razlogi so trije: del varovalnih nasipov se je spremenil v kopenska trstišča, del v toploljubna grmišča s kalino in črnim trnom, del pašnikov pa se je preobrazil v oligotrofni travnik.
8. **Mejice in manjše skupine dreves in grmov (HT 84.2):** Sestoji grmov in dreves v obliki ozkih pasov. Mejice so v veliki mere zastopane na obrobju rezervata predvsem na obeh bregovih Are.
9. **Pretežno kopna trstišča (HT 53.112):** Pretežno kopni sestoji navadnega trsta na rastiščih brez zastajajoče vode, pogosto z večjim deležem drugih rastlin, v zatoku so to vrste ruderalnih združb. Ta habitatni tip je zastopan le na zastiralnih nasipih in pašnikih.
10. **Jezersko bičkovje (HT 53.12):** Trajno poplavljeni sestoji sinjezelenega bička (*Shoenoplectus tabernaemontani*) na obrežjih stoječih ali tekočih voda. V večjih stoječih vodah tvorijo ti sestoji prehod med trstičjem in odprto vodno površino s zakoreninjeno podvodno vegetacijo. Sinjezelene biček je prisoten v večjem delu sladkovodnega dela rezervata, sestoji so stabilni.
11. **Močvirja z ločki (HT 53.5):** Združbe z ločki (*Juncus spp.*) se na močno popasenih in pohojenih močvirjih niso veliko spremenile (iz začetnih 0,19 na današnjih 0,16 hektarjev). Razlika gre na račun poplavnih trstišč, ki so prerasla ločkovja. Ta HT je močno odvisen od paše in teptanja govedi.
12. **Vlažni travniki s trstikasto stožko (HT 37.313S1):** To so vlažni travniki s prevladujočo trstikasto stožko (*Molinia arundinacea*) na ravni podlagi. Na manjši površini, ki je že od začetka zaščitena pred pašo, smo zasadili več ruš trstikaste stožke in ostalih gradnikov oligotrofnih mokrotnih travnišč. Z dosajevanjem semen smo nadaljevali vse do danes, ko je travnik že lepo razvit in gosti že redke vrste npr. rahlocvetno kukavico (*Orchis laxiflora*) in čebeljeliko mačje uho (*Ophrys apifera*). Vrstna pestrost narašča.

13. **Grmičasti gozdovi listavcev in površine, zaraščajoče se z listnatimi drevesnimi vrstami (HT 31.8D):** To so zgodnji razvojni stadiji listnatih gozdov s prevladujočimi mladimi primerki listnatih drevesnih vrst. Na ruderalnih in grmiščnih rastiščih so se z zasaditvami izoblikovali manjši gozdni sestoji. Ta habitatni tip na začetku ni bil prisoten, danes zavzema 0,17 ha, in se povečuje na račun vsakoletnih zasaditev drevesnih vrst. Med drevesnimi vrstami prevladujejo: črna jelša (*Alnus glutinosa*), bela vrba (*Salix alba*), krhka vrba (*Salix fragilis*), črni topol (*Populus nigra*) in poljski brest (*Ulmus minor*), manj je ostroplodnega jesena (*Fraxinus oxycarpa*) in belega topola (*Populus alba*).
14. **Združba pokončnega ježka (HT 53.143):** Združbe stoječih voda s prevladujočim pokončnim ježkom (*Sparganium erectum*), ki uspevajo v s karbonati bogatih vodah z blatnim dnom.
15. **Sestoji z močvirsko sito (HT 53.14A):** Sestoji s prevladujočo močvirsko sito (*Eleocharis palustris*), ki se razvijejo na obrežjih voda z močnim nihanjem vodne gladine, so na začetku tvorili manjše zaplate, danes pa je močvirska sita prisotna kot spremljevalna vrsta v poplavljenih trstiščih in ne tvori več homogenih površin.
16. **Združbe velikih podvodnih dristavcev (HT 22.421):** Združbe širokolistnih dristavcev, v NRŠZ je to plavajoči dristavec (*Potamogeton natans*), ki so značilni za globlje sladke vode. Na začetku, ko vodna vegetacija še ni bila razvita, je ta HT zavzemal 0,2 ha, danes čistih sestojev ni več, a širokolistne dristavce najdemo kot spremljevalno vrsto v poplavljenih trstiščih in v drugih prevladujočih vodnih združbah.
17. **Ozkolistno rogozovje (HT 53.132):** Sestoji ozkolistnega rogoza (*Typha angustifolia*) na obrežjih stoječih voda.
18. **Širokolistno rogozovje (HT 53.131):** Sestoji vrste *Typha latifolia* na obrežjih stoječih voda.
19. **Združbe z mešinkami (HT 22.414):** Prosto plavajoča združba mešink, v Škocjanskem zatoku je to južna mešinka (*Utricularia australis*), v stoječi vodi bogati s hranili.
20. **Blatna tla občasno stoječih voda (HT 22.26):** Neporasli bregovi ali dno stoječih voda, občasno osušeni zaradi nihanja vodne gladine.

Spremembe habitatnih tipov sladkovodnega dela Naravnega rezervata Škocjanski zatok po letu 2008

Po obnovi konec leta 2007 je bila slika habitatni tipov sladkovodnega dela naravnega rezervata precej drugačna kot je danes. Razdrobljenost habitatni tipov je bila velika in ploskve relativno majhne. Danes so ploskve habitatnih tipov veliko večje, kar je posledica naravnega razvoja. Prej obširna rogozja in manj obsežna ježkovja (*Sparganium* sp.) so se umaknila trstičju. Širokolistni rogoz (*Typha latifolia*) je prisoten v večjem delu, vendar le mestoma tvori čiste sestoj. Sestoji sinjezelenega bička (*Shoenoplectus tabernaemontani*) so v podobnem deležu kot leta 2008.

Velik razvoj so doživele vodne združbe. Na začetku precej siromašna vodna vegetacija se je do danes povsem spremenila. Po renaturaciji so bile stoječe vode precej prazne, le mestoma s skupinami vodnih zlatič. Danes je vodna vegetacija v optimalnem stanju. Med vodnimi združbami prevladujejo podvodne preproge parožnic (*Chara* spp.) – habitatni tip Natura 2000, sestoji manjših dristavcev npr. nitastolistni (*Potamogeton filiformis*), češljasti (*Potamogeton pectinatus*) in pritlikavi (*Potamogeton trichoides*) in drugih potopljenih vrst, kot sta lasastolistna vodna zlatica (*Ranunculus trichophyllus* subsp. *trichophyllus*) in južna mešinka (*Utricularia australis*).

V Programu varstva in razvoja Naravnega rezervata Škocjanski zatok za obdobje 2007–2011 (Načrt Upravljanja) je bilo predvideno tudi vzpostavljanje mokrotnih travnikov z malo hranili. Ker se zaradi paše takšni sestoji ne morejo oblikovati spontano, smo za razvoj mokrotnih travnišč namenili 4 hektarje veliko površino ruderalnih pašnikov, ki smo jo izvzeli iz paše. Sprememba upravljanja, ki smo jo začeli izvajati v letu 2014, je prinesla lepe rezultate. Po prenehanju paše in vzpostavitvi pozne košnje z odstranjevanjem biomase in dosejevanjem se je vegetacija na izbrani površini hitro spremenila iz povsem ruderalne v močvisko-travniško. Tako so prej ruderalne rastlinske vrste (vrste motenih tal) zamenjali gradniki mokrotnih travnišč, npr. trstikasta stožka (*Molinia arundinacea*), razmaknjenoklasi šaš (*Carex distans*), podlesni šaš (*Carex otrubae*), rahlocvetna kukavica (*Orchis laxiflora*), navadni čišljak (*Betonica officinalis*), barvilna mačina (*Serratula tinctoria* spp. *tinctoria*) in druge. Tudi zastiralni nasipi in obrobni deli sladkovodnega dela naravnega rezervata so doživeli precejšnjo spremembo. Prej prevladujočo ruderalno vegetacijo so zamenjala grmišča, kopenska trstišča in mlad listnati gozd.

Redke rastlinske vrste v sladkovodnem delu naravnega rezervata

Zlatičnata žabarka (*Baldellia ranunculoides*) je trajnica vodnih jarkov in mlak. Vrsta je v Sloveniji zelo redka, znana le iz nekaj recentnih nahajališč v slovenski Istri. Na rdečem seznamu je uvrščena v kategoriji ranljivih vrst. Vrsto smo uspešno introducirali v mlake v rezervatu, kjer sedaj lepo uspeva v velikem številu. Semena še naprej razširjamo na primerna mesta v rezervatu z namenom ustvariti močno stabilno populacijo žabarke in s tem preprečiti njeno izumrtje v Sloveniji.

Obmorski lan (*Linum maritimum*) je trajnica, ki raste na obmorskih predelih. V rdečem seznamu je uvrščena med prizadete vrste. Trenutno je nahajališče le pri Ankaranu, kjer uspeva na slanem travniku. Po izboljšanju rastiščnih razmer na slanem travniku se je populacija lanu iz nekaj primerkov povečala na več kot 500. Tako smo leta 2012 začeli z vnašanjem semen lanu na mesto ob izlivnem delu Are. Več let kasneje so se pojavili prvi poganjki, ki so 2016 tudi prvič zacveteli. Število primerkov se počasi povečuje, prav tako se povečuje površina na kateri raste lan. Z dosajevanjem bomo nadaljevali do zadostno velike populacije, ki bi bila relativno stabilna. Z drugim rastiščem smo izboljšali možnosti dolgoročnega obstanka te vrste v Sloveniji.

Nitastolistni dristavec (*Potamogeton filiformis*) je pretežno poplavljen vodna rastlina počasi tekočih ali stoječih voda. Pri nas je redka, znana le iz nekaj nahajališč v submediteranskem in subpanonskem fitogeografskem območju. V zatoku nitastolistni dristavec najdemo na več mestih v združbah drugih manjših dristavcev.

Parožnice (*Chara spp.*) so potopljene alge, ki tvorijo podvodne preproge v mezo-oligotrofnih celinskih stojećih vodah. Ob renaturaciji je ta vrsta uspevala le na zelo majhni površini v jarku med prvim in drugim opazovališčem, danes prekriva velike površine. Podvodne preproge parožnic so ciljni habitatni tip v okviru omrežja Natura 2000.

Rahlocvetna kukavica (*Orchis laxiflora*) je divje rastoča orhideja močvirnih rastišč Primorske. Semena te vrste smo vnašali na mesta, kjer se oblikujejo oligotrofni mokrotni travniki od leta 2013. Danes uspeva že več kot 10 cvetočih primerkov te ogrožene vrste na mokrotnih travnikih. Rastlina je uvrščena na rdeči seznam v kategorijo L. Sem uvrščamo nezadostno poznane taksone, ki bi jih ob zadostnem poznavanju lahko uvrstili med ranljive. Nezadostno poznavanje je posledica zamenjave s sorodnim taksonom močvirske kukavice (*Orchis elegans*), ki raste v notranjosti. Realne grožnje so osuševanje, zasipavanje in intenzifikacija, mestoma zaraščanje.

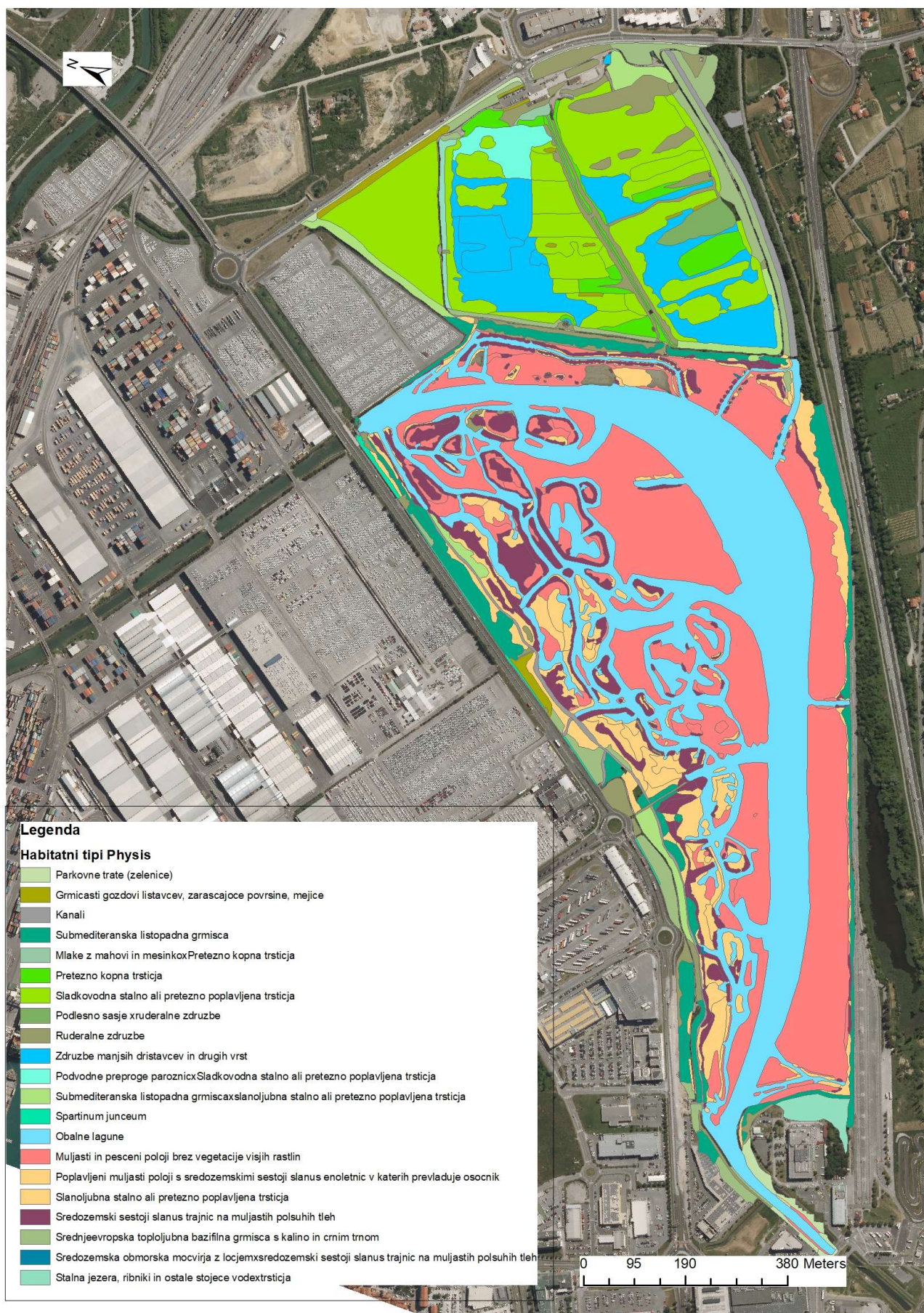
Jadranska smrdljiva kukavica (*Himantoglossum adriaticum*) je ena izmed najvišjih divje rastočih orhidej pri nas, saj lahko doseže višino enega metra, izjemoma tudi več. Rastlina je razširjena predvsem na Primorskem, manjše populacije na Štajerskem in Dolenjskem. Raste na sončnih travnatih pobočjih, na gozdnem robu in med grmovjem. Na več mestih na nasipih smo od 2011 vnašali semena te vrste, ki danes šteje že okrog 20 primerkov, od tega polovico cvetočih. Spontano se je pojavil en primerek ob Jezercu, kjer domačini še vedno obdelujejo površine. Nadaljevali bomo z dosajevanjem in izboljšanjem rastiščnih pogojev na določenih delih nasipov. Vrsta je uvrščena na seznam rastlinskih vrst Natura 2000. Rdeči seznam jo uvršča v kategorijo V (ranljive vrste).

Čebeljeliko mačje uho (*Ophrys apifera*) najdemo na travnikih, gričih, med grmovjem in tudi na motenih rastiščih (železniški nasipi, obcestne površine, nasutja). Ta orhideja se je spontano pojavila na območju postavljanja mrež za lovljenje ptic pri baraki. Na začetku je bil le en primerek, tekom let se je število, zahvaljujoč rednemu odstranjevanju ostale zarasti, povečalo na 40. Vrsta se je razširila tudi na košen pas ob jarkih med prvim in drugim opazovališčem in na oligotrofni travnik. Nadaljevali bomo z izboljševanjem rastiščnih razmer in vnosom semen. Na rdečem seznamu je prav tako uvrščena v kategorijo V.

Osjeliko mačje uho (*Ophrys sphegodes*) je med našimi orhidejami pravi znanilec pomladi, saj zacveti zelo zgodaj, na Primorskem že v marcu. Raste na suhih revnih tleh. Semena smo vnašali na primerna suha mesta od 2012 dalje. Danes na dveh ločenih rastiščih raste preko 30 primerkov te rastline. Nadaljevali bomo z izboljševanjem rastiščnih pogojev (košnja in odstranitev biomase) in vnosom semen na ustrezna rastišča.

Škrlatnordeča kukavica (*Orchis purpurea*) je ena naših najlepših orhidej, ki zraste do 80 cm visoko. Raste po svetlih gozdovih, gozdnih robovih in suhih travnikih. Vrsta se spontano pojavlja posamič na območju gozda ob Ari. Primerki rastejo v precejšnji senci, zato tudi neredno cvetijo. Ob manjših presvetlitvah na rastišču bi se izboljšali pogoji za uspevanje te vrste.

Francoska bradica (*Polypogon monspeliensis*) je enoletna trava, ki uspeva na vlažnih slanih tleh in ruderalnih mestih. Vrsta je veljala za izumrlo, vendar se v zadnjih letih beleži vse več novih najdb, na območju sladkovodnega dela naravnega rezervata je bila odkrita leta 2014. Njena avtohtonost je vprašljiva, morda pri nas uspeva le prehodno.

Slika 6: Poenostavljen prikaz habitatnih tipov Naravnega rezervata Škocjanski zatok

2.2. Doseganje razvojnega cilja naravnega rezervata

Razvojni cilj Naravnega rezervata Škocjanski zatok – ureditev in delovanje za javnost odprtega naravnega rezervata, s čimer se obiskovalcem omogoča spoznavanje in doživljanje narave ter izobraževanje – je bil v celoti dosežen z uresničitvijo osnovnega predpogoja: zgraditvijo infrastrukture za obisk Škocjanskega zatoka in njenim odprtjem marca 2016, na čemer smo skupaj s predstavniki Ministrstva za okolje in prostor tvorno delali vse od leta 2008 dalje.

Obenem velja poudariti, da je DOPPS kot upravljavec območja že pred tem veliko energije usmerjal v izobraževanje in ozaveščanje prebivalstva o pomenu Škocjanskega zatoka, močvirij in narave nasploh. Omogočanje spoznavanja in doživljanja narave v NRŠZ nam je bilo ob zavedanju, kako pomembno je pri ozaveščanju ljudi in pridobivanju podpornikov za varstvo narave, na DOPPS vedno ena od prednostnih nalog: vodeni ornitološki izleti v naravo za člane in nečlane so stalnica med aktivnostmi društva vse od njegove ustanovitve leta 1979. Prve skupine so tako Škocjanski zatok ob strokovnem vodstvu naših zaposlenih in prostovoljcev obiskale takoj po začetku izvajanja javne službe upravljanja NRŠZ leta 1999. Med obiskovalci v obdobju pred obnovo rezervata v letih 2006-07 so bile predvsem šolske skupine. Več zanimanja s strani lokalnih prebivalcev je območje dobilo po zaključku habitatne obnove leta 2007, ko je bila hkrati vzpostavljena osnovna infrastruktura za obisk – štiri opazovališča z zastiralnimi stenami za preprečevanje motenj na živi svet s strani obiskovalcev. Obenem se je bistveno povečal tudi obisk šolskih in drugih skupin, ki so si naravni rezervat ogledali na vodenih ogledih.

2.2.1. RAZVOJ OBISKOVANJA

Razvoj obiskovanja NRŠZ je tesno povezan z obnovo naravnega rezervata in vzpostavljanjem infrastrukture za obisk. Hkrati z zaključkom habitatne obnove leta 2007 je bila vzpostavljena osnovna infrastruktura za obisk: krožna učna pot okoli sladkovodnega močvirja na bonifiki s štirimi opazovališči, od katerih je eno dvojno in povezano z brvjo. Opazovališča so bila opremljena z zastiralnimi stenami z opazovalnimi linami, s čimer smo zagotovili preprečitev motenj živega sveta s strani obiskovalcev na tako majhnem območju. Opazovališča so bila opremljena tudi s klopmi za počitek obiskovalcev in interpretativnimi tablam. Do začetka gradnje objektov oktobra 2014 je obiskovanje potekalo z uporabo te preproste osnovne infrastrukture, vključno z gradbeno barako, ki smo jo v ta namen sproti preurejali v preprosto predavalnico. Med gradnjo, torej od oktobra 2014 pa do uradnega odprtja marca 2016, je bil naravni rezervat zaprt za obisk. Po odprtju pa se je za upravljavca in obiskovalce začela nova doba obiskovanja NRŠZ.

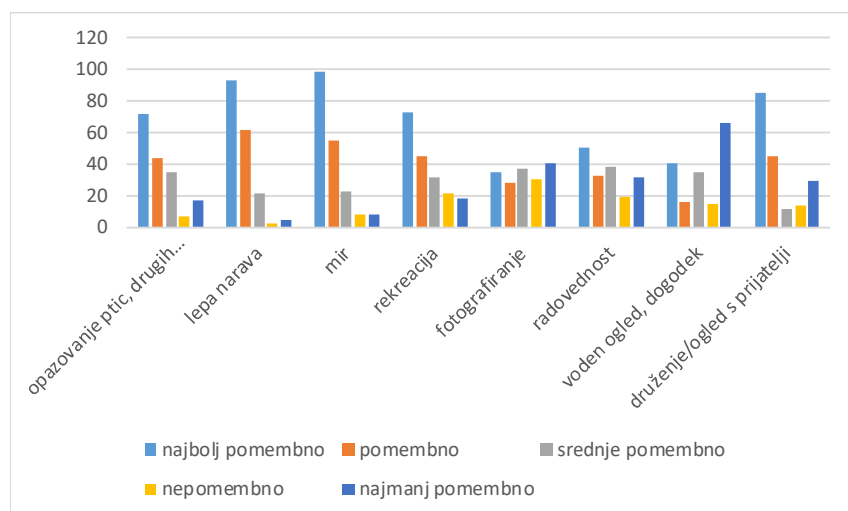
Osnovne parametre, povezane z obiskom, smo v letih 2008, 2014 in 2017, raziskovali z metodo anketiranja naključno izbranih obiskovalcev. Na ta način smo zbrali podatke o obiskovalcih in njihovih stališčih, povezanih z naravnim rezervatom in obiskovanjem le-tega. Nadzorniki so vršili tudi stalen nadzor in z opozarjanjem skušali minimizirati kršitve s strani obiskovalcev, ki so se v obdobju med obnovo in zgraditvijo objektov nanašale predvsem na hojo izven poti (vzpenjanje na nasipe), trganje vegetacije in zadrževanje izven odpiralnega časa.

Lokalni prebivalci iz okoliških vasi in Kopra so po zaključku obnove v 2008 območje vzeli za svoje in začeli v vedno večjem številu prihajati na sprehode v iskanju miru, užitka v lepi naravi ob opazovanju živalskega in rastlinskega sveta, vedno več pa je bilo tudi rekreativcev, ki jim je krožna učna pot predstavljala izvrsten poligon za telesne priprave v naravi. V tem času zaradi pomanjkljive infrastrukture za obisk le-tega nismo posebej promovirali, dejansko so prihajali obiskovalci iz okolice iz svojih lastnih potreb po aktivnem preživljanju prostega časa v naravi. Anketa med obiskovalci iz leta 2008 (Učakar, 2009) je pokazala, da je bilo 90% obiskovalcev lokalnih (s slovenske Obale, večinoma Kopra z okolico) in potrdila lokalni pomen območja za obisk v tem obdobju. Odtlej delež lokalnih obiskovalcev vztrajno pada: po anketi v letu 2014 jih je bilo 76%, leta 2017 pa le

še 60%. Dokončno urejeni NR Škocjanski zatok torej postaja prepoznaven nacionalno in tudi med tujimi turisti, na kar kaže tudi 9% tujcev med anketiranimi v raziskavi iz 2017.

Najbolj sveži podatki, ki nam povedo več o tem, kdo so obiskovalci Škocjanskega zatoka, kako obiskujejo območje, kakšni so njihovi razlogi za obisk ter kaj jim je v naravnem rezervatu všeč in kaj ne, so bili zbrani z zadnjo raziskavo po metodi anketiranja jeseni 2017 na vzorcu 213 naključno izbranih obiskovalcev. Med obiskovalci zatoka je bilo nekaj več kot polovico aktivnega prebivalstva starostnih skupin od 25 do 54 let. 72% obiskovalcev v raziskavi je bilo rednih obiskovalcev zatoka, 44% pa jih je prišlo v okolico le zaradi obiska naravnega rezervata. Prevladujoč način prihoda je še vedno z avtomobilom (70%), čeprav so tudi podatki o trajnostnih prihodih s kolesom (12%) in peš (15%) že precej spodbudni. Anketo smo izvedli po vzpostavitvi kolesarnice ob centru za obiskovalce in kar 15% vprašanih je odgovorilo, da Škocjanski zatok večkrat obišejo s kolesom, odkar ga je mogoče varno prikleniti v kolesarnici (Šalaja, 2017).

Med najpomembnejšimi razlogi za obisk NRŠZ, ki jih podrobneje prikazujemo na sliki 6, so anketirani obiskovalci v vseh treh raziskavah navedli lepo naravo, mir, opazovanje ptic in druge narave ter rekreacijo, med pomembne razloge pa se je v raziskavi 2017 prvič prebilo tudi druženje in ogled s prijatelji, torej socialna komponenta obiska, ki je v predhodnih raziskavah niso izpostavili v tej meri. V raziskavi leta 2014 smo potrdili tudi nadpovprečen delež višje izobraženih oseb med obiskovalci NRŠZ, kar se je zanimivo odrazilo tudi pri preverbi statistično pomembne razlike pri razlogih za obisk glede na izobrazbo. Analiza s Pearsonovim hi-kvadrat preizkusom je pokazala, da je opazovanje narave kot razlog za obisk NRŠZ povezano z izobrazbo (povezanost potrjena s 4,4% tveganjem), in sicer je tistim z višjo izobrazbo opazovanje narave bolj pomembno kot tistim z nižjo izobrazbo (Šalaja, 2016).

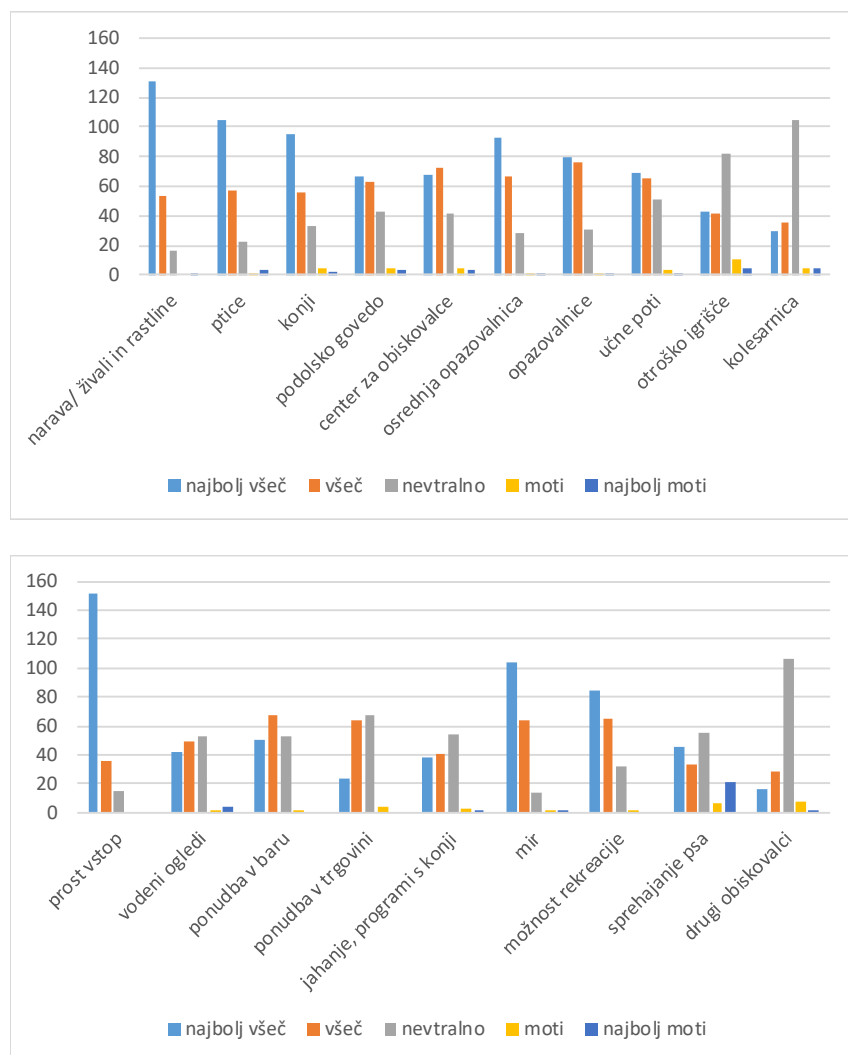

Slika 7: Razlogi za obisk NR Škocjanski zatok na dan anketiranja, 2017

Med privlačnostmi NRŠZ so obiskovalci v raziskavi leta 2014 navedli predvsem naravo z živalskimi in rastlinskimi vrstami, mir in urejenost območja. Med pomanjkljivostmi pa so v tem letu anketirani največkrat navedli pomanjkljivo opremljenost z infrastrukturo za obisk (koši za smeti, parkirišče, sanitarije, več opazovalnic, pitno vodo, lokal ipd.) in druge obiskovalce (predvsem sprehajalci psov, ki jih ne vodijo na povodcih in puščajo iztrebke, ter rekreativci, zlasti tekači), kar po pričakovanjih je glede na stanje v obdobju pred začetkom gradnje (Šalaja, 2016). Istočasno je upravljavec pripravljala Načrt upravljanja NRŠZ za obdobje 2015-2024 in v okviru poglavja o pogojih obiskovanja načrtal primeren režim obiskovanja.

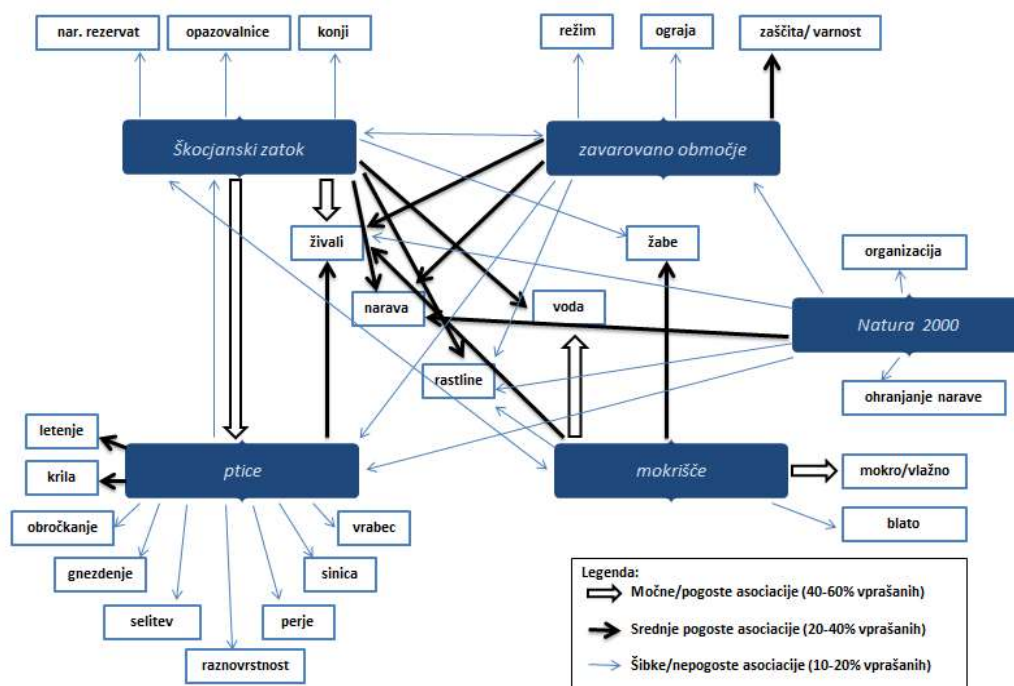
Nov režim obiskovanja je bil vzpostavljen po odprtju objektov marca 2016 in je skupaj z vzpostavljeno infrastrukturo za obisk pripeljal do zelenega rezultata: zmanjšanja kršitev in primerno terminsko urejene rekreacije. V raziskavi 2017 med privlačnostmi najbolj izstopa prost vstop, ki ga je navedlo okoli 150 obiskovalcev, poleg podobnih parametrov, kot so jih izbrali pri razlogih za obisk (narava, živali in rastline, ptice,

konji, mir in možnost rekreacije), pa so med temi izpostavili še osrednjo opazovalnico in opazovališča. Med navedenimi pomanjkljivostmi je edino zaznavno sprehanje psa, ki so ga navedli tisti obiskovalci, ki jih moti, da je sprehanje psov sploh dovoljeno (Šalaja, 2017).

Slika 8: Glavne privlačnosti in pomanjkljivosti NRŠZ za obiskovalce, 2017

Del raziskave v 2014 je bila tudi poglobljena raziskava predstav učencev in dijakov o pojmi, povezanih s Škocjanskim zatokom, ki smo jo ugotavljali z metodo prostih asociacij na ključne besede Škocjanski zatok, Natura 2000, zavarovano območje, ptice in mokrišče. V raziskavi je sodelovalo 297 učencev in dijakov, ki so v okviru izobraževalnih programov obiskali NRŠZ. Ugotovili smo pozitivne rezultate, ki se kažejo predvsem na področju pravih predstav o pticah. Predvsem pri osnovnošolcih je prisotna tudi čustvena povezanost s Škocjanskim zatokom in njegovim živim svetom, ki je osnova za razvoj naravovarstvene zavesti in do narave odgovornega vedenja pri posamezniku. Predstave otrok in mladostnikov o pojmi, povezanih s Škocjanskim zatokom, se oblikujejo predvsem na živi naravi, pri čemer izrazito izstopajo ptice in živali. Analiza povezanosti ključnih besed in njihovih asociacij je pokazala izrazito prevlado biotskih asociacij in povezav, saj z izjemo vode in vlažnosti pri ključni besedi mokrišče abiotskih asociacij učenci in dijaki niso navajali. Ključna beseda Natura 2000 se je izkazala za zelo slabo vpeto v predstave učencev in dijakov o Škocjanskem zatoku. (Šalaja, 2016)

Slika 9: Grafični prikaz povezav med ključnimi besedami in asociacijami po pogostosti pojavljanja

2.2.2. INFRASTRUKTURA ZA OBISK

Do leta 2007 Naravni rezervat Škocjanski zaton ni imel infrastrukture za obisk, z izjemo začasne gradbene barake, ki smo jo uporabljali kot preprosto predavalnico. Spomladi 2007 so bila v okviru LIFE projekta dograjena krožna učna pot na Bertoški bonifiki, hkrati pa v okviru projekta »Škocjanski zaton – učilnica v naravi« (INTERREG Italija-Slovenija 2004-06) vzpostavljena še osnovna infrastruktura za obisk: štiri opazovališča, od katerih je eno dvojno in povezano z brvjo. Opazovališča so bila opremljena s klopmi in zastiralnimi stenami z opazovalnimi linami, s čimer smo zagotovili preprečitev motenj živega sveta s strani obiskovalcev na tako majhnem območju. Odtlej do začetka gradnje objektov v 2014 je obiskovanje naravnega rezervata potekalo z uporabo te preproste infrastrukture.

Zgraditev vseh načrtovanih objektov in s tem dokončna ureditev NRŠZ je potekala v okviru projekta »Objekti v Naravnem rezervatu Škocjanski zaton«, ki ga je delno sofinancirala Evropska unija, in sicer iz Evropskega sklada za regionalni razvoj (Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007-2013, razvojna prioriteta Povezovanje naravnih in kulturnih potencialov, prednostna usmeritev Dvig konkurenčnosti turističnega gospodarstva). Zgraditev infrastrukture predstavlja zadnji del urejanja Naravnega rezervata Škocjanski zaton, kot je bilo opredeljeno z državnim prostorskim izvedbenim aktom – ureditvenim načrtom za območje Naravnega rezervata Škocjanski zaton. Gradnja je potekala od oktobra 2014 do novembra 2015, naravni rezervat pa je ponovno odprl svoja vrata 2. marca 2016.

Investicija v infrastrukturo za obisk in upravljanje NRŠZ je obsegala izgradnjo in notranje opremljanje osmih novih objektov, ki skupaj z rekonstruiranimi obstoječimi štirimi opazovališči predstavljajo 12 objektov, namenjenih opazovanju živega sveta, delno pa tudi upravljanju naravnega rezervata:

1. informacijski center za obiskovalce s komunalno ureditvijo in s spremljajočimi manipulativnimi površinami (parkirišča in druge zunanje in prometne ureditve, igrišče in druge ureditve za obiskovalce) ter zunanjimi montažnimi sanitariji,
2. hlev z oboro in lesu,

3. osrednja opazovalnica,
4. mala opazovalnica (opazovalni stolp),
5. mestni vstopni objekt,
6. opazovališče 5 in lesa pod ankaransko vpadnico,
7. rekonstrukcija obstoječega opazovališča 6, in
8. opazovališče slanuš 7 z brvjo.

Projekt je bil skladen z izhodišči Operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007-2013, kot tudi z Nacionalnim strateškim referenčnim okvirjem 2007-2013. Ta med naravnimi potenciali za nadaljnji razvoj turizma posebej izpostavlja zavarovana območja, naš projekt pa je bil neposredno usmerjen v investicijo nacionalnega pomena – vzpostavitev informacijske točke naravnega parka, Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Z zgraditvijo objektov v NRŠZ se je število info točk zavarovanih območij v regiji, prilagojenih aktivnemu oddihu in kakovostnemu doživljanju narave ter kakovostnemu preživljanju prostega časa in hkrati primernih za promocijo drugih znamenitosti, povečalo na tri (ob upoštevanju predhodnih dveh v krajinskih parkih Sečoveljske soline in Strunjan). S tem je bila uresničena tudi osnovna ideja ureditve območja kot naravnega rezervata, odprtega za javnost, ki jo je DOPPS predstavil že v 1990 letih, ko so potekala naravovarstvena prizadevanja za zavarovanje območja.

Žal pa dobro zamisel in funkcionalnost objektov kalijo napake in pomanjkljivosti, ki od predaje objektov naprej s strani odgovornega glavnega izvajalca niso bile odpravljene, kljub veliko vloženega truda s strani upravljavca in predstavnikov Ministrstva za okolje in prostor. Po izteku vseh rokov za izvedbo, ki so bili postavljeni s strani samega izvajalca in podaljšani, ni ministrstvu kot lastniku in dobremu gospodarju ostala nobena druga rešitev kot unovčitev bančne garancije izvajalca jeseni 2017. Zaradi gospodarskega spora, ki ga je po tem sprožil izvajalec, glavnina napak in pomanjkljivosti do konca leta 2018 še vedno ni bila odpravljena. Upravljavcu pa je vzela ogromno časa in energije, ki bi ju sicer lahko usmeril v izvajanje drugih upravljaljskih nalog.

Po zgraditvi objektov je bila vzpostavljena še naslednja infrastruktura, ki osnovno dopolnjuje, in je v veliki meri skladna tudi s cilji trajnostne mobilnosti, ki jo v NRŠZ zasledujemo skladno z določili načrta upravljanja:

- kolesarnica in števcji obiska, financirani v okviru projekta »Mobilni kot ptice« s sredstvi Eko sklada,
- polnilnica za električna vozila, financirana s strani Sklada za podnebne spremembe (MOP).

2.2.3. PROGRAMI OBISKOVANJA PO LETU 2016

Že v času gradnje objektov v letu 2015 smo začeli z nadgradnjo obstoječih programov za obiskovalce kot tudi s pripravo novih. Novi objekti s primernimi prostori in ustrezno opremo ponujajo namreč veliko možnosti za izvajanje različnih oblik programov oziroma dogodkov: od vzgojno-izobraževalnih programov za izobraževalne institucije, vodenih ogledov za laično in strokovno javnost, organizacijo delavnic, predavanj, srečanj in konferenc. Hkrati omogočajo nudenje osnovnih storitev za sprejem in usmerjanje obiskovalcev, ki občasno ali vsakodnevno obiščejo naravni rezervat (recepција z informacijami o naravnem rezervatu, trgovina z lastnimi izdelki ter izdelki slovenskih ponudnikov ter osnovna postrežba obiskovalcev v okrepčevalnici). Poleg naših osnovnih programov smo organiziranim skupinam ponudili tudi možnost najema dvorane v centru za obiskovalce za izvedbo njihovih dogodkov.

Pri prenovi programov za predšolsko in šolsko mladino smo upoštevali izhodišča Skupnega vzgojno-izobraževalnega programa, ki smo ga skupaj s partnerji oblikovali v okviru projekta AdriaWet 2000. Za glavni cilj smo si zadali naravovarstveno in okoljsko ozaveščanje mladih za razumevanje ranljivosti narave, za življenje v sožitju z naravo ter za čim boljše poznavanje evropskega omrežja Natura 2000. S prenovo smo oblikovali štiri različne vzgojno-izobraževalne programe:

- Narava je čudovit in čaroben svet (za otroke od 3 do 6 let starosti);
- Pustolovski izlet po Škocjanskem zatoku (za starostno skupino od 6 do 8 let);
- Opazujemo in spoznavamo Škocjanski zatok (za starostno skupino od 9 do 11 let);
- Raziskujemo Škocjanski zatok (za starostno skupino od 12 let in več).

Od leta 2006 imamo sklenjen dogovor z Univerzo na Primorskem za opravljanje redne študijske prakse njihovih študentov. V obdobju od 2009 do 2018 je v NR Škocjanski zatok prakso opravilo 11 študentov. Veliko pozornosti je namenjeno tudi prostovoljnemu delu v naravnem rezervatu, ki je hkrati tudi ena ključnih aktivnosti za krepitev naravovarstvene identitete oziroma osebne povezanosti s Škocjanskim zatokom. Izkazalo se je, da so vsi študenti, ki so v rezervatu opravljali študijsko prakso, ostali povezani z rezervatom in se v naše delo vključujejo na podlagi njihovega prostovoljnega dela.

Intenzivneje smo začeli tudi s promocijo rezervata in oglaševanjem programov in dogodkov za obiskovalce (predstavitve na sejmi in lokalnih dogodkih, turističnih informacijskih centrih v bližini) ter preko družbenih omrežij ter vzpostavili dobro sodelovanje s turističnim sektorjem, ki nam lahko s svojim strokovnim znanjem pomaga pri upravljanju obiska oziroma razvoju t.i. ekološkega turizma ali zelenega turizma.

V letih 2016-17 smo programe za obiskovalce nadgradili še s programi s konji. Od tedaj poleg uspešnega vzdrževanja vegetacije v sladkovodnem delu NR s pašo prispevajo tudi k pridobivanju lastnih sredstev, z izvajanjem programov jahanja za obiskovalce pa jih tudi ohranjamo v boljši kondiciji. V maju leta 2016 smo pričeli s sprehodi s konji, ki so se trikrat tedensko izvajali od maja do oktobra. Občasno smo konje vključili tudi v vodenja po naravnem rezervatu, rojstne dneve, vključeni so bili v konjeniški poletni tabor »Histria Pre« ter dneve odprtih vrat NRŠZ. V letu 2017 smo sprehode nadgradili z delavnicami za otroke »Učim in razvijam se s konji«, kasneje poimenovane »Kamarški dotik«, kjer smo z drugačnim, konju in otroku prijetnim načinom celostno predstavili vlogo konj v naravnem okolju, s pomočjo konj razvijali osebnostne lastnosti otrok, kot je odločnost in jasnost izražanja ter gradili veščine jahanja. Delavnice so potekale povprečno enkrat tedensko, sprehodi pa dvakrat. V letu 2018 smo uspešno nadaljevali programe v enakem obsegu. Udeležba obiskovalcev je bila, tudi zaradi odvisnosti od vremenskih razmer, v povprečju 70 % glede na polne zmogljivosti.

2.2.4. OBISKOVANJE V ŠTEVILKAH

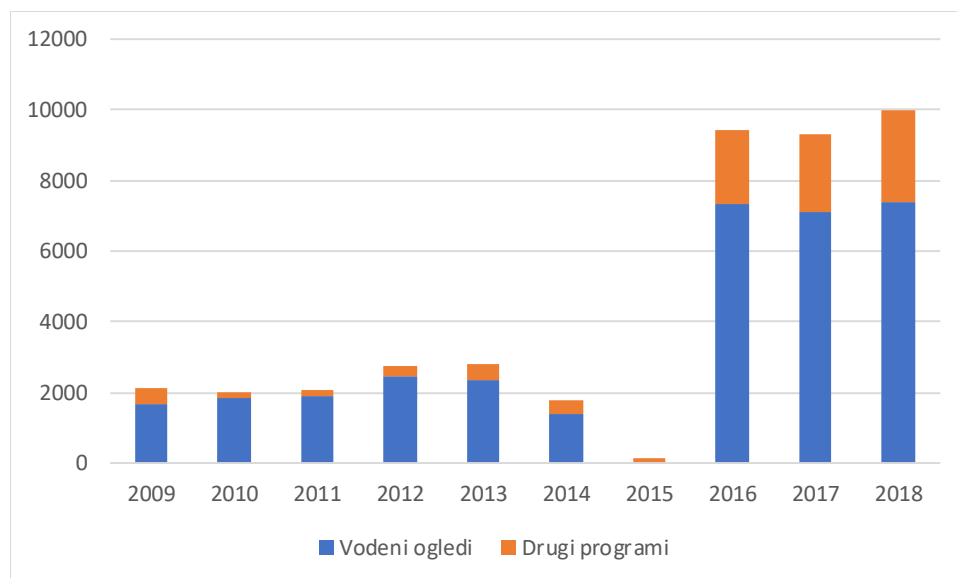
A. Število obiskovalcev naravnega rezervata in udeležencev različnih programov

V obdobju pred zgraditvijo objektov smo lahko spremljali le število obiskovalcev na vodenih ogledih, zato ocena števila vseh obiskovalcev na letni ravni pred vnovičnim odprtjem dokončno urejenega naravnega rezervata marca 2016 ni na razpolago. Od marca 2016 do sredine leta 2017 smo število obiskovalcev ocenjevali s popolnim preštevanjem na tipične dneve obiska glede na dan v tednu, sezono, vremenske razmere, in potem števila ekstrapolirali na dneve s podobnimi pogoji. Sredi leta 2017 je bil v okviru projekta »Mobilni kot ptice« (Eko sklad) na center za obiskovalce nameščen sistem kamer, ki prešteva tako obiskovalce, kot tudi njihove prihode (z osebnimi vozili, avtobusi, kolesi, peš). Na ta način lahko odtlej zagotavljamo natančnejše podatke o številu obiskovalcev naravnega rezervata.

V obdobju od 2016 do 2018 smo ocenili in zabeležili naslednje število obiskovalcev:

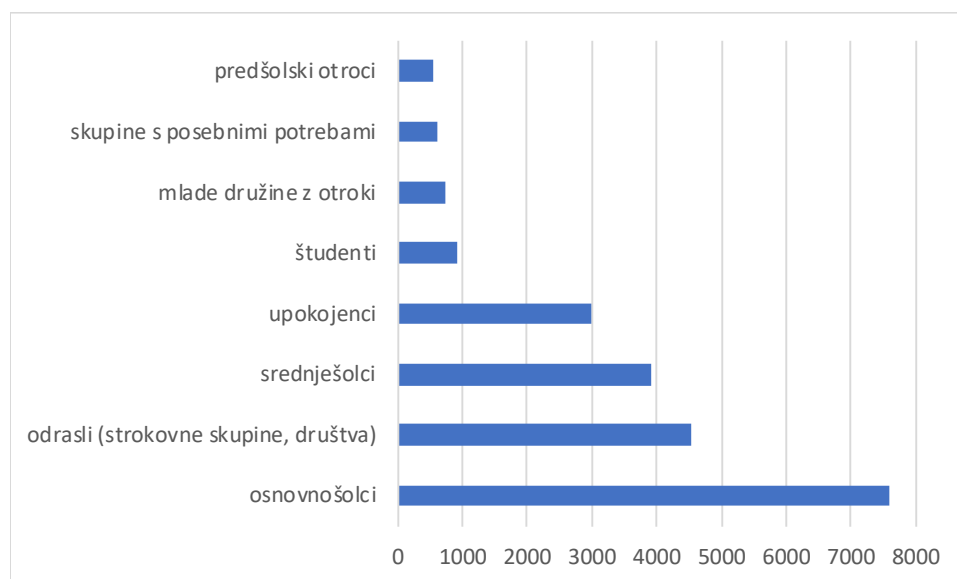
1. Leto 2016 je skupno število obiskovalcev znašalo 51.730, od tega je bilo 9.575 obiskovalcev na podlagi natančne evidence upravljavca, in sicer 7.399 oseb na vodenih ogledih in 2.176 na drugih programih in dogodkih za obiskovalce.
2. Leto 2017 je bilo skupno število obiskovalcev 58.240, od tega 8.642 obiskovalcev na podlagi natančne evidence upravljavca, in sicer 4.062 oseb na vodenih ogledih in dodatnih 4.580 na drugih vodenih programih in dogodkih za obiskovalce.
3. Leto 2018 je skupno število obiskovalcev znašalo 54.000, od tega 10.007 obiskovalcev na podlagi natančne evidence upravljavca, in sicer 7.401 oseb na vodenih ogledih in dodatnih 2.606 na drugih programih in dogodkih za obiskovalce.

Število obiskovalcev na vodenih ogledih je točno evidentirano vse od leta 2006, od začetka izvajanja programov za obiskovalce, ki so se seveda še bolj razvili po odprtju objektov, pa seveda vodimo evidence po programih.

Slika 10: Število udeležencev vodenih ogledov in drugih programov za obiskovalce NRŠZ v obdobju od 2009 do 2018

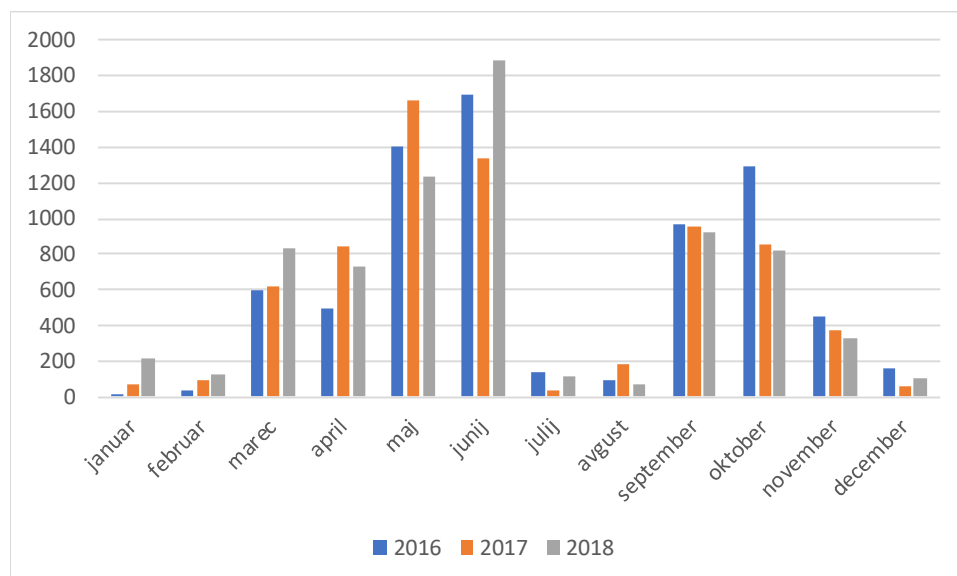
Na vodenih ogledih je v zadnjih treh letih po ponovnem odprtju naravnega rezervata le-tega obiskalo skoraj 21.900 obiskovalcev (povprečno 7.300 na leto), ki so tako na najbolj neposreden način spoznavali in doživljali naravo Škocjanskega zatoka in skozi strokovno podajanje informacij poglobili tudi znanje o mokriščih, pticah in drugih pomembnih živalskih in rastlinskih vrstah območja, omrežju Natura 2000, pomenu upravljanja in podobno. Med njimi je bilo več kot 52% udeležencev iz osnovnih in srednjih šol, od česar so dve tretjini predstavljali osnovnošolci. Odrasli obiskovalci so predstavljali dobro tretjino vseh obiskovalcev (20% udeležencev v okviru strokovnih ekskurzij in izletov različnih društev, 13% upokojenci), v manjšem številu pa so na vodenih ogledih rezervat obiskovali tudi študenti, mlade družine z otroki, skupine s posebnimi potrebami in predšolski otroci.

Slika 11: Število udeležencev vodenih ogledov po ciljnih skupina v obdobju od 2016 do 2018

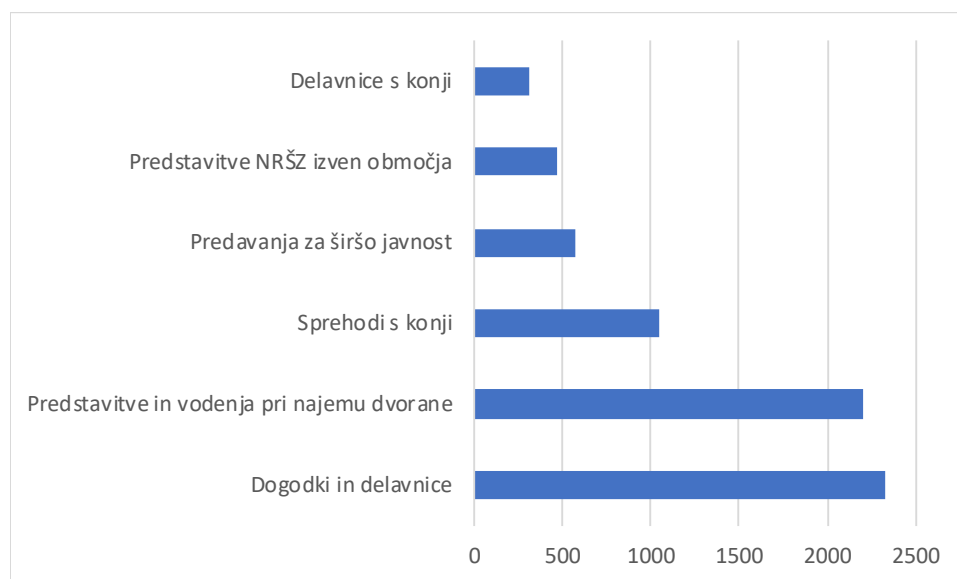
Letno število obiskovalcev na vodenih ogledih se v zadnjih treh letih skoraj ni spreminjalo, saj je povezano z nosilnostjo naravnega rezervata pri dnevnem številu obiskovalcev in kapaciteto upravljavca za izvedbo

programov. Hkrati pa je sezonsko pogojeno zaradi pomembnega deleža obiskov osnovnih in srednjih šol, katerih delež je v obdobju od 2016 do 2018 znašal dobro polovico vseh udeležencev vodenih ogledov. Šole se večinoma odpravljajo na ekskurzije zgolj v pomladanskem in jesenskem času (glej sliko 12). Porast obsega na tem področju bo v prihodnje mogoč predvsem s povečanjem in desezonalizacijo obiska drugih ciljnih skupin.

Slika 12: Primerjava števila udeležencev vodenih ogledov NRŠZ po mesecih

Z novimi programi in ponudbo za obiskovalce smo po letu 2016 v naravni rezervat vsako leto pritegnili več obiskovalcev. Različnih dogodkov, delavnic, predavanj za širšo javnost, programov s konji, predstavitev in vodenj pri najemu dvorane se je udeležilo nekaj manj kot 7.000 udeležencev. Največji pomen z vidika izobraževanja ter spoznavanja in doživljanja narave imajo pri tem nedvomno razni dogodki in delavnice (33% udeležencev) ter programi s konji (20% udeležencev), ki skozi neposredni stik z naravo krepijo povezanost ljudi z naravo in območjem ter njihovo pripadnost varstvenim ciljem NRŠZ.

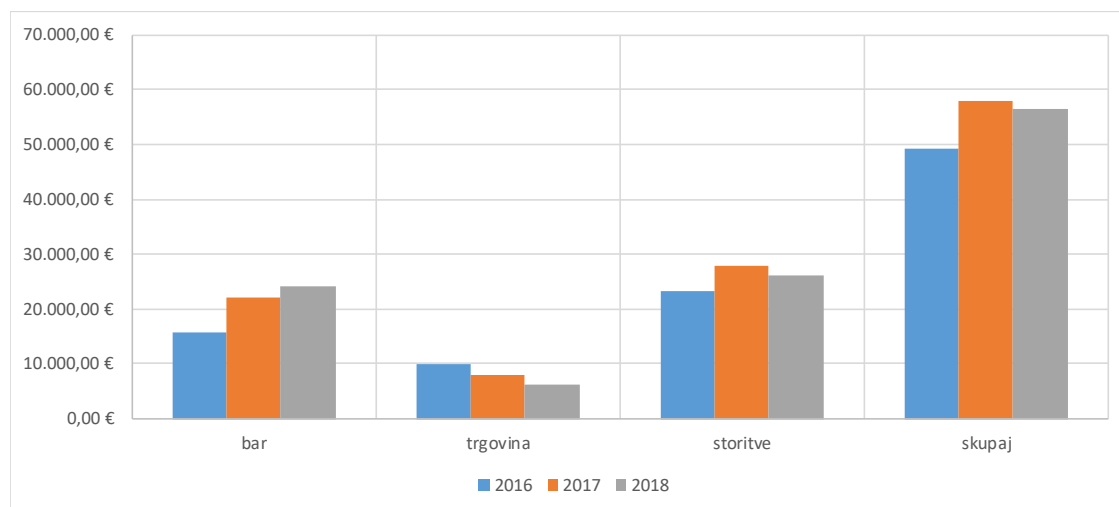
Slika 13: Število udeležencev drugih programov za obiskovalce v obdobju od 2016 do 2018

Na popularnosti še vedno pridobivajo programi s konji, sploh izkustvene delavnice za otroke. V letu 2016 se je sprehodov udeležilo 373 ljudi, v letu 2017 smo zabeležili 334 jahačev na sprehodih ter 128 udeležencev delavnic, v letu 2018 pa 344 jahačev in 183 udeležencev delavnic, skupaj torej že več kot 1.360 udeležencev. Razvoj programov za obiskovalce naravnega rezervata je seveda stalen proces. Novi programi še nastajajo, tako da je možnosti za razvoj kakovostnih oblik obiskovanja v smeri spoznavanja in doživljanja narave še veliko več.

B. Lastni prihodki iz naslova obiska

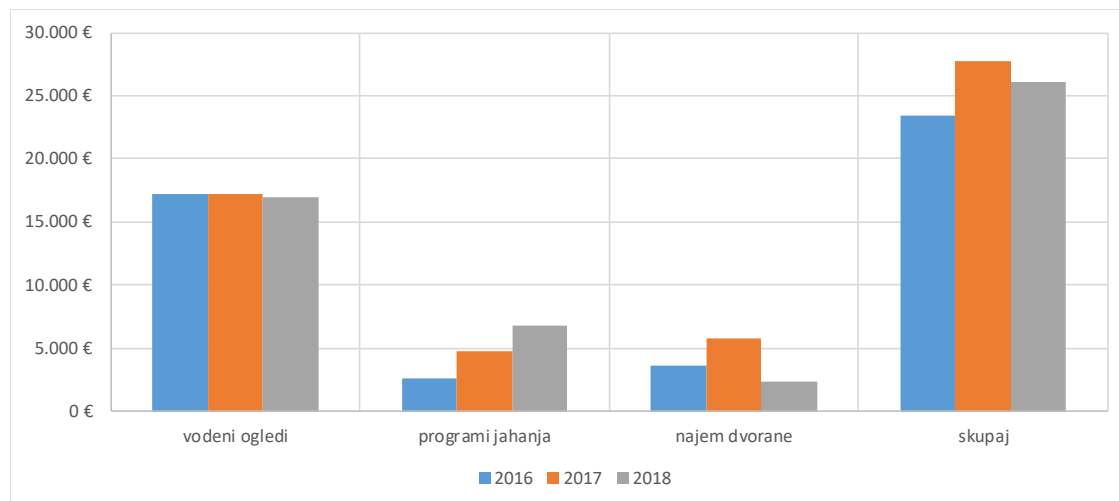
Kot smo že predhodno poudarili, so bili z zgraditvijo infrastrukture za obisk dokončno izpolnjeni pogoji za delovanje naravnega rezervata, odprtega za javnost, ki kot učilnica v naravi privablja veliko število obiskovalcev in postaja vse bolj prepoznan v slovenskem in mednarodnem prostoru. Na tej osnovi lahko upravljavec ustvarja tudi lastne prihodke s prodajo v baru in trgovini ter s storitvami za obiskovalce, ki jih ponuja v obliki programov za obiskovalce, kot so vodeni ogledi, programi s konji, oddaja dvorane v najem in različne delavnice. Vstopnine v naravni rezervat namreč skladno z uredbo o NRŠZ ne zaračunavamo.

Lastni prihodki upravljavca iz naslova prodaje storitev in blaga v obliki programov in druge ponudbe za obiskovalce so se v obdobju od 2016 do 2018 gibal med 49 in 58 tisoč evri. Delež prihodkov iz storitev v celotnih prihodkih je bil v vseh treh letih stabilen in je znašal nekaj manj kot 50%, medtem ko je delež prihodkov iz prodaje v baru narastel z 31 v 2016 na 43% v 2018, delež prodaje v trgovini pa upadel z 20% v 2016 na 11% v 2018. Razlogi za ta gibanja so številni. Porast prihodkov v baru je povezan z vedno novo ponudbo okrepčil, upad v trgovini pa lahko pripišemo saturaciji tistega dela trga, ki ga sestavljajo stalni obiskovalci, ki so predvsem v prvem letu izdelke kupovali, zdaj pa imajo za to bistveno manj zanimanja in je prodaja manjša, kljub temu, da tudi ponudbo v trgovini širimo in posodabljam.

Slika 14: Lastni prihodki upravljavca v obdobju 2016–18

Pri storitvah so trend rasti v letu 2018 nedvoumno zaustavili neugodni toplotni pogoji v centru za obiskovalce zaradi zamud pri odpravi napak in pomanjkljivosti na strojnih instalacijah, kar je razvidno iz spodnje slike. Prihodki od programov jahanja so zaradi nadgrajevanja programov, ki so prilagojeni ciljni publiki – predvsem mlajšim obiskovalcem – stalno v porastu. Prihodki iz naslova vodenih ogledov pa skozi triletno obdobje ostajajo skoraj nespremenjeni, kar je povezano s sezonsko pogojenim obiskovanjem v pomladanskih in jesenskih mesecih, kapaciteto naravnega rezervata za obisk ter upravljavca za izvedbo programov. Kot smo predstavili v prejšnjem poglavju, je možnost za povečanje obiska predvsem z sezonalizacijo pri tistih skupinah obiskovalcev, ki niso ozko vezani na določene termine obiska, pogojene z izobraževalnim programom, torej predvsem strokovne skupine, društva, upokoenci in mlade družine z otroki.

Slika 15: Podrobnejši prikaz prihodkov iz naslova storitev v obdobju 2016–18

3 POROČILO O IZVEDENIH AKTIVNOSTIH IZ NAČRTOV UPRAVLJANJA NARAVNEGA REZERVATA ŠKOCJANSKI ZATOK V OBDOBJU OD LETA 2009 DO 2018

Ob sklenitvi koncesijskega razmerja je obveznosti, dolžnosti in pravice koncesionarja določala koncesijska pogodba v delu od 4. do 13. člena ob sklicevanju na tedaj veljavna ZNRŠZ in ZON. S sprejemom posodobljenega akta o zavarovanju (uredbe o NRŠZ) septembra 2013 so bile v samem aktu posodobljene tudi te vsebine, ki jim sledimo tudi v predstavitvi rezultatov v poročilu o izvedenih aktivnostih iz načrtov upravljanja v nadaljevanju, upoštevajoč strukturo vsakega od obeh načrtov, in sicer:

- 12. člen opredeljuje naloge upravljavca naravnega rezervata v okviru opravljanja javne službe ohranjanja narave;
- 13. člen določa naloge na podlagi javnega pooblastila, in sicer neposredni nadzor naravnega rezervata skladno s predpisi, ki urejajo ohranjanje narave (dodatno še v 21. členu), kot tudi upravljanje podatkovnih zbirk, ki se nanašajo na naravni rezervat;
- 16. člen opredeljuje naloge, povezane s pripravo načrta upravljanja, spremljanjem njegovega izvajanja in celovitem poročanju o tem ministrstvu vsakih pet let;
- 17. člen določa naloge v zvezi z obiskovanjem naravnega rezervata, in sicer določitev vstopnih točk, urnika in podrobnih pravil obiskovanja, ki jih upravljavec določi z načrtom upravljanja;
- 19. člen opredeljuje vodenje skupin obiskovalcev v izvedbi upravljavca in proti plačilu;
- 20. člen v drugem odstavku opredeljuje naloge, povezane s pridobivanjem sredstev – tako dotacij in donacij, kot tudi sredstev iz lokalnih, državnih in mednarodnih skladov, ustanov ali organizacij ter mednarodnih programov pomoči, in sicer na področju priprave vlog, projektne in druge dokumentacije, sklepanje potrebnih partnerstev ter izvajanje in vodenje potrjenih projektov.

3.1. OBDOBJE OD LETA 2009–2014: Odlok o programu varstva in razvoja naravnega rezervata Škocjanski zatok za obdobje 2007–2011

V obdobju od leta 2007 do 2014 smo pri urejanju in upravljanju naravnega rezervata Škocjanski zatok uresničevali naslednje cilje, opredeljene z Odlokom o programu varstva in razvoja naravnega rezervata Škocjanski zatok za obdobje 2007–2011 (Načrt upravljanja) (Uradni list RS, št. 83/07) :

Cilj1: Do konca marca 2007 ustvariti in kasneje upravljati 12 ha odprtih sladkovodnih površin in trstičja na Bertoški bonifiki, primernih za gnezdenje čapljice in drugih vrst ptic s podobnimi ekološkimi zahtevami, kot tudi za vodne ptice na selitvi in prezimovanju.

Cilj 2: Do konca marca 2007 ustvariti in kasneje upravljati 13 ha vlažnih in močvirnih travnikov, primernih za gnezdenje poljnika, kot selitvena postaja ter kot prezimovališče za nacionalno pomembne populacije vodnih ptic, kot sta žvižgavka in raca žlicarica.

Cilj 3: Obnoviti polnaravne funkcije in pogoje v brakični laguni z odstranitvijo 200.000 m³ sedimenta iz lagune, oblikovati osrednjo poglobitev in sekundarne kanale v letu 2007, ki bodo omogočali plimovanje in pretok vode po celem vodnem telesu z namenom vzpostavitve ponovne povezave z morskim ekosistemom ter povečanja nacionalno pomembnih populacij prezimujočih ptic, kot so liska, race in druge vrste, ki se prehranjujejo s potapljanjem.

Cilj 4: Obnoviti, oblikovati in povečati habitate ob robu lagune, in sicer 25 ha slanih muljastih tal za razrast halofitne vegetacije, 1,5 ha morskih močvirij z obmorskim ločkom in 1 ha gnezditvenih otočkov brez vegetacije do konca aprila 2007.

Cilj 5: Upravljati robne habitate z namenom povečanja gnezdeče populacije beločlega deževnika (5-10 parov) in zagotoviti ustrezne pogoje za gnezditev male čigre.

Cilj 6: Upravljati in vzdrževati Jezerce in obrobno trstičje za gnezdenje 1-3 parov čapljice, 8-10 parov rakarjev, 6-10 parov svilnic ter drugih močvirskih ptic.

Cilj 7: Izboljšati in vzdrževati potrebno kakovost in količino vode za vzpostavitev in ohranjanje ugodnih ekoloških pogojev in statusa habitatov na območju celotnega rezervata.

Cilj 8: Razviti in vzdrževati pozitivno podobo rezervata pri glavnih ciljnih skupinah (obiskovalci, lokalno prebivalstvo) in pri javnih službah.

Cilj 9: Do konca leta 2009 zgraditi načrtovano parkovno infrastrukturo (informacijski center, centralna opazovalnica, opazovalni stolp, učne poti z opremo), ki bo ljudem omogočala kakovostno doživljanje narave in jim posredovala ključna sporočila.

Cilj 10: V letu 2007 dokončati vsebinske programe za obiskovalce rezervata in jih v nadaljevanju stalno izvajati.

Cilj 11: Vzpodbujati raziskave študentov, dijakov, drugih izobraževalnih skupin in raziskovalnih ustanov v rezervatu.

Cilj 12: Ustvarjati prihodek iz virov, skladnih z glavnimi naravovarstvenimi cilji rezervata.

Cilj 13: Izvajati varstveni režim in ostale upravljalvske naloge v skladu z Zakonom o naravnem rezervatu Škocjanski zatok, Uredbo o koncesiji za upravljanje NRŠZ, koncesijsko pogodbo in Zakonom o ohranjanju narave.

Ker naslednji načrt upravljanja ni bil sprejet vse do leta 2015, hkrati pa je prišlo tudi do zamud pri izvedbi nekaterih ključnih aktivnosti, določenih v Odloku o programu varstva in razvoja naravnega rezervata Škocjanski zatok za obdobje 2007–2011 (predvsem izgradnja infrastrukture za obisk in začetek dela z obiskovalci v dokončno urejenem naravnem rezervatu), smo odlok kot vsebinsko podlago za upravljanje NRŠZ uporabljali do vključno leta 2014. Zato tudi povzetek ključnih aktivnosti v letih 2012–2014 navajamo v tem poglavju.

leto 2009

Leto 2009 so zaznamovale intenzivne priprave na gradnjo objektov z vsemi nadaljnjimi koraki za pridobitev gradbenega dovoljenja (ureditev lastništva zemljišč, podaljšanja soglasij), pripravo vloge za financiranje z novelacijo investicijskega programa ter že prvim javnim naročilom za izbor izvajalca inženiringa in nadzora. V rezervatu se steklo upravljanje v pravem pomenu besede, na bonifiki s kombinirano pašo, košnjo in upravljanjem nivojev vode, v laguni pa z dokončno nastavitvijo koncepta vodnega režima in vzpostavitvijo daljinskega upravljanja zapornice na morskem kanalu prek GSM. Monitoring in raziskave so pokazale izrazito izboljšanje stanja biotskih in abiotskih parametrov naravnega rezervata po obnovi.

Cilja 1 in 2 (Bertoška bonifika): Nadaljevali smo z upravljanjem rezervata v pravem pomenu besede, ki je na bonifiki obsegalo kombinirano testno upravljanje z upravljanjem nivojev vode, košnjo in pašo. V sladkovodnem delu smo vse leto upravljali nivoje vode v skladu z načrtom upravljanja, v okviru preventivnega vzdrževanja smo čistili brežine jarkov ter skrbeli za redne preglede, čiščenje in vzdrževanje ureditev in objektov (npr. zapornic, sifonskih pip, vodnih grabelj ipd.). Ob glavnem dovodnem jarku smo vgradili dodatne lesene zapornice in dokončali nameščanje sifonov za upravljanje z nivoji vode za lažje upravljanje. Pri upravljanju smo naleteli na praktično težavo pri praznjenju vode z bonifike in zato začeli s pripravo projektne dokumentacije za izdelavo zaporničnega objekta na jarku 9, ki bi omogočal neodvisno praznjenje posameznih hidroloških enot na bonifiki. Za košnjo globjih jarkov smo najeli zunanega izvajalca in izvedli čiščenje na 35% površin jarkov. Kupili smo tudi nekaj prepotrebne opreme za upravljanje na bonifiki, in sicer traktor in ročno samohodno kosilnico s priključki. Paša je potekala s 7 živalmi: kamarškima kobilama Rosi in Rižani se je namreč pridružil Primo, prvo podolsko govedo v NRŠZ, poleg tega pa smo čredi pridružili še štiri najete telice. Uredili smo nadstrešek za živino nad začasno oboro, odprli novo lokacijo kmetijskega gospodarstva in po potrebnih postopkih v registru kmetijskih gospodarstev registrirali pašno živino v NRŠZ. Veterinarska oskrba živali je redno potekala. Pred opazovališči, na težje dostopnih predelih in v mlakah smo vegetacijo kosili ročno, v avgustu in septembru pa smo opravili strojno košnjo in mulčanje površin na bonifiki. Posvetili smo se tudi iskanju rešitev za preprečitev prehoda tujerodnih rib iz Are na bonifiko ter pripravili idejno rešitev ribje steze ob pragu na Ari.

Cilji 3-5 (brakična laguna): Po predhodni določitvi koncepta vodnega režima lagune in določitvi parametrov v 2008 smo naročili nadgradnjo hidromehanskega dela zaporničnega sistema z daljinskim upravljanjem prek GSM,

ki omogoča programiranje hidromehanskega dela zapornice za delovanje pod različnimi režimi, ki se jih nastavlja daljinsko. Cilj nadgradnje je bil vzpostaviti učinkovit nadzorovan dotok vode v laguno in iz nje v različnih obdobjih. Z MOK smo se dogovorili za stalno odvzemno mesto za električno omarico zapornice in naročili projekt za izvedbo elektrifikacije zapornic. S tem smo v laguni dokončno vzpostavili učinkovit daljinski sistem upravljanja vodnih nivojev. Na podlagi ugotovitev monitoringa gnezdičk lagune smo izvedli nadvišanje gnezdišč za čigre in beločele deževnike s svitki kokosovega prediva in prodom. Dela je izvedla družba SCT, ki je imela v bližini pontonski splav, zato smo nadvišanje uspeli zagotoviti z minimalni stroški. Poleg spremljanja širjenja slanuš smo začeli z inicialnim dosejavanjem obmorskega lanu. Veliko časa smo morali posvetiti neformalnemu nadzoru pri gradnji južne ankaranske vpadnice, ki je potekala brez uradnega naravovarstvenega nadzora, in kjer so naši nadzorniki pogosto ugotavljali kršitve varstvenega režima - od odlaganje odpadnega gradbenega materiala, posegov ki so vzpostavljali nevarnost izpodrivanja dna v laguni, spremembe vodnega režima, do predrte zunanje plasti deponije organskih odpadkov, na kateri je parkirišče Luke Koper, iz katere so izcedne vode črpali v morski kanal tik pred zapornico in povzročali organsko onesnaževanje vode v NRŠZ. Pri investitorju MO Koper smo dosegli, da so naročili zasaditveni načrt za nasip med cesto in NR, ki je bil predviden z lokacijskim načrtom in je bil izjemnega pomena za preprečevanje motenj in ga brez pritiska z naše strani ne bi vključili med gradbene posege.

Cilj 6 (Jezerce): Na območju Jezerca smo na podlagi ugotovitev poslabševanja stanja vode v tem sladkovodnem telesu spremljali priprave s strani občine na ureditev kanalizacijskega omrežja v zalednih vaseh, od koder prihaja glavnina onesnaženja.

Cilj 7 (kakovost in količina vode): Za zagotovitev potrebnih pritokov vode smo redno sodelovali s koprsko območno pisarno Agencije RS za okolje in rečnim nadzornikom, pritoki so bili v letu 2009 zadostni. Pripravili smo tudi izhodišča za priprava pravilnika oziroma poslovnika o napajanju NRŠZ z vodo iz Rižane in jih predstavili predstavnikom ARSO. Za preprečitev potencialnih onesnaženj akvatorija zatoka z morja v primeru visokih plim, ki jih z zaprtjem zapornice na morskem kanalu ne bi mogli ustaviti, smo predstavnikom Luke Koper predlagali namestitve plavajoče baraže v morskem kanalu. Zagotavljali smo tudi naravovarstveni nadzor med gradnjo trgovskega objekta Supernova 2. Na podlagi sodelovanja z mednarodno organizacijo Sea Alarm Foundation ter slovenskimi pristojnimi službami smo pripravili delovno verzijo Načrta ukrepanja ob pojavu zaoljenih ptic zaradi nenadnih onesnaženj z nafto in njenimi derivati na morju in vodotokih. Ker obseg nadaljevanja dela na tem področju presega naša upravljavska izhodišča, smo nadaljevanje dela na tem področju vključili v novo prijavljeni LIFE projekt Simarine-Natura, namenjen opredelitvi in razglasitvi morskega Natura 2000 območja v slovenskem morju.

Zavod za zdravstveno varstvo Koper je v januarju opravil vzorčenja vode in sedimenta in na podlagi analiz pripravil poročilo o trenutnem stanju, ki kaže na izrazito izboljšanje kakovosti vode v rezervatu po obnovi. Slabše stanje je bilo ugotovljeno le v Jezercu, kar je seveda posledica onesnaževanja iz zaledja. Spremljanje osnovnih parametrov kakovosti vode smo izvajali sami z uporabo multiparametričnega instrumenta. Za namene upravljanja vodnih nivojev v vseh hidroloških enotah naravnega rezervata smo redno spremljali tudi hidrološke parametre preko vodomernih lat, merilnih sond v jaških ob zapornicah ter s spremljanjem podatkov na koprskem mareografu in plimnih karticah.

Cilji 8-10 (obiskovalci in infrastruktura za obisk): V letu 2009 smo v sodelovanju z MOP in MG pripravili dokončni razrez finančnih virov za financiranje investicije v objekte v NRŠZ v skupni ocenjeni vrednosti 3.099.506 eurov. V aprilu smo sklenili še eno tripartitno pogodbo s Skladom kmetijskih zemljišč in gozdov ter MOP o dodelitvi presežka sredstev sklada za namen financiranja gradnje objektov, tako da je skupni znesek iz tega naslova znašal 500.355 eurov. Pripravili smo vlogo za ESRR sredstva (Operativni program Krepitev regionalnih razvojnih potencialov; razvojna prioriteta Povezovanje naravnih in kulturnih potencialov; prednostna usmeritev Dvig konkurenčnosti turističnega gospodarstva), novelirali investicijski načrt, ki ga je potrdila komisija investitorja in v vlogi gradnjo razširili še z notranjim opremljanjem, skupaj z za to potrebnimi načrti. Gradbeno dovoljenje do konca leta še ni bilo izdano, predvsem zaradi neurejenega statusa štirih zemljišč v družbeni lasti in v upravljanju MO Koper, na katerih so bili med drugim tudi predvideni objekti. MO Koper nam je sicer po več kot enem letu izdala odločbo o oprostitvi plačila komunalnega prispevka. Veliko naporov smo v sodelovanju s Pravno službo

MOP vložili v to, da bi podaljšali ali ponovno sklenili služnostne pogodbe za omenjena štiri zemljišča, predvidena za gradnjo objektov. Z MO Koper smo na koncu kljub številnim urgencam dobili odgovor, da pogodb ne bodo podpisali, zato smo se z MOP dogovorili, da je njihova pravnica pripravila gradivo za pripravo odločb o lastninjenju zemljišč v družbeni lasti v NRŠZ, ARSO pa je na podlagi tega pripravil odločbo in speljal postopke prenosa lastništva za štiri zemljišča, potrebna za izdajo gradbenega dovoljenja. Postopki so se zaradi pritožb MO Koper zavlekli v leto 2010.

Ker je bila potrditel vloga s strani MG in SVLR že na vidiku, smo jeseni objavili prvo javno naročilo, in sicer za izvajalca svetovalnega inženiringa in strokovnega nadzorstva pri gradnji, vendar izvajalca dokončno nismo izbrali, ker vloga do konca leta ni bila potrjena.

Tvorno smo delali z obiskovalci, na 48 naravoslovnih dnevih je na primer rezervat obiskalo več kot 1550 učencev, dijakov in študentov. Poleg tega smo med zimskimi počitnicami izvedli tudi zimski tabor mladih ornitologov. Pripravljali smo didaktične materiale, npr. učne liste, dopolnjevali izobraževalni program in začeli tudi s pripravo vodnika po rezervatu. Potujočo razstavo o območjih Natura 2000 na Primorskem, ki je nastala v okviru projekta Natura Primorske, smo razstavili na sedmih lokacijah. Redno smo posodabljali spletno stran, v medijih pa so bili najbolj odmevni svetovni dan mokrišč, kamarški konji in istrsko govedo, potujoča razstava in splošne predstavitve napredka v NRŠZ.

Cilj 11 (raziskave): Monitoring ptic se je nadaljeval po novi metodologiji, ki smo jo na DOPPS pripravili in testirali leta 2008, in je vključeval redne tedenske popise, kartirne in posebne popise gnezdičk in obročkanje ptic, usklajeno z metodologijo drugih AdriaWet partnerjev. Monitoring ptic je potrdil uspešnost habitatne obnove rezervata, v letu 2009 je bilo npr. opaženih 8 novih vrst, hkrati pa smo ugotovili tudi porast populacij vrst. V sodelovanju z izkušenimi strokovnjaki smo začeli z raziskavama metuljev in kačjih pastirjev, pomembnih indikatorskih vrst naravnega rezervata. Izvedeno je bilo tudi kartiranje celotnega rezervata, tako sladkovodnih kot brakičnih habitatnih tipov. Strokovnjaki Morske biološke postaje Piran so poleti izvedli dodatno vzorčenje in pripravili pregled stanja izbranih skupin bentoških nevretenčarjev v Škocjanskem zatoku pred in po renaturaciji lagune, ki je potrdila izrazito izboljšanje stanja v laguni po obnovi. Enak rezultat so dale analize kakovosti vode in sedimenta, ki jo je izvedel Zavod za zdravstveno varstvo Koper. Nivoje vode na bonifiki smo spremljali z odčitavanjem na vodomernih latah, v laguni pa še z merilnimi sondami na obeh jaških ter s spremljanjem podatkov na mareografu in plimnih karticah. Poleg tega smo pripravili seznam najbolj nujnih raziskav in monitoringa, rezultate opravljenih aktivnosti pa vključevali v nadgradnjo upravljaljskih aktivnosti.

Cilj 12 (trženje, pridobivanje sredstev):

Pripravili smo celovito ponudbo storitev s cenikom, ki je glede na tedanje možnosti v naravnem rezervatu obsegala različna vodenja in naravoslovne dneve. Skupaj z ostalimi upravljavci severnojadranskih mokrišč smo se na razpis v okviru čezmejnega programa Slovenija-Italija prijavili s projektom AdriaWet 2000.

Cilj 13 (naravovarstveni nadzor in ostale upravljaljske naloge): Delo v okviru nadzorne službe sta opravljala dva naravovarstvena nadzornika, predvsem z rednimi obhodi in nadzorom nad dogajanjem na območju in v okolici. Nadzornika sta izvajala tudi različna vzdrževalna dela, skrbela za obstoječo infrastrukturo in izgled območja z redno košnjo ob poteh, pobiranjem smeti in podobno. Na območju v neposredni bližini naravnega rezervata v smeri proti avtobusni postaji Koper se je pričela nelegalna gradnja karting steze, v zvezi s katero smo podali več prijav ustreznim inšpekcijskim službam. Gradbeni inšpektor je investitorju izrekel ukrep – odstranitev steze in povrnitev zemljišč v prvotno stanje, vendar se je urejanje steze kljub temu nadaljevalo.

leto 2010

Od leta 2010 dalje DOPPS zaradi spremembe finančno-računovodske zakonodaje ni mogel več nastopati kot investitor objektov v NRŠZ, kot to določa koncesijska pogodba, kljub temu, da je bilo izdano gradbeno dovoljenje in dokončane tudi vse ostale priprave na začetek investicije. Kot resorni predstavnik lastnika (države), je vodenje investicije prevzel MOP, hkrati pa smo morali popraviti vso dokumentacijo, izračune vrednosti investicije,

investicijski program in vlogo za financiranje. Poleg rednega upravljanja habitatov sladkovodnega in brakičnega dela rezervata, smo se posvetili tudi tematiki zmanjšanja hrupa in svetlobnega onesnaženja, medijsko odmevni pa so bili naši dogodki ob letu biodiverzitete, npr. skupna novinarska konferenca z MOP ob dnevu mokrišč in obisk evrokomisarja Janeza Potočnika v Škocjanskem zatoku.

Cilja 1 in 2 (Bertoška bonifika): Nadaljevali smo z upravljanjem sladkovodnega dela rezervata s kombinacijo upravljanja nivojev vode, pozno košnjo oziroma mulčanjem površin in pašo. Pred opazovališči, na težje dostopnih predelih in v mlakah smo vegetacijo kosili ročno, v avgustu in septembru pa smo opravili strojno košnjo in mulčanje površin na bonifikih. V sladkovodnem delu smo vse leto upravljali nivoje vode v skladu z načrtom upravljanja, v okviru preventivnega vzdrževanja smo čistili brežine jarkov ter skrbeli za redne preglede, čiščenje in vzdrževanje ureditev in objektov. Najem večjega mulčerja za čiščenje jarkov glede na stanje v naravi ni bil potreben. Sredi septembra je ob visokih vodah voda iz Are poplavlila celotno območje bonifike, vključno z učno potjo, nivo vode je bil na koti + 90 cm. Pot je bila na več mestih poškodovana, kar smo sanirali ročno, zunanji izvajalec pa je pred tem strojno počistil gramoz in pesek iz jarkov ob poti. Tvorino smo nadaljevali z delom za preobrazbo ruderalnih travniških površin v vlažne in močvirne travnike z določitvijo testnih površin in dosajevanjem rastlinskih vrst, ki gradijo sestoje, predvsem trstikasto stožko. Nakupe osnovnih sredstev za NRŠZ je v tem letu prevzel MOP, od kmetijske mehanizacije je bila nabavljena traktorska prikolica, kar nam skupaj z ostalo opremo, predvsem traktorjem omogoča samostojno in učinkovito upravljanje celotnega rezervata. Paša je v 2010 potekala s 5 živalmi: poleg obeh kamarških kobil se je Primu pridružila še telica Bruna podolske pasme in še eno telica druge pasme. Število pašnih živali je bilo skladno z dovoljeno obtežbo, veterinarska oskrba živali je redno potekala. Nadzorovali in odstranjevali smo tudi tujerodne rastlinske vrste, predvsem amorfo.

Cilji 3-5 (brakična laguna): Upravljanje nivojev vode v laguni je leta 2010 nemoteno potekalo s pravilnim delovanjem zaporničnega sistema z daljinskim upravljanjem prek GSM. V začetku leta ugotovljeno napako na zapornici je izvajalec odpravil pred pričetkom gnezdilne sezone. Na podlagi ugodnega vodnega režima in nadvišanj gnezdišč, se je populacija gnezdečih navadnih čiger povečala na 19 parov. Še naprej smo morali veliko časa posvetiti gradnji južne ankaranske vpadnice, saj vse do sestanka skupaj s predstavniki Odbora NRŠZ konec marca ni bil dosežen dokončen dogovor o naravovarstvenem nadzoru (ta je stekel v maju 2010), niti ni bil potrjen načrt zasaditve. Izkopane odpadke iz deponije organskih odpadkov (približno 10.000 m³), na kateri je parkirišče Luke Koper, so odložili v neposredni bližini naravnega rezervata in odcedne vode speljali v morski kanal tik pred zapornico, saj po zatrdilu investitorja njihov transport na CČN ali vzpostavitev rastlinske čistilne naprave nista bili izvedljivi.

Cilj 6 (Jezerce): Na območju Jezerca smo na podlagi ugotovitev poslabševanja stanja vode v tem sladkovodnem telesu spremljali priprave s strani občine na ureditev kanalizacijskega omrežja v zalednih vaseh, od koder prihaja glavnina onesnaženja.

Cilj 7 (kakovost in količina vode): Za zagotovitev potrebnih pritokov vode smo redno sodelovali s koprsko območno pisarno Agencije RS za okolje, rečnim nadzornikom in drugimi odjemalci, saj se je stalno sodelovanje izkazalo kot edina garancija za zadostne pretoke tudi v sušnih mesecih. Za dodelavo Načrta ukrepanja ob pojavu zaoljenih ptic zaradi nenadnih onesnaženj z nafto in njenimi derivati na morju in vodotokih smo se udeležili mednarodne konference o razlitjih na Hrvaškem, katere namen je bil podpreti prizadevanja javnih služb in nevladnih organizacij v jadranskih državah za pripravo podobnih načrtov in sistema delovanja ob razlitjih. Spremljanje osnovnih parametrov kakovosti vode smo izvajali sami z uporabo multiparametričnega instrumenta, zaradi dotrajanosti smo aparat zamenjali z novejšim modelom. Ugotovljena kakovost vode v NRŠZ je bila dobra. Za namene upravljanja vodnih nivojev v vseh hidroloških enotah naravnega rezervata smo redno spremljali tudi hidrološke parametre.

Cilji 8-10 (obiskovalci in infrastruktura za obisk): V začetku leta 2010 nas je vse presenetila novica, da zaradi spremembe finančno-računovodske zakonodaje DOPPS ne more več nastopati kot investitor objektov v NRŠZ. V prvi polovici leta smo tako predvsem iskali rešitve za nadaljnje vodenje investicije s strani MOP, dejanskega lastnika objektov v imenu RS. Vrednost investicije se je povečala na račun dodatnega DDV, ki bi si ga DOPPS

lahko odbijal, sledila je nova novelacija investicijskega programa s skupno vrednostjo investicije 3.250.156 eurov in ponovna oddaja posodobljene vloge za financiranje na MG. V prvem polletju 2010 so bila dokončno pridobljena vsa dokazila o pravici graditi, gradbeno dovoljenje pa je bilo izdano 29.6.2010. Naročilo izbranemu izvajalcu svetovalnega inženiringa in strokovnega nadzorstva pri gradnji smo oddali z odložnim pogojem, da se pogodba ne sklene, v kolikor financiranje ne bo potrjeno.

Veliko pozornosti smo namenili tudi delu obiskovalci, na 40 naravoslovnih dnevih je na primer rezervat obiskalo več kot 1500 učencev, dijakov in študentov. Poleg tega smo organizirali več vodenih izletov za lokalno prebivalstvo in drugo zainteresirano javnost. Leto 2010 je bilo leto biodiverzitete, kar smo v Škocjanskem zatoku obeležili z dvema pomembnima dogodkoma, in sicer tiskovno konferenco v sodelovanju z MOP ob svetovnem dnevu mokrišč in obisk evrokomisarja Janeza Potočnika v aprilu 2010. Izdali smo vodniček po naravnem rezervatu, ter s sponzorskimi sredstvi Luke Koper d.d. izdelali maketo Škocjanskega zatoka za slepe obiskovalce. Za slepe so predstavniki društva Kaverljag in študentje likovnih akademij predstavili ptice NRŠZ v publikaciji Dotakni se ptice. Jeseni smo v sodelovanju s Osrednjo knjižnico Srečka Vilharja Koper začeli s predavanji za širšo javnost v Kopru. Dogodki so bili izredno medijsko odmevni. Redno smo posodabljali vsebine na spletni strani, pripravljali prispevke za revijo Svet ptic in ga predstavili tudi v publikaciji o jadranskih mokriščih, ki jo pripravlja nemška organizacija Euronatur.

Cilj 11 (raziskave): Monitoring ptic se je nadaljeval po utečeni metodologiji in je vključeval redne tedenske popise, kartirne in posebne popise gnezdičk in obročkanje ptic, usklajeno z metodologijo drugih AdriaWet partnerjev. Potekale so raziskave metuljev in kačjih pastirjev, začeli smo tudi z inventarizacijo ozkega vrtenca in kobilic. Ponovno je bilo izvedeno tudi kartiranje brakične lagune, ki so ga strokovnjaki z Univerze v Mariboru opravili v okviru enega od svojih projektov. Pridobljene rezultate smo sproti vključevali v nadgradnjo upravljaljskih aktivnosti. Na študentski praksi smo gostili dve študentki UP-FAMNIT, zelo tvorno pa je bilo tudi sodelovanje s skupino študentov s Fakultete za znanosti o okolju in Nove Gorice, ki so Škocjanski zatok proučevali z vidika deležnikov in konfliktov na območjih Natura 2000.

Cilj 12 (trženje, pridobivanje sredstev):

Od odgovornih za izvajanje čezmejnega programa Slovenija-Italija še nismo dobili povratne informacije, če je projekt AdriaWet 2000 izbran za financiranje. Zaradi obsega dela pri projektu izgradnje objektov se novim projektnim prijavam nismo posvečali. Pridobili smo sponzorska sredstva Luke Koper za izdelavo tipnega modela in oblikovali približno 4.000 eurov prihodkov iz lastne dejavnosti.

Cilj 13 (naravovarstveni nadzor in ostale upravljaljske naloge): Delo v okviru nadzorne službe sta opravljala dva naravovarstvena nadzornika, predvsem z rednimi obhodi in nadzorom nad dogajanjem na območju in v okolici. Nadzornika sta izvajala tudi različna vzdrževalna dela, skrbela za obstoječo infrastrukturo in izgled območja z redno košnjo ob poteh, pobiranjem smeti in podobno.

Z namenom reševanja problematike hrupa smo Zavodu za zdravstveno varstvo Maribor naročili študijo obremenjenosti s hrupom na območju NRŠZ. Študija je pokazala na prekomerno obremenjenost s hrupom, glede na načrte o širjenju okoliških cestnih vpadnic pa naj bi se hrup samo še povečeval. Žal obstoječa zakonodaja, ki se osredotoča na varstvo ljudi pred hrupom, ne vsebuje zakonskih podlag, na podlagi katerih bi lahko ukrepali. Kljub tvornemu pristopu pri vseh odgovornih javnih službah in predlogu spremembe zakonodaje te problematike doslej še nismo rešili. Na podlagi posnetka svetlobnega onesnaženja, ki je v NRŠZ močno prisotno zaradi urbane zelo osvetljene okolice (nebo v NRŠZ je bilo 40-150 krat bolj svetlo kot naravno temno nebo), smo v sodelovanju z ZRSVN pokrenili aktivnosti pri nosilcih okoliških virov hrupa. Z Luko Koper smo dosegli dogovor, da so se v okviru sanacije razsvetljave v pristanišču najprej osredotočili na mejno področje z NRŠZ, ostalim svetlobnim onesnaževalcem, predvsem trgovskim centrom v okolici, pa smo poslali dopise s pobudo za prilagoditev osvetlitve Uredbi o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaženja. Po sanaciji razsvetljave v Luki se je stanje precej izboljšalo, od ostalih pa v tej fazi ni bilo odziva.

leto 2011

Leto 2011 je zaznamovalo aktivno nadaljevanje priprave investicije, vendar pa zaradi usklajevanja razmerij med ministrstvi pri vodenju in financiranju investicije delo še ni steklo. Opravljen je bil pregled projekta za izvedbo objektov in naročene dopolnitve. Končala se je gradnja južne ankaranske vpadnice, kjer smo s tvornim pristopom v obdobju 2009 – 2011 zagotovili, da je investitor upošteval zakonodajo in vse določbe lokacijskega načrta, vključno z zasaditvijo zastiralnega nasipa med vpadnico in laguno. Uspešnost upravljanja so potrdile tudi raziskave živalskih skupin in kartiranje habitatnih tipov. Z MOP smo tvorno sodelovali tudi pri nastanku nove uredbe o NRŠZ, z ARSO pa pri lastninjenju zemljišč v družbeni lasti po 171. členu ZON. Pričeli smo z izvedbo čezmejnega projekta AdriaWet 2000 in skupaj z ostalimi upravljavci ZO ustanovili Skupnost naravnih parkov Slovenije.

Cilja 1 in 2 (Bertoška bonifika): Nadaljevali smo z upravljanjem sladkovodnega dela rezervata s kombinacijo upravljanja nivojev vode, pozno košnjo oziroma mulčanjem površin in pašo. V avgustu in septembru smo opravili strojno košnjo in mulčanje površin na bonifikah, tudi čiščenje jarkov smo opravili z lastno mehanizacijo. Nadzorovali in odstranjevali smo tudi tujerodne rastlinske vrste, predvsem amorfo ter posadili precejšnje število avtohtonih grmovnic, ki s senčenjem prav tako prispevajo k zatiranju tujerodnih vrst. Nivoje vode smo vse leto upravljali v skladu z načrtom upravljanja, v okviru preventivnega vzdrževanja smo opravljali redne preglede, čiščenje in vzdrževanje ureditev in objektov. Po naročilu MOP je bil izdelan projekt za izvedbo enostavnega zaporničnega sistema na jarku 9, ki naj bi omogočal neodvisno upravljanje nivojev vode v posameznih hidroloških enotah na bonifikah. Zaradi stečaja družbe SCT smo popravilo tesnila na eni od zapornic (v garanciji) opravili sami. Nadaljevali smo z aktivnostmi za preobrazbo ruderalnih travniških površin v vlažne in močvirne travnike z dosajevanjem rastlinskih vrst na testnih površinah. Paša je v 2011 potekala s 5 živalmi: poleg obeh kamarških kobil se je Primu in Bruni pridružil še vol Grdelin podolske pasme, glede na potrebe upravljanja vegetacije pa bi bilo treba čredo povečati na približno 8 GVŽ. Število pašnih živali je bilo skladno z dovoljeno obtežbo, veterinarska oskrba živali je redno potekala, zaradi zamud pri gradnji objektov smo nekoliko nadgradili tudi začasno oboro, ki služi za zadrževanje in opravljanje veterinarskih posegov na živalih do zgraditve hleva z oboro.

Cilji 3-5 (brakična laguna): Upravljanje nivojev vode v laguni je leta 2011 nemoteno potekalo s pravilnim delovanjem zaporničnega sistema z daljinskim upravljanjem prek GSM. V začetku leta ugotovljeno napako na zapornici smo pred pričetkom gnezdilne sezone odpravili sami z zamenjavo nekaterih delov. Izvedli smo introdukcijo obmorskega lanu s semeni, nabranimi na bližnjem slanem travišču. Gradnja ankaranske vpadnice je bila zaključena šele jeseni 2011. Zastiralni nasip so zasadili skladno z lokacijskim načrtom, DOPPS je sodeloval tudi pri izboru vrst. Na vzdrževalnih točkah, kjer je nasip prekinjen, so postavili lesene zastiralne stene, oblikovno usklajene s opazovalnimi stenami v NRŠZ. Investitor MO Koper je tako izpolnil vse določbe lokacijskega načrta, ključne za preprečitev negativnih vplivov nove vpadnice na NRŠZ. Tudi v letu 2011 smo skupaj z ZRSVN spremljali zaključevalna dela pri izgradnji v smeri zagotovitve minimalnih vplivov na naravni rezervat.

Cilj 6 (Jezerce): Za vzdrževanje vodnega režima smo skrbeli za upravljanje zaporničnega sistema med Jezercem in laguno. Zavodu za zdravstveno varstvo Koper smo naročili študijo na teko kakovosti vodnega okolja Jezerca, ki je pokazala na slabšanje ekoloških pogojev in potrebo po večletnem spremljanju kemijskega in ekološkega stanja Jezerca pred njegovo revitalizacijo. Ureditev kanalizacijskega omrežja v zalednih vaseh, od koder prihaja glavnina onesnaženja, je bila s strani MO Koper predvidena do konca 2012.

Cilj 7 (kakovost in količina vode): Za zagotovitev potrebnih pritokov vode smo redno sodelovali s koprsko območno pisarno Agencije RS za okolje, rečnim nadzornikom in drugimi odjemalci, saj se je stalno sodelovanje izkazalo kot edina garancija za zadostne pretoke tudi v sušnih mesecih. Nadaljevali smo z usklajevanji z Luko Koper in Centrom za obveščanje za obveščanje v primeru havarij v Koprskem zalivu. Jeseni smo začeli z izvedbo LIFE projekta Simarine-Natura, katerega vsebinski del je tudi Načrt ukrepanja ob pojavu zaoljenih ptic zaradi nenadnih onesnaženj z nafto in njenimi derivati na morju in vodotokih in pridobili podatke o onesnaženjih v

zadnjih petih letih kot tudi potrditve ključnih deležnikov iz javnega sektorja za vključitev v pripravo. Spremljanje osnovnih parametrov kakovosti vode smo izvajali sami z uporabo multiparametričnega instrumenta. Za namene upravljanja vodnih nivojev v vseh hidroloških enotah naravnega rezervata smo redno spremljali tudi hidrološke parametre.

Cilji 8-10 (obiskovalci in infrastruktura za obisk): Po mnogih zapletih v zvezi s spremembo investitorja pri gradnji objektov smo v sodelovanju z odgovornimi strokovnimi kadri na MOP z MG in SVLR uspeli neformalno uskladiti vlogo za ESRR sofinanciranje z vsemi prilogami, sklenili smo tripartitno pogodbo z izbranim izvajalcem inženiringa, ki je pregledal projekt za izvedbo (PZI). Na podlagi ugotovitev o delno zastarelih strojnih instalacijah in še nekaterih drugih potrebnih popravkih smo se z MOP odločili za dopolnitev PZI in speljali postopek naročila projektantu, pogodba pa zaradi nejasnosti o vodenju investicije ni bila podpisana. Jeseni so se pri uradnem potrjevanju vloge na MG namreč pojavila vprašanja pri njihovi Kohezijski službi o dejanski možnosti izvedbe investicije s takšno finančno shemo s strani MOP. V novembru smo se sestali skupaj s predstavniki MOP, MG in MF z namenom diskusije v smeri iskanja najboljše rešitve za izvedbo projekta, na podlagi katerega sta MOP in MG posredovala na MF štiri možne scenarije za izvedbo z različnimi izvajalci, vendar do konca leta odgovora s strani MF nismo prejeli. V drugi polovici leta torej žal ni prišlo do napredka pri izvedbi projekta.

Veliko pozornosti smo namenili tudi delu obiskovalci, na 42 naravoslovnih dnevih je na primer rezervat obiskalo več kot 1550 učencev, dijakov in študentov. Poleg tega smo organizirali več kot 15 vodenih izletov za lokalno prebivalstvo in drugo zainteresirano javnost, izkušnje pri obnovi in upravljanju Škocjanskega zatoka pa smo predstavili tudi različnim strokovnim skupinam. S sponzorskimi sredstvi Luke Koper d.d. smo pripravili tri predstavitvene videospote in jih objavili na spletni strani rezervata. Izvedli smo tudi izobraževalno delavnico za mlade vodnike, ki bi nam pomagali pri vodenju skupin.

Cilj 11 (raziskave): Monitoring ptic se je nadaljeval po utečeni metodologiji in je vključeval redne tedenske popise, kartirne in posebne popise gnezdk in obročkanje ptic, usklajeno z metodologijo drugih AdriaWet partnerjev. Rezultati popisov so pokazali, da se je v 10-letnem obdobju izvajanja monitoringa ptic v NRŠZ od 2001–2011 število opaženih vrst povečalo kar za 76%, kar priča o uspešnosti obnove in upravljanja naravnega rezervata. Pridobili smo poročila raziskav metuljev in kačjih pastirjev, ki kažejo na veliko pestrost teh dveh skupin. V sodelovanju z zunanjimi strokovnjaki smo začeli z inventarizacijo hroščev in herpetofavne in nadaljevali s spremljanjem ozkega vrtenca. Opravljen je bil tudi ihtiofavnistični pregled in pregled bentoških nevretenčarjev v brakičnem delu rezervata. Ponovno je bilo izvedeno tudi kartiranje vseh habitatnih tipov NRŠZ. Skupina študentov s Fakultete za znanosti o okolju in Nove Gorice, ki so Škocjanski zatok proučevali z vidika deležnikov in konfliktov na območjih Natura 2000, je pripravila in predstavila zelo koristno gradivo za nadaljnje delo z deležniki. Z raziskovalci fakultete Turistica smo sodelovali pri pripravi strokovnega članka o možnostih za razvoj ekološkega turizma v NRŠZ. Sodelovali smo tudi s študentko geografije na FHŠ v Kopru, ki je v diplomski nalogi primerjala načine upravljanja v obalno-kraških zavarovanih območjih.

Cilj 12 (trženje, pridobivanje sredstev):

Potrjeno je bilo financiranje projekta AdriaWet 2000 (program čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija), namenjenega razvoju skupnih orodij za povečanje privlačnosti in prepoznavnosti vključenih severnojadranskih mokrišč, tako da smo proti koncu leta začeli s pripravljalnimi aktivnostmi na začetek vsebinske izvedbe v 2012. Iz tega naslova je bilo zagotovljenih 270.000 eurov za izvedbo aktivnosti v NRŠZ v treh letih trajanja projekta. Zaradi obsega dela pri projektu izgradnje objektov se novim projektnim prijavam nismo posvečali. Pridobili smo sponzorska sredstva Luke Koper za izdelavo treh videospotov in oblikovali približno 4.200 eurov prihodkov iz lastne dejavnosti.

Cilj 13 (naravovarstveni nadzor in ostale upravljaljske naloge): Delo v okviru nadzorne službe sta opravljala dva naravovarstvena nadzornika, predvsem z rednimi obhodi in nadzorom nad dogajanjem na območju in v okolici. Nadzornika sta izvajala tudi različna vzdrževalna dela, skrbela za obstoječo infrastrukturo in izgled območja z redno košnjo ob poteh, pobiranjem smeti in podobno. Sodelovali smo tudi z načrtovalci DLN za odcep ceste Koper-Dragonja ob meji NRŠZ in iskali rešitve za minimiziranje negativnih vplivov na rezervat med gradnjo in obratovanjem nove hitre ceste.

V letu 2011 smo v sodelovanju z MOP in ZRSVN tvorno pristopili tudi k pripravi novih pravnih aktov NRŠZ, tako nove uredbe o NRŠZ kot tudi načrta upravljanja za naslednje srednjeročno obdobje, predvidoma 2013–2022. Zaradi daljšega postopka sprejema nove uredbe o NRŠZ smo pripravo načrta upravljanja zamaknili za eno leto – v uredbo je MOP vključil tudi prehodni člen, ki opredeljuje smiselno uporabo obstoječega NU v trajanju enega leta po sprejemu uredbe ter sprejem novega načrta upravljanja do tega roka.

Ker je neurejeno lastništvo zemljišč pri pridobivanju dovoljenj za urejanje NRŠZ povzročilo že toliko zamud in težav, smo se odločili tvorno pristopiti k lastninjenju zemljišč v družbeni lasti na podlagi 171. člena ZON, za kar postopke vodi ARSO. Ob naši zavezi za prevzem dela obveznosti, ki je vključevalo pregled vseh zemljišč, izbor primernih za lastninjenje po ZON in pripravo dopisov na podlagi vzorcev lastninjenja štirih zemljišč v 2009, je ARSO prevzel zaključevalna dela, s pregledom pripravljenih dokumentov in vodenjem postopkov lastninjenja. Na ta način so bila v letu 2011 lastninjena zemljišča v družbeni lastnini v NRŠZ z upravljavcema MO Koper in Luka Koper. Župan MO Koper je sprožil zahteve po nadomestnih zemljiščih za širjenje občinskih prostorskih ureditev ali odškodnino s strani države, na podlagi česar smo pripravili zapis o pregledu kronologije planov, podlag, posegov in ohranjanja Škocjanskega zatoka pred 1993 na podlagi natančnega pregleda zbranih historičnih dokumentov, ki dokazuje, da takšna zahteva MO Koper nima legitimne ali legalne osnove.

Sodelovali smo pri ustanovitvi neformalne Skupnosti naravnih parkov Slovenije, ki smo jo z ostalimi upravljavci ustanovili oktobra 2011.

leto 2012

Leto 2012 je zaznamovala javna finančno-računovodska kriza, ki se je močno izrazila tudi v znižanju proračunskih sredstev za upravljanje in nadaljnje ureditve NRŠZ. Upravljanje je kljub temu teklo brez negativnih posledic za živi svet. Izjemnega pomena za zgraditev objektov je bil dogovor med državnima sekretarjema MKO in MGRT, da bo slednje ministrstvo zagotovilo financiranje celotnega zneska investicije brez DDV, s čimer smo z MKO kljub finančni krizi spet lahko poiskali dovolj sredstev za zaprto finančno strukturo. Z občino usklajena uredba o NRŠZ je šla v medresorsko usklajevanje. Škocjanski zatok je bil v letu 2012 dobro obiskan in medijsko odmeven.

Cilja 1 in 2 (Bertoška bonifika): Nadaljevali smo z upravljanjem sladkovodnega dela rezervata s kombinacijo upravljanja nivojev vode, pozno košnjo oziroma mulčanjem površin in pašo. V avgustu in septembru smo opravili strojno košnjo in mulčanje površin na bonifikah, tudi čiščenje jarkov smo opravili z lastno mehanizacijo. Nivoje vode smo vse leto upravljali v skladu z načrtom upravljanja, v okviru preventivnega vzdrževanja smo opravljali redne preglede, čiščenje in vzdrževanje ureditev in objektov. Nadzorovali in odstranjevali smo tudi tujerodne rastlinske vrste, predvsem amorfo, rubinijo in japonsko kosteničevje ter posadili precejšnje število avtohtonih grmovnic, ki s senčenjem prav tako prispevajo k zatiranju tujerodnih vrst. Zaradi javne finančno-proračunske krize in s tem povezanega znižanja obsega sredstev za upravljanje NRŠZ z rebalansom proračuna smo morali izvedbo enostavnega zaporničnega sistema na jarku 9, ki naj bi omogočal neodvisno upravljanje nivojev vode v posameznih hidroloških enotah na bonifikah, prestaviti v kasnejše obdobje, čeprav je z vidika upravljanja predstavljala izrazito prioriteto. Nadaljevali smo z rednimi aktivnostmi za preobrazbo ruderalnih travniških površin v vlažne in močvirne travnike z dosajevanjem rastlinskih vrst na testnih površinah. Paša je v 2010 potekala s 5 živalmi: kamarška kobilica Rižana in dva vola, krava in telica podolske pasme. Zaradi laminitisa je poginila kobilica Rosa. Glede na potrebe upravljanja vegetacije bi bilo treba čredo povečati na približno 8 GVŽ, zato smo navezali stike z rejci kamarških konj v Franciji in izrazili interes za nakup žrebca v letu 2013. Veterinarska oskrba živali je redno potekala.

Cilji 3-5 (brakična laguna): Upravljanje nivojev vode v laguni je tudi v 2012 potekalo z uporabo zaporničnega sistema z daljinskim upravljanjem prek GSM. Nadaljevali smo z introdukcijo obmorskega lanu s semeni, nabranimi na bližnjem slanim travnišču. Pod nadzorom botanika smo začeli z zasaditvijo lesnih in grmovnih vrst na območju pod ankaransko vpadnico, z namenom dopolnitve zasaditev na nasipu, ki so bile izvedene v okviru izgradnje ceste in dodatnega preprečevanja motenj v NRŠZ na tem stičnem območju.

Cilj 6 (Jezerce): Za vzdrževanje vodnega režima smo skrbeli za upravljanje zaporničnega sistema med Jezercem in laguno. Ureditev kanalizacijskega omrežja v zalednih vaseh, od koder prihaja glavčina onesnaženja Jezerca se je zakasnila, zaradi znižanja sredstev po rebalansu proračuna pa tudi nismo mogli naročiti rednega spremljanja kemijskega in ekološkega stanja Jezerca. S Slovenskih železnic smo dobili informacijo, da so vrtničkarje na zemljišču v NRŠZ, ki je v zemljiški knjigi zavedeno kot javno dobro – javna železniška infrastruktura, že sami neuspešno preganjali. Z MzIP so nas obvestili, da po preverbi to zemljišče ne izpolnjuje več pogojev za status javne železniške infrastrukture, ki mu ga bodo odvzeli in za upravljavca predlagali DOPPS.

Cilj 7 (kakovost in količina vode): Za zagotovitev potrebnih pritokov vode smo redno sodelovali s koprsko območno pisarno Agencije RS za okolje, rečnim nadzornikom in drugimi odjemalci. Nadaljevali smo z usklajevanji z Luko Koper in Centrom za obveščanje za obveščanje v primeru havarij v Koprskem zalivu. V okviru LIFE projekta Simarine-Natura smo pričeli s pripravo strokovnih smernic in organizacijo svetovalnega odbora, sestavljenega iz predstavnikov državnih institucij s tega področja, za Načrt ukrepanja ob pojavu zaoljenih ptic zaradi nenadnih onesnaženj z nafto in njenimi derivati na morju in vodotokih. Spremljanje osnovnih parametrov kakovosti vode smo izvajali sami z uporabo multiparametričnega instrumenta. Za namene upravljanja vodnih nivojev v vseh hidroloških enotah naravnega rezervata smo redno spremljali tudi hidrološke parametre.

Cilji 8-10 (obiskovalci in infrastruktura za obisk): Do začetka gradnje ali javnega naročila za izbor izvajalca tekom leta 2012 še ni prišlo, so pa stekle dodatne priprave na investicijo, in sicer naročilo sprememb projekta za izvedbo ter priprava naročila novelacije investicijskega programa. Po rebalansu proračuna RS je namreč postalo jasno, da MKO v letu 2012 in najverjetneje tudi v naslednjih letih dodatnega deleža financiranja ne bo moglo zagotoviti; na ravni državnih sekretarjev MKO in MGRT je bil oktobra tudi dosežen izjemno pomemben dogovor, da MGRT sofinancira celotno neto vrednost investicije. Po finančni plati je bila tako izvedba spet omogočena, saj so bila za glavčino financiranja v projektu neupravičenega DDV zagotovljena sredstva Sklada z dodatkom iz proračuna MKO v sprejemljivem obsegu. Kljub temu pa je bilo jasno, da zaradi potrebnega časa za pripravo spremembe PZI in novelacijo investicijskega programa, ki sta potekala jeseni, kot tudi dejanske zagotovitve sredstev za sofinanciranje DDV v proračunu s strani MKO, začetek gradnje pred koncem 2013 oziroma začetkom 2014 ne bo mogoč. Do potrditve vloge je sredstva za plačilo izvajalcem dodatnih pripravljalne aktivnosti zagotavljal DOPPS iz sredstev Sklada. Jeseni smo podaljšali tudi gradbeno dovoljenje za dodatni dve leti.

Izvedli smo tudi prva vzdrževalna dela na obstoječi infrastrukturi, in sicer zamenjavo dotrajane lesne konstrukcije in podnic na opazovališču 3B s kovinsko konstrukcijo in podnicami iz lesa, primerne za uporabo na območjih z veliko vlage. Tudi v spremembo PZI je projektant za nova opazovališča vključil to rešitev. Za preprečitev vzpenjanja obiskovalcev na nasipe smo vzdolž najbolj obremenjenih delov namestili količke z žico.

Veliko pozornosti smo namenili tudi delu obiskovalci, na 48 naravoslovnih dnevih je na primer rezervat obiskalo 2140 učencev, dijakov in študentov, sodelovali pa so tudi pri pripravi raziskovalnih nalog in tradicionalnem otroškem slikarskem Ex-Temporu, ki je v NRŠZ v sodelovanju z OŠ Elvire Vatovec Prade potekal že osmič. Poleg tega smo organizirali več kot 15 vodenih izletov za interesne skupine in lokalno prebivalstvo. Skupaj s predstavnicami ZRSVN smo se udeležili tudi mednarodnega simpozija o mokriščih v Maroku, kjer smo predstavili primerjalno analizo ekosistemskih storitev NRŠZ v primeru zasutja NRŠZ v preteklosti z njegovim sedanjim stanjem kot zavarovano območje, ki smo jo predhodno pripravili v okviru projekta AdriaWet 2000. Z analizo smo jasno pokazali družbene koristi zavarovanja NRŠZ. Poskrbeli smo za oblikovno in vsebinsko prenovu spletne strani rezervata.

Cilj 11 (raziskave): Monitoring ptic se je nadaljeval po utečeni metodologiji in je vključeval redne tedenske popise, kartirne in posebne popise gnezdičk in obročkanje ptic, usklajeno z metodologijo drugih AdriaWet partnerjev. V okviru novega projekta AdriaWet smo s partnerji pristopili k izdelavi nove metodologije popisov ptic in drugih ciljnih skupin in vrst, pri čemer smo vključili tipične predstavnike različnih ekoloških con NRŠZ. Začeli smo tudi s pripravo skupnega spletnega portala za predstavitev skupne baze biodiverzitete vključenih mokrišč. Dokončani sta bili inventarizaciji hroščev in herpetofavne, poleg tega pa smo v sodelovanju s Slovenskim društvom za proučevanje in varstvo netopirjev opravili tudi popis netopirjev v naravnem rezervatu, ki je razkril vsaj štiri prisotne vrste. Ponovno je bilo izvedeno tudi kartiranje vseh habitatnih tipov NRŠZ, vsi podatki kartiranj vključno s predhodnimi leti pa so bili tudi digitalizirani.

Cilj 12 (trženje, pridobivanje sredstev):

Upravljanje NRŠZ v letu 2012 je po finančni plati zelo prizadel rebalans proračuna in zmanjšanje sredstev zaradi javno-finančne krize. Poleg financiranja v okviru projektov AdriaWet 2000 in Simarine-Natura smo oblikovali približno 5.700 eurov prihodkov iz lastne dejavnosti, ter pridobivali prihodke iz lokalnih virov, npr. na razpisih MO Koper (900 eurov).

Cilj 13 (naravovarstveni nadzor in ostale upravljaljske naloge): Delo v okviru nadzorne službe sta opravljala dva naravovarstvena nadzornika, predvsem z rednimi obhodi in nadzorom nad dogajanjem na območju in v okolici ter različnimi vzdrževalnimi deli. V letu 2012 smo zaključili z nakupom uniform za nadzornike.

Še naprej smo sodelovali z ZRSVN pri usklajevanju rešitev DLN za odcep ceste Koper-Dragonja ob meji NRŠZ, pri čemer smo se v letu 2012 ukvarjali predvsem s primerno umestitvijo in načrtovanjem zemeljskih zadrževalnikov, od katerih naj bi bil eden tudi znotraj meja naravnega rezervata. Z ZRSVN smo sodelovali tudi pri pripravi naravovarstvenih smernic za OPPN GORC Sermin II in intervenirali poleti, ko je v okviru gradnje te cone prišlo do zasipavanja odvodnega jarka izven NRŠZ z odpadno zemljino, kar bi lahko imelo negativne posledice na odvodnjavanje z Bertoške bonifike.

Nadaljevali smo z iskanjem rešitev za zmanjšanje hrupa v NRŠZ. Luka Koper nam je predstavila možnost uporabe lokalnega materiala – komprimiranega sedimenta z morskega dna, ki bi ga ob doseženi okoljski neoporečnosti in možnosti komprimiranja v zidake lahko uporabili za gradnjo barier.

V letu 2012 smo v sodelovanju z MKO in ZRSVN nadaljevali s pripravo nove uredbe o NRŠZ. Na terenu smo točno določili nove meje naravnega rezervata, tako da smo vanj vključili tudi »trikotnik« na Bertoški bonifiki in manjše močvirje ob stavbi in na zemljišču Telekom Slovenije pri izlivu Badaševce, pri čemer je Telekom vključitev potrdil ob zagotovitvi, da bomo v prihodnje ta del zemljišča tudi odkupili. Uredbo in meje smo uskladili s predstavniki MO Koper, sledilo je medsektorsko usklajevanje, ki se je zaključilo februarja 2013. Zaradi zamud pri sprejemu nove uredbe se je priprava novega načrta upravljanja zamaknila v leto 2013, v letu 2012 pa smo pričeli z evalvacijo predhodnega Programa varstva in razvoja 2007–2011.

Postopek lastninjenja zemljišč se je v 2012 zaključil z vpisom države kot lastnika na vseh zemljiščih, za katere so bile odločbe pripravljene in sprocisane v letu 2011. Ker je bila pravnica na ARSO, ki je vodila postopke, v 2012 premeščena na drugo delovno mesto, ARSO pa za to nalogo ni imenoval nove osebe, so se aktivnosti na tem področju ustavile.

Sodelovali smo v neformalni Skupnosti naravnih parkov Slovenije, ki je po ustanovitvi oktobra 2011 pričela z aktivnim delovanjem, izmenjavo izkušenj, pripravo znaka in skupnim nastopom na področju promocije in dogovorov s ključnimi ministrstvi in deležniki.

leto 2013

Leto 2013 je brez dvoma zaznamoval brutalen napad na naši kamarški kobili, odločen napredek pri pripravi investicije ter naše aktivno delo z obiskovalci in razvojem novih upravljaljskih orodij v okviru projekta AdriaWet. Napad na kamarški kobili v začetku julija pa je dejstvo, da objektov še ni, osvetlil tudi z vidika zagotavljanja varnosti. Koncept za javnost odprtega naravnega rezervata namreč sloni na dokončni ureditvi območja, kamor poleg izvedenega krajinskega in vodnogospodarskega urejanja sodi tudi izgradnja infrastrukture za obisk, ki bo upravljavcu šele dala možnost usmerjanja in nadzora nad obiskovalci oziroma vsemi osebami, ki se zadržujejo na območju Škocjanskega zatoka. Ker je območje v tem trenutku tudi brez električnih in vseh drugih inštalacij, bo šele z izgradnjo teh omogočeno doseganje pasivne varnosti na območju.

Cilja 1 in 2 (Bertoška bonifika): Z uvozom dvoletnega samca in enoletne samičke iz območja Camargue v Franciji smo povečali čredo kamarških konj, s tem da je samec ostal dodatno leto v Italiji, ker še nima vzrejnega dovoljenja, namesto njega pa smo iz Italije začasno pripeljali še eno kobilo, tako da so bile 30.6.2013 na paši v NRŠZ tri kobile te pasme. Zaradi brutalnega napada na kamarški kobili v naravnem rezervatu, ki se je zgodil 5.7.2013, smo v drugi polovici leta izvedli tudi naslednje interventne prioritete: zdravljenje poškodovanih živali in obveščanje javnosti v zvezi s tem, povečanje pasivne varnosti v naravnem rezervatu v okviru finančnih in

prostorskih možnosti in prilagoditev načrta paše varnosti živali, kar vključuje tudi premik začasne pašne infrastrukture na bolj vidno lokacijo. Kobile do zaključka sodnih postopkov proti storilcu ali do ureditve stalne pašne infrastrukture ostajajo izven rezervata. Ob sodelovanju botanika smo nadaljevali z zasaditvami avtohtonih grmovnic in dreves kot tudi določenih vrst mokrotnih travnikov, s čimer pospešujemo naravno oblikovanje teh visoko kakovostnih naravnih okolij. S temi ukrepi bistveno prispevamo tako k preprečevanju motenja živali v rezervatu, kot tudi preprečevanju širjenja invazivnih tujerodnih vrst. V septembru in oktobru smo opravili redno košnjo oziroma mulčanje celotnega območja Bertoške bonifike.

Cilji 3-5 (brakična laguna): Upravljanje nivojev vode v laguni je potekalo z uporabo zaporničnega sistema z daljinskim upravljanjem prek GSM. Skupaj z botanikom smo nadaljevali z zasaditvijo lesnih in grmovnih vrst na območju pod ankaransko vpadnico, z namenom dopolnitve zasaditev na nasipu, ki so bile izvedene v okviru izgradnje ceste in dodatnega preprečevanja motenj v NRŠZ na tem stičnem območju.

Cilj 6 (Jezerce): Za vzdrževanje vodnega režima smo skrbeli za upravljanje zaporničnega sistema med Jezercem in laguno. Ureditev kanalizacijskega omrežja v zalednih vaseh, od koder prihaja glavčina onesnaženja Jezerca se je zakasnila, zaradi znižanja sredstev po rebalansu proračuna pa tudi nismo mogli naročiti rednega spremljanja kemijskega in ekološkega stanja Jezerca. Na ARSO - Urad za hidrologijo in stanje okolja smo zato naslovili pobudo, da monitoring kakovosti vode v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok oziroma vsaj na predelu Jezerca umesti v redni monitoring stanja površinskih voda in dobili potrditev, da bo v letu 2014 monitoring kakovosti površinskih voda na petih merilnih mestih v NRŠZ že potekal v okviru državnega monitoringa. Na podlagi Sklepa Vlade RS št. 47805-8/2013/3 z dne 14. maja 2013 je bil status javno dobro – javna železniška infrastruktura odzvet na zemljiščih na območju Jezerca s parc. št. 3886/8, 3886/9, 3886/10 in 3886/11, vsa k.o. Bertoki. MzIP je na podlagi tega sklepa izdal odločbo, s katero se status javnega dobra odvzame in jo po pravnomočnosti poslal pristojnemu organu kot predlog za vknjižbo lastninske pravice na Republiko Slovenijo, kot upravljavalec teh nepremičnin pa se vpiše DOPPS.

Cilj 7 (kakovost in količina vode): Za zagotovitev potrebnih pritokov vode smo redno sodelovali s koprsko območno pisarno ARSO, rečnim nadzornikom in drugimi odjemalci. Nadaljevali smo z usklajevanji z Luko Koper in Centrom za obveščanje za obveščanje v primeru havarij v Koprskem zalivu. Luka Koper je za zaščito akvatorija Škocjanskega zatoka pred onesnaženji v Koprskem zalivu namestila plavajočo zaveso, ki je razpeta čez morski kanal približno 100 metrov od mosta čez ankaransko vpadnico oziroma zaporničnega objekta. V okviru LIFE projekta Simarine-Natura smo nadaljevali s pripravo strokovnih smernic za izdelavo protokola za ravnanje v primeru razlitij nafte ali naftnih derivatov na morju ter vodotokih in čiščenje zaoljenih ptic. Organizirali smo tudi usposabljanje prostovoljcev, ki bodo lahko ob morebitni nesreči z nafto in naftnimi derivati nudili pomoč strokovnim službam pri čiščenju onesnaženja kot tudi pri čiščenju zaoljenih prostoživečih živali, še posebej ptic. Spremljanje osnovnih parametrov kakovosti vode smo izvajali sami z uporabo multiparametričnega instrumenta. Za namene upravljanja vodnih nivojev v vseh hidroloških enotah naravnega rezervata smo redno spremljali tudi hidrološke parametre.

Cilji 8-10 (obiskovalci in infrastruktura za obisk):

Po številnih zapletih, ki so predvsem posledica sprememb zakonodaje, so se v 2013 zaključile nekatere ključne aktivnosti v okviru priprave investicije. Dopolnjena in potrjena je bila sprememba projektne dokumentacije PZI, na podlagi nove ocenjene vrednosti investicije (3.373.380 EUR) je bil pripravljen in potrjen novelirani investicijski program, hkrati pa pripravljena tudi končna vloga za ESRR sredstva, ki jo je MKO v juliju 2013 oddalo v potrditev na MGRT. Usklajen je bil skupni NRP z MGRT, odprt na MKO, med MKO in MF, čemur je sledila potrditev NRP s strani Vlade RS in potrditev potrebnih sredstev na postavki 244310 v okviru rebalansa Proračuna za leti 2014 in 2015. MGRT je dne 10.10.2013 izdalo odločbo št. ESRR OP RR/3/1/20-0-MGRT o dodelitvi sredstev za projekt »Objekti v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok« (OP Krepitev regionalnih razvojnih potencialov, razvojna prioriteta 3.5.3. Povezovanje naravnih in kulturnih potencialov, prednostna usmeritev 3.5.3.1. Dvig konkurenčnosti turističnega gospodarstva), potekalo je usklajevanje pogodbe o sofinanciranju. Skupaj s pristojnimi službami na MKO smo jeseni pričeli s pripravo in izvedbo javnih naročil za izbor izvajalca gradnje ter inženiring storitev in strokovnega nadzora, ter pregledali in ocenili prispele ponudbe.

Razpoložljiva sredstva v letu 2013 niso dopuščala nadaljevanja sanacije dotrajanih podnic in konstrukcij na obstoječih opazovališčih, zato smo na vsakem opazovališču, kjer smo ocenili, da je uporaba preveč tvegana, namestili varovalno ograjo za preprečitev dostopa obiskovalcev.

Ukrepi v okviru cilja 8 so se izvajali v okviru projekta AdriaWet 2000 v sodelovanju s projektnimi partnerji, ponatisnili smo vodniček Zeleno srce Kopra v slovenskem in italijanskem jeziku, redno smo vzdrževali spletno stran www.skocjanski-zatok.org in objavljali novice, sodelovali v Skupnosti naravnih parkov Slovenije, ki je v tem času izdala skupno zloženko, pripravila skupni koledar dogodkov ter obeležila Dan parkov na skupnem dogodku v KP Kolpa. Pripravili smo tudi prispevek o NRŠZ za zbornik ICPE o zavarovanih območjih, ki bo izšel v 2014. V okviru projekta Adriawet 2000 smo pripravili skupni izobraževalni program projektnih območij, izdelali plastificirane delovne oziroma učne liste ter delovne zvezke (raziskovalne beležnice) za udeležence testnih aktivnosti. Te smo izvedli v obliki terenskega pouka z izbranimi osmimi šolami, med zimskimi počitnicami pa še zimski tabor mladih ornitologov. Začeli smo s pripravo programa opreme in razstav v načrtovanih objektih ter z razvojem izobraževalnih in interpretacijskih pripomočkov ter v drugi polovici leta zasnovali tudi podlage za izdelavo nove celostne grafične podobe NRŠZ. Redno je potekalo tudi usmerjanje, informiranje in obveščanje ter vodenje skupin obiskovalcev, končali pa smo tudi monitoring obiskovalcev, ki je potekal od 1.7.2012 do 30.6.2013. Rezultati so pokazali, da v strukturi prešteti obiskovalcev v obdobju močno prevladujejo sprehajalci, saj vse tri kategorije (sprehajalci, družine z otroki in sprehajalci psov) obsegajo kar 57,5% zabeleženih obiskovalcev ali 1638 oseb. Sledijo športniki (tekači in tisti, ki vadijo hitro ali nordijsko hojo) s kar 36,8% oziroma 1049 preštetimi obiskovalci, v veliki manjšini pa so opazovalci narave s 5,5% ali 156 osebami. Pridobljeni podatki so potrdili nesistematična predhodna opazovanja upravljavca.

Veliko pozornosti smo namenili tudi delu obiskovalci, na 70 naravoslovnih dnevih je na primer rezervat obiskalo 2050 učencev, dijakov in študentov. Poleg tega smo organizirali tudi več vodenih izletov za interesne skupine in lokalno prebivalstvo.

Cilj 11 (raziskave): V okviru projekta Adriawet 2000 smo začeli z izvedbo raziskav in monitoringa po skupnem protokolu, in sicer monitoring ptic, skupaj s ciljnim raziskavami nekaterih vrst kot sta mokož in čapljica, raziskava herpetofavne in kačjih pastirjev. Habitatni tipi sladkovodnega in brakičnega dela naravnega rezervata so bili kartirani. V letih 2008 do 2013 smo v sodelovanju s strokovnjakom – botanikom opravili pregled pokrovnosti halofitnih združb trajnic in enoletnic na novo oblikovanih habitatih brakičnega dela rezervata. Stalno spremljanje stanja naravne repopulacije vegetacije halofitnih združb trajnic in enoletnic je izredno pomembno tudi z vidika oblikovanja sistema ustreznega vodnega režima na površinah novo oblikovanih slanih muljastih tal.

Cilj 12 (trženje, pridobivanje sredstev): Ukrepi v okviru cilja 12 so usmerjeni v zagotavljanje virov za financiranje naravnega rezervata in so tudi pomemben del projekta Adriawet 2000, v okviru katerega smo skupaj z italijanskimi partnerji na podlagi analiz stanja območij in priložnosti ter uspešnih primerov začeli z razvojem novega modela upravljanja območij. Ta sklop aktivnosti smo povezali z razvojem novih vzorcev lokalnega sodelovanja za trajnostni razvoj območij, kamor sodi tudi razvoj trajnostnega financiranja, uporabe OVE na območjih, prenosa znanj in izkušenj med območji. V letu 2013 smo v okviru projekta gostili tudi nekatere eminentne predavatelje s področij dela pri upravljanju zavarovanih območij, kjer so največje možnosti nadgradnje (trženje in financiranje, delo z javnostmi, ki vključuje komunikacijo, interpretacijo, izobraževanje, reševanje problemov ipd.). V letu 2013 smo zbrali približno 8.300 eurov sredstev iz naslova lastnih prihodkov, donacij in sofinanciranja iz občinskega proračuna.

Cilj 13 (naravovarstveni nadzor in ostale upravljalvske naloge): Za nadzor nad izvajanjem varstvenega režima naravnega rezervata Škocjanski zatok so v letu 2013 skrbeli trije naravovarstveni nadzorniki in en prostovoljni nadzornik, ki je še brez pooblastila po ZON. Vsi nadzorniki so poleg službene uniforme in terenskih čevljev opremljeni tudi s službenim telefonom, fotoaparatom, daljnogledom in spektivom. Delo v okviru nadzorne službe je obsegalo predvsem redne obhode in nadzor nad dogajanjem na območju in v okolici ter različnimi vzdrževalnimi deli.

Z ZRSVN smo sodelovali pri pregledu okoljskega poročila in dodatka za zavarovana območja za OPPN GORC Sermin II. Naše skupne pripombe in dopolnitve, ki so se nanašale predvsem na tehnologijo čiščenja meteornih vod, vgradnje zapornic in določitve načina upravljanja zapornice, oblikovanja nadomestnih habitatov za ptice in

dvoživke, so bile s strani investitorja in pripravljavcev OPPN v celoti sprejete. ZRSVN je v oktobru podal pozitivno mnenje o ustreznosti in skladnosti okoljskega poročila ter o sprejemljivosti plana.

Nadaljevali smo z iskanjem rešitev za zmanjšanje hrupa v NRŠZ in preverbami možnosti uporabe lokalnega materiala – komprimiranega sedimenta z morskega dna s strani Luke Koper, ki bi ga ob doseženi okoljski neoporečnosti in možnosti komprimiranja v zidake lahko uporabili za gradnjo barier.

V zaključni fazi usklajevanja nove uredbe o NRŠZ je bila na pobudo MO Koper meja na vstopnem delu pred centrom za obiskovalce usklajena z načrtom novega krožišča. Junija je potekala javna razgrnitev, ki ji je sledilo drugo medresorsko usklajevanje in potrditev s strani Vlade RS v septembru 2013. Uredba o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok (Uradni list RS, št. 75/2013) je pričela veljati 24. septembra 2013. Z njo se nadaljuje varovanje Škocjanskega zatoka, že od leta 1998 zavarovanega z Zakonom o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok. Z uporabnega vidika je nova uredba prinesla natančno izrisano mejo zavarovanega območja, ki zdaj vsebuje vse svoje funkcionalne dele (s tem pa je upravljavcu tudi dana pristojnost za upravljanje celotnega območja), ter modernejši in boljši varstveni režim, v pripravo katerega smo vključili vse dosedanje izkušnje. Poleg tega določa tudi varstvene usmeritve ter pravila ravnanj v naravnem rezervatu, upravljaljske naloge ter način njihovega financiranja in izvajanja nadzora. Zaradi tolikšne zamude pri sprejemu uredbe smo s pripravo načrta upravljanja začeli v jeseni 2013 in pripravili točen načrt aktivnosti za pripravo in potrditev načrta v roku enega leta.

S projektom ureditve NRŠZ z naslovom »Krajinska in vodnogospodarska ureditev naravnega rezervata Škocjanski zatok« smo kandidirali za Nagrado Sveta Evrope za krajino za leti 2012-2013. Ureditev NRŠZ je bila ocenjena kot projekt visoke vrednosti, na DOPPS pa smo prejeli čestitke predstavnikov Evropske konvencije o krajini. Pred leti obnovljeni naravni rezervat Škocjanski zatok je namreč poleg izjemnega pomena za ohranjanje narave tudi lep primer obnovljene krajine, ki si kot naravna oaza v urbanizirani okolici zasluži še posebno pozornost.

leto 2014

Leto 2014 so zaznamovale priprave in sam začetek gradnje dolgo pričakovanih objektov za obisk in upravljanje NR Škocjanski zatok. Pogodba z izvajalcem je bila podpisana septembra 2014, izvedba del na terenu pa se je s pripravljalnimi deli začela takoj po uvedbi v delo, ki je potekala 1.10.2014. V letu 2014 je bila izvedena večina zemeljskih del, globokega temeljenja, začela pa so se tudi že betonska dela na glavnih objektih. Poleg tega so bili v okviru projekta AdriaWet 2000 izdelani načrti notranje opreme in interpretacije kot tudi Celostna grafična podoba NRŠZ in Skupni izobraževalni program. Pripravili smo tudi načrta upravljanja za obdobje 2015–2024 in ga po pregledu na MOP in ZRSVN ter po potrditvi s strani Odbora za naravni rezervat v decembru oddali na MOP v medresorsko usklajevanje in druge postopke za sprejem na Vladi RS.

Cilja 1 in 2 (Bertoška bonifika): V sladkovodnem delu je za vzdrževanje primerne vegetacije v prvem delu leta potekala nadzorovana paša ter upravljanje in vzdrževanje objektov za upravljanje vodnega režima. Paša je potekala po varnosti živali prilagojenem načrtu paše z uporabo v 2013 vzpostavljene nove začasne pašne infrastrukture na bolj vidni lokaciji v bližini prvega opazovališča, na paši pa je bilo v 2014 samo podolsko govedo (4 GVŽ). Kamarški konji so v tem času zaradi nedokončanih postopkov proti storilcu ostali izven rezervata. Vzdrževalna dela pri čiščenju jarkov (košnja robov in brežin) smo v času poletne osušitve območja izvedli z uporabo lastnega traktorja z bočnim mulčerjem. Po opravljenem mulčanju smo pregledali tudi stanje prehodov za pašno živino in najeli storitev manjšega bagra za popravila in tekoče vzdrževanje dna jarkov. Hkrati je očistil in poglobil tudi mlake ob krožni učni poti ter z brežin jarkov odstranil vse grme tujerodne amorfe. Pogoji za nemoteno upravljanje habitatov v času gradnje objektov v naravnem rezervatu, ki se je začela oktobra 2014, so bili vključeni v razpisno dokumentacijo za Izvedbo objektov v NR Škocjanski zatok. Ob sodelovanju botanika smo nadaljevali tudi z zasaditvami avtohtonih grmovnic in dreves, s čimer prispevamo tako k preprečevanju motenja živali v rezervatu, kot tudi preprečevanju širjenja invazivnih tujerodnih vrst. Nivoje vode v jesenskem času smo prilagodili gradnji objektov in so bili nižji od običajnih vrednosti.

Cilji 3-5 (brakična laguna): Upravljanje nivojev vode v laguni je potekalo z uporabo zaporničnega sistema z daljinskim upravljanjem prek GSM. Od sredine maja naprej smo redno spremljali delovanje avtomatike

zaporničnega sistema, saj zaradi sovпада visokih plim in izpadov ali odklopov električne energije, zapornica občasno ni delovala, kar je v času gnezditve zahtevalo posebno pozornost upravljavca, saj je bilo vodni nivo v teh primerih treba upravljati ročno in 24 ur dnevno bedeti nad nivoji vode, da ne bi prišlo do nenadne preplavitve gnezd varovanih vrst ptic.

Cilj 6 (Jezerce): Za vzdrževanje vodnega režima smo skrbeli za upravljanje zaporničnega sistema med Jezercem in laguno. Načrtovanje sanacije Jezerca je smiselno po ureditvi kanalizacijskega omrežja na Škocjanskem hribu in ne bo več izpustov fekalnih vod v rezervat, ki neposredno poslabšujejo stanje na območju Jezerca, kar pa v obdobju tega poročila žal ni bilo izvedeno. Doslej je Komunala Koper pripravila projektno dokumentacijo in pridobila gradbeno dovoljenje.

Cilj 7 (kakovost in količina vode): Za zagotovitev potrebnih pritokov vode smo redno sodelovali s koprsko območno pisarno ARSO, rečnim nadzornikom in drugimi odjemalci. V okviru LIFE projekta Simarine-Natura smo v sodelovanju z mednarodnimi partnerji in pristojnimi strokovnimi službami (Uprava RS za zaščito in reševanje, ARSO - Oddelek Koper, Uprava RS za pomorstvo, JP Komunala Koper in Služba za varstvo obalnega morja pri VGP Drava Ptuj) nadaljevali smo že pred časom pričeli s postopki izdelave načrta ukrepanja oziroma strokovnih smernic za ukrepanje ob pojavu zaoljenih ptic v primeru razlitja nafte in njenih derivatov za celotno slovensko Obalo. Za dokončanje načrta so bile v letu 2014 izvedene še tri delavnice, na katerih so člani delovne skupine temeljito pregledali in dopolnili zadnjo delovno verzijo načrta ukrepanja ter se dogovorili o načinu oziroma postopku vključitve omenjenega protokola v državni Načrt zaščite in reševanja ob nesrečah na morju. Spremljanje osnovnih parametrov kakovosti vode smo izvajali z uporabo multiparametričnega instrumenta. V začetku leta 2014 je ARSO začel izvajati raziskovalni monitoring površinskih voda v Škocjanskem zatoku. Izvedena so bila štiri vzorčenja na petih merilnih mestih. Za namene upravljanja vodnih nivojev v vseh hidroloških enotah naravnega rezervata smo redno spremljali tudi hidrološke parametre.

Cilji 8-10 (obiskovalci in infrastruktura za obisk):

V skladu z vsemi sprejeti pravnimi in programskimi dokumenti, ki opredeljujejo delovanje naravnega rezervata, je infrastruktura za obiskovanje območja ključna za doseganje razvojnih ciljev območja. Prispeva pa tudi k doseganju varstvenih ciljev, saj so objekti umeščeni v prostor tako, da še dodatno preprečujejo motenje živega sveta, posredno pa skozi vlogo pri izvedbi izobraževalnih in ozaveščevalnih programov prispevajo k ozaveščenosti ljudi ter družbeni sprejetosti zavarovanega območja in omrežja Natura 2000. Upravljavcu omogočajo sistem dela z in nadzora nad obiskovalci ter hkrati pomenijo tudi zagotovljeno pasivno varnost, ki na odprtem območju brez infrastrukture doslej ni bila mogoča in ki se je kot izrazit problem izkazala po napadu na kobili v juliju 2013. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje je 28.5.2014 ponovno objavilo javni razpis za izvedbo objektov v Naravnem rezervatu Škocjanski zaton z rokom za oddajo ponudb 1.7.2014. Pogodba z izvajalcem je bila podpisana septembra 2014, uvedba v delo pa je potekala 1.10.2014. Izvedba del na terenu se je s pripravljalnimi deli začela takoj po uvedbi v delo, v letu 2014 pa je bila izvedena večina zemeljskih del, globokega temeljenja, začela pa so se tudi že betonska dela na glavnih objektih.

Ukrepi v okviru cilja 8 so namenjeni oblikovanju in vzdrževanju pozitivne podobe naravnega rezervata v javnosti. Glavnina nalog v letu 2014 se je izvajala v okviru projekta AdriaWet 2000 v sodelovanju s projektnimi partnerji, minimalni obseg dela pa je bil namenjen vzdrževanju spletne strani www.skocjanski-zatok.org ter neposrednim predstavitvam območja ključnim deležnikom in sodelovanju v Skupnosti naravnih parkov Slovenije. V letu 2014 je bil končan Skupni vzgojno-izobraževalni program partnerjev projekta AdriaWet 2000, izdelani so bili načrti notranje opreme in interpretacije kot tudi Celostna grafična podoba NRŠZ, ki bo uporabljena v novih objektih in bo stopila v veljavo ob otvoritvi le-teh.

V letu 2014 je NRŠZ do začetka gradnje obiskalo v okviru različnih vodenih ogledov in naravoslovnih dni okoli 1100 predšolskih otrok, učencev, dijakov in študentov Poleg tega smo organizirali tudi več vodenih izletov in predstavitev za različne interesne skupine in lokalno prebivalstvo. Redno so potekala tudi DOPPS-ova društvena predavanja v koprski knjižnici.

Cilj 11 (raziskave): V okviru projekta AdriaWet 2000 smo nadaljevali in zaključili izvedbo naslednjih raziskav in monitoringa po skupnem protokolu, in sicer monitoring ptic, skupaj s ciljnim raziskavami nekaterih vrst kot sta

mokož in čapljica, raziskava herpetofavne in kačjih pastirjev. Tudi v letu 2014 je bila gnezditev na otočkih brakičnega dela naravnega rezervata izjemno uspešna. Na gnezditvenih otočkih je gnezdilo vsaj 56 parov navadnih čiger, 35 parov polojnikov ter 10 parov rdečenogih martincev in malih deževnikov, potrdili pa smo tudi gnezditev male čigre, in sicer dveh parov, od katerih je en par zagotovo uspešno speljal mladiče. V letu 2014 smo ponovili popis habitatnih tipov v sladkovodnem delu, ki kaže uspešnost širjenja ustvarjenih habitatnih tipov na podlagi primerjave z rezultati prejšnjih popisov. Botaniki so po analizi zbranih podatkov kartiranj brakičnega dela zaključili, da so rezultati upravičili pričakovanja in da se Natura 2000 HT razvijajo po pričakovanjih: enoletnice so naprej prerasle vse gole poloje, nato so se umaknile na nižje višine ter se tam razrasle na gole poloje. Halofitnih trajnic v začetku skoraj ni bilo, nato pa so se stabilizirale na višjih mestih, ko so jim prostor prepustile enoletnice (osočniki in lobodka).

Cilj 12 (trženje, pridobivanje sredstev): Ukrepi v okviru cilja 12 so bili usmerjeni v zagotavljanje virov za financiranje naravnega rezervata in so tudi pomemben del projekta AdriaWet 2000, v okviru katerega smo skupaj z italijanskimi partnerji na podlagi analiz stanja območij in priložnosti ter uspešnih primerov razvili nov model upravljanja območij, v okviru katerega je bil pripravljen tudi del načrta upravljanja. Na ekskurzijah in izobraževanjih v okviru projekta smo spoznali številne primere dobre prakse pri upravljanju in financiranju zavarovanih območij. V oktobru 2014 smo skupaj z WWF MedPo pisarno iz Zagreba izvedli delavnico za ugotovitev koristi oziroma prednosti NRŠZ, ki smo jih na delavnici prediskutirali in s konsenzom potrdili s kar največjim številom sodelujočih deležnikov. Tudi v letu 2014 smo spremljali že vzpostavljene vire lastnih prihodkov (sponzorstva, donacije, lokalni razpisi), iz tega naslova smo pridobili sofinanciranje s strani MO Koper v višini 1.200 eur. V letu 2014 smo uresničevali dva mednarodna projekta (AdriaWet 2000 in Simarine-Natura), ki sta bila v času javno-finančne krize izjemno pomembna pri zagotavljanju pomembnega deleža finančnih sredstev za upravljanje NR Škocjanski zatok. V veliki meri sta namreč prispevala tudi k financiranju izvajanja javne službe, saj le 15-20% aktivnosti obeh projektov v letu 2014 ni bilo mogoče vključevati neposredno v okvir javne službe, vsekakor pa v pomembno nadgradnjo le-te, prinašata pa kar 30% potrebnih sredstev za izvedbo programa.

Cilj 13 (naravovarstveni nadzor in ostale upravljalne naloge): Za nadzor nad izvajanjem varstvenega režima naravnega rezervata Škocjanski zatok so v letu 2014 skrbeli trije naravovarstveni nadzorniki in en prostovoljni nadzornik, ki je še brez pooblastila po ZON. Prvi od naravovarstvenih nadzornikov je opravil izobraževanje in pridobil prekrškovno pooblastilo. Vsi nadzorniki so poleg službene uniforme in terenskih čevljev opremljeni tudi s službenim telefonom, fotoaparatom, daljnogledom in teleskopom. Delo v okviru nadzorne službe je obsegalo predvsem redne obhode in nadzor nad dogajanjem na območju in v okolici ter različnimi vzdrževalnimi deli. Prvi predlog Načrta upravljanja Naravnega rezervata Škocjanski zatok za obdobje 2015-2024 smo pripravili do avgusta 2014 in ga posredovali v pregled na Ministrstvo za okolje in prostor ter Zavod RS za varstvo narave. Na podlagi pripomb z obeh strani smo do novembra pripravili dopolnjen predlog, ki smo ga v začetku decembra 2014 predstavili na 11. seji Odbora za Naravni rezervat Škocjanski zatok ter končno verzijo za tem oddali na pristojno ministrstvo. Konec leta je bil predlog v pregledovanju in dopolnjevanju pred posredovanjem v medsektorsko usklajevanje in potrditev na Vladi RS.

3.2. OBDOBJE OD LETA 2015–2018: Uredba o načrtu upravljanja Naravnega rezervata Škocjanski zatok za obdobje 2015–2024

V obdobju od leta 2015 do 2024 smo si pri upravljanju Naravnega rezervata Škocjanski zatok zastavili naslednje cilje, opredeljene v Uredbi o načrtu upravljanja Naravnega rezervata Škocjanski zatok za obdobje 2015–2024 (Uradni list RS, št. 102/15), v nadaljevanju pa predstavljamo njihovo uresničevanje v obdobju od 2015 do 2018:

1. Varstveni cilji:

Cilj 1: Redno vzdrževanje in ohranjanje življenjskih okolij sladkovodnega dela naravnega rezervata na Bertoški bonifiki skupaj z odsekom levega razbremenilnika Rižane – Aro znotraj meja rezervata

Cilj 2: Redno vzdrževanje in ohranjanje ugodnih ekoloških in hidroloških razmer v brakični laguni

Cilj 3: Redno vzdrževanje in ohranjanje ugodnih ekoloških razmer na območju Jezerca

Cilj 4: Trajno preprečevanje motenj in dostopa plenilcev na območje močvirja južno od izliva Badaševice

Cilj 5: Spremljanje in analiziranje stanja naravnih vrednosti in biotske raznovrstnosti ter upravljanje podatkovnih zbirk, ki se nanašajo na NRŠZ

Cilj 6: Zagotavljanje primerne količine in kakovosti vode ter omejevanje negativnih vplivov hrupa in svetlobnega onesnaževanja iz okolice na naravni rezervat

Cilj 7: Zagotavljanje uresničevanja varstvenega režima in varstvenih usmeritev (neposredni nadzor v naravi ter druge potrebne oblike nadzora)

2. Drugi cilji upravljanja:

Cilj 8: Omogočanje spoznavanja naravne vrednote in biotske raznovrstnosti ter doživljanja narave na način, ki naravo postavlja v središče pozornosti in privzgaja spoštljiv odnos ter odgovorno vedenje do nje

Cilj 9: Vzpostavljanje, nadgrajevanje in vzdrževanje infrastrukture za obisk in upravljanje

Cilj 10: Zagotavljanje učinkovitega in preglednega poslovanja, organizacije dela, financiranja, komuniciranja in sodelovanja v podporo varstvenim ciljem in drugim ciljem upravljanja

Varstveni cilj naravnega rezervata je ohranitev poslanih in sladkovodnih habitatnih tipov, ki so izjemni v slovenskem in mednarodnem prostoru, in habitatov ptic, ki tu v velikem številu gnezdijo, prezimujejo in se ustavljajo ob selitvah, ter habitatov drugih domorodnih prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst. Razvojni cilj naravnega rezervata je ureditev in delovanje za javnost odprtega naravnega rezervata, s čimer se obiskovalcem omogoča spoznavanje in doživljanje narave ter izobraževanje.

leto 2015

Leto 2015 je v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok zaznamovala gradnja objektov, poleg tega pa še vzpostavitev nadzorne službe z vsemi pooblastili, potrebnimi za polno delovanje, ter redno upravljanje brakičnega in sladkovodnega dela naravnega rezervata, v tem delu tudi s poudarkom na preprečevanju morebitnih negativnih vplivov gradnje na varovane vrste in habitate.

IZVEDENE NALOGE NA PODROČJU VARSTVENIH CILJEV (cilji 1–7):

Cilj 1: V letu 2015 je upravljanje sladkovodnega dela naravnega rezervata temeljilo na upravljanju vodnih režimov, usmerjeni paši in pozni košnji, podprtimi z dopolnilnimi nalogami, kot so vzdrževanje kmetijske mehanizacije, odstranjevanje tujerodnih rastlin in plenilcev ter vzdrževanje mlak in površin ob učni poti. Upravljanje vodnih režimov je bilo v letu 2015 prilagojeno gradnji objektov, zaradi česar je bila bonifika do pozne jeseni brez vode, da ne bi prišlo do poplavitve nedokončanih objektov. Vzdrževanje objektov za urejanje vodnega režima (zapornic, sifonov, čiščenje jarkov...) sladkovodnega dela rezervata smo izvajali v skladu s Projektom o obratovanju in vzdrževanju (POV, Inženiring za vode, 2007). Za vzdrževanje vegetacije s pašo so bile skladno s programom postavljene dodatne pašne ograje, najpomembnejša pridobitev pa je nedvomno

novo zgrajeni hlev z oboro (cilj 9). Za razvoj oligotrofnih mokrotnih travnikov smo izbrane površine velikosti približno 0,5 hektarja izvzeli iz paše in jih dosajevali z gradniki tovrstnih habitatnih tipov. Med aktivnostmi za odstranjevanje tujerodnih vrst ter domačih in hišnih živali velja še posebej izpostaviti izvedbo električne bariere za preprečevanje dostopa tujerodnim ribam na zapornicah za dotok in iztok vode z bonifike.

Cilj 2: Za ohranjanje ugodnega ohranitvenega stanja habitatov in živalskih vrst smo v letu 2015 nadaljevali z utečenim upravljanjem vodnega režima v laguni Škocjanskega zatoka s pomočjo avtomatskega zaporničnega sistema na morskem kanalu in dveh vodomernih jaškov. Poleg tega smo zapornični sistem vzdrževali skladno z navodili, izvajali čiščenje morskih nanosov in smeti, preprečevanje motenj, vzdrževali grmovno vegetacijo in inicialno sejali pomembne vrste slanuš (morski lan).

Cilj 3: Na osnovi dosedanjih upravljavskih izkušenj smo nadaljevali z upravljanjem zapornice na jarku, ki območje Jezerca povezuje z laguno Škocjanskega zatoka. Z zagotavljanjem sladkovodnega značaja se ohranjajo sestoji obrežnega trstičja ter vzdržujejo primerna življenjska okolja za ohranjanje in povečanje populacije močvirske sklednice. Za doseganje tega smo v letu 2015 vzdrževali pomembne elemente habitata močvirske sklednice, kot so območja odprte vodne površine z bujnim vodnim rastlinjem in travniki v bližini vodnih površin ter začeli z izlovom tujerodnih vrst želv popisanih sklednic (*Trachemis sp.*) in jih odstranjevali v kontrolirana okolja, kjer bo preprečeno ali vsaj zmanjšano njihovo nadaljnje razmnoževanje in vpliv na domorodno vrsto, in vzpostavili dolgoročno spremljanje stanja obstoječe populacije močvirske sklednice (cilj 5).

Cilj 5: Rezultati dolgoročnega monitoringa so najboljša povratna informacija o uspešnosti sanacijskih in renaturacijskih ukrepov ter upravljanja naravnega rezervata. V okviru tega cilja smo v letu 2015 zaradi gradnje izvajali omejen sklop aktivnosti, in sicer redno spremljanje stanja ptic po ustaljeni metodologiji ter v skladu s protokolom spremljanja stanja in varstva biotske raznovrstnosti, ki je bil izdelan v okviru projekta AdriaWet 2000 in monitoring močvirske sklednice. Nadaljevali smo z upravljanjem podatkovne zbirke NRŠZ ter pripravo poročil in spremljali tudi enostavne parametre kakovosti vode. Redno spremljanje stanja habitatnih tipov sladkovodnega dela naravnega rezervata v letu 2015 zaradi presušenosti habitatov zaradi gradnje ni bilo smiselno, saj se na ta način ne bi dalo pridobiti novih podatkov.

Cilj 6: V letu 2015 je bil sprejet Načrt ukrepanja in odprave posledic večjih izlitij nafte in naftnih derivatov na prostoživeče ptice, ki mu je sledilo tudi usposabljanje prostovoljcev. Na področju varstva pred hrupom smo z Luko Koper iskali projektne vire za pridobitev financiranja za uporabo konsolidiranega sedimenta z luškega dna, predelanega v opeke, ki kot gradbeni material lahko služijo tudi za protihrupne bariere. S strokovnjaki za hrup iz Nacionalnega laboratorija za zdravje, okolje in hrano smo preverili rešitev z uporabo opek iz luškega sedimenta, ki so jo potrdili kot ustrezno, razen klasičnih protihrupnih ograj pa kot učinkovito rešitev pred hrupom iz okolice niso predlagali nobene druge rešitve.

Cilj 7: Delo naravovarstvenih nadzornikov Naravnega rezervata Škocjanski zatok je v letu 2015 obsegalo predvsem nadzor nad gradnjo objektov, naravovarstveni nadzor nad upoštevanjem varstvenega režima in usmeritev, opozarjanje in ozaveščanje kršiteljev, nadzor nad tujerodnimi vrstami in plenilci, njihovim pojavljanjem in razširjanjem, spremljanje nivojev vode ter redno izobraževanje. V NRŠZ sta konec leta 2015 stalno delovala en naravovarstveni in en prostovoljni nadzornik ob občasni pomoči drugega prostovoljnega nadzornika. Jeseni 2015 je z izobraževanjem začel tudi drugi kandidat za naravovarstvenega nadzornika, ki bo predvidoma imel polna pooblastila v maju ali juniju 2016. DOPPS je kot prekrškovni organ odprl podračune pri UJP za nakazila glob in stroškov postopkov.

IZVEDENE NALOGE NA PODROČJU DRUGIH CILJEV UPRAVLJANJA (cilji 8-10):

Cilj 8: Naravni rezervat je bil leta 2015 zaprt za obisk, začeli pa smo s pripravo novih programov za obiskovalce, namenjenih ponudbi le-tem po vnovičnem odprtju naravnega rezervata ter razvili in pripravili interpretacijo v objektih. Vsa pripravljena interpretacija, gradiva in ostala ponudba je usklajena z novo celostno grafično podobo Naravnega rezervata Škocjanski zatok. Začeli smo tudi s pripravo nabora izdelkov za prodajo v trgovini in okrepčevalnici ter s pripravami na sprejem, usmerjanje in osnovne storitve za obiskovalce.

Cilj 9: V letu 2015 so bili zgrajeni vsi objekti skladno s projektno dokumentacijo PZI in pridobljenim gradbenim dovoljenjem, izveden je bil tudi tehnični pregled in pridobljeno je bilo tudi uporabno dovoljenje. Izvedeno je bilo opremljanje objektov in okolice z vso predvideno opremo, potrebno za obratovanje. Poleg tega je bila zaradi konkretne situacije na terenu po potrditvi MGRT dodatno naročena in izvedena še rekonstrukcija opazovališč 1–4 ter namestitev javljalnikov požara v centru za obiskovalce in hlevu. Po uradnem zaključku del 20. novembra 2015 je potekalo odpravljanje pomanjkljivosti in izvedba dodatnih ureditev.

Cilj 10: Splošne naloge in aktivnosti v okviru tega cilja so podporne narave in obsegajo naloge in aktivnosti za učinkovito in pregledno poslovanje, organizacijo dela, financiranje, komuniciranje in sodelovanje v podporo varstvenim ciljem in drugim ciljem upravljanja, izvedbo ostalih upravljaljskih nalog v skladu s pravnimi podlagami, kot tudi sodelovanje v vzpostavljenih nacionalnih in mednarodnih partnerstvih. Na področju komunikacije in stikov z javnostmi je bilo v 2015 v ospredju predvsem redno delo z mediji med gradnjo objektov (redna sporočila za javnost, sodelovanje z mediji pri pripravi prispevkov), posodabljanje, vzdrževanje in nadgradnja glavnih komunikacijskih poti, kot sta spletna in Facebook stran.

leto 2016

V letu 2016 so bile glavne prioritete programa dela Naravnega rezervata Škocjanski zatok usmerjene v zagon centra za obiskovalce in druge infrastrukture za obisk z odprtjem rezervata ter začetkom aktivnega obiskovanja v smislu omogočanja spoznavanja naravne vrednote in biotske raznovrstnosti ter doživljanja narave, v redno vzdrževanje in ohranjanje življenjskih okolij sladkovodnega in brakičnega dela naravnega rezervata po zaključeni zgraditvi objektov, kot tudi v omejevanje negativnih vplivov iz okolice in nadaljnje delo na naravovarstvenem nadzoru. Ker je bil program dela izjemno obsežen, poleg tega pa so dodatno obremenitev za kadre predstavljale odkrite napake in pomanjkljivosti na objektih, nismo začeli z izvajanjem aktivnosti v okviru cilja 4 in določenih nalog v okviru drugih ciljev, ki niso bile prioritete.

IZVEDENE NALOGE NA PODROČJU VARSTVENIH CILJEV (cilji 1–7):

Cilj1: V letu 2016 je upravljanje sladkovodnega dela naravnega rezervata ponovno potekalo v obsegu kot pred začetkom gradnje objektov. Poleg rednega upravljanja z vzdrževanjem ustreznih vodnih režimov za gnezdeče, seleče se ali prezimujoče vrste ptic ter druge varovane vrste, kot je npr. ozki vrtenec, usmerjeno pašo in pozno košnjo in podpornimi aktivnostmi je bila med najpomembnejšimi nalogami po naročilu DRSV izdelana projektna dokumentacija za sanacijo praga na Ari in njenega desnega brega z izvedbo 1. faze sanacije brega na terenu. Potekalo je tudi upravljanje vegetacije in primernih življenjskih okolij na obrobju močvirja, ki obsega grmovno in drevesno zarast in mlake. V okviru zgraditve objektov je bilo urejenih nekaj novih mlak, poleg tega pa smo dosadili nova in obrezovali obstoječa avtohtona grmovja in drevesa ter odstranjevali tujerodne vrste. Za razvoj oligotrofnih mokrotnih travnikov smo dosedanje izbrane površine velikosti približno 0,5 hektarja v letu 2016 povečali na dobre 4 hektarje ter te površine izvzeli iz paše in jih dosajevali z gradniki tovrstnih habitatnih tipov.

Cilj 2: Zaradi okvare na samodejnem zaporničnem sistemu smo od maja 2016 dalje vodostaje v laguni upravljali ročno, tako da smo vsaj štirikrat tedensko ob plimi in oseki nadzorovano polnili in praznili laguno do željenih kot. Za lažje delo smo vzpostavili ročno odpiranje in zapiranje zapornice preko pametnega telefona. Poleg tega smo okrepili tudi nadzor nad območjem pod ankaransko vpadnico.

Cilj 3: V marcu 2016 smo izvedli zatesnitev zapornice ter s tem pripomogli k ohranjanju sladkovodnega značaja Jezerca in sestojev obrežnega trstičja ter primernih življenjskih okolij za ohranjanje populacije močvirske sklednice in nadaljevali z upravljanjem zapornice na jarku, ki območje Jezerca povezuje z laguno.

Cilj 5: V okviru spremljanja stanja smo v letu 2016 skladno z načrtom upravljanja nadaljevali redno spremljanje stanja habitatnih tipov sladkovodnega dela naravnega rezervata s hkratnim monitoringom razširjenosti tujerodnih vrst, redno spremljali stanje ptic po ustaljeni metodologiji z rednim vnosom podatkov, njihovo

digitalizacijo in obdelavo ter pripravo upravljaljskih izhodišč, redno mesečno spremljali enostavne parametre kakovosti vode, uskladili z ARSO spremljanje zahtevnih parametrov kakovosti vode v okviru njihovega rednega letnega programa, ter spremljali stanje vodostaja na zapornici, vodomernih latah in mareografu za namene sprotnih prilagoditev upravljanja.

Cilj 6: Nadaljevali smo z aktivnostmi za sprejetje poslovnikov oziroma načrtov ukrepanja (npr. poslovniki o pretokih vode po levem razbremenilniku Rižane – Ari, obveščanje v primeru onesnaženj, načrt ukrepanja in odprave posledic večjih izlitij nafte in naftnih derivatov na prostoživeče ptice itd.). Proti koncu leta 2016 smo točno opredelili obveščanje v primeru onesnaženj z Luko Koper d.d. Na področju varstva pred hrupom je Luka Koper kot poglaviti vir hrupa v širši okolici Škocjanskega zatoka predvsem zaradi tranzita v pristanišče in iz njega nadaljevala z aktivnostmi za uporabo predelane luške sedimenta za namene aktivnega varstva pred hrupom, skupaj smo nadaljevali tudi iskanje projektnih virov.

Cilj 7: Delo naravovarstvenih nadzornikov Naravnega rezervata Škocjanski zaton je v letu 2016 vključevalo predvsem naloge, povezane z neposrednim nadzorom v naravi, ki je zajemal spremljanje stanja v obliki rednih dnevnih obhodov območja, nadzor nad izvajanjem varstvenega režima in pogojev obiskovanja, ugotavljanje dejanskega stanja pri kršitvah skupaj z opozarjanjem in ozaveščanjem kršilcev varstvenega režima, druge občasne obhode in nadzor nad izvedbo sanacijskih del na desnem bregu Are, kot tudi redno izobraževanje nadzornikov za zagotavljanje delovanja s polnimi pooblastili. V NRŠZ so konec leta 2016 stalno delovali dva naravovarstvena in en prostovoljni nadzornik ob občasni pomoči drugega prostovoljnega nadzornika. Leta 2016 so usposabljanje MOP za prostovoljnega nadzornika opravili še štirje kandidati, napoteni s strani DOPPS, od katerih smo do konca leta z dvema že sklenili pogodbi o sodelovanju pri opravljanju prostovoljnega nadzora in ga bosta začela opravljati v začetku 2017. Imeni obeh naravovarstvenih nadzornikov kot pooblaščenih uradnih oseb sta objavljeni na spletni strani NRŠZ na povezavi <http://www.skocjanski-zatok.org/rezervat/prekrskovni-organ/>.

IZVEDENE NALOGE NA PODROČJU DRUGIH CILJEV UPRAVLJANJA (cilji 8-10):

Cilj 8: Po odprtju objektov v marcu 2016 smo takoj pričeli z izvedbo različnih izobraževalnih in vodenih programov za obiskovalce, poskrbeli smo za njihov sprejem, usmerjanje in osnovne storitve ter začeli tudi z drugimi predstavitvami naravnega rezervata zunaj območja (predstavitev na sejnih in turističnih informacijskih centrih v neposredni bližini). Poleg naših osnovnih programov ter različnih vodenih ogledov smo organiziranim skupinam ponudili tudi možnost uporabe dvorane v centru za obiskovalce za izvedbo njihovih dogodkov (izvedenih 13 takšnih dogodkov). Na dober sprejem pri obiskovalcih, predvsem najmlajših, pa je naletela tudi naša ponudba jahanja v maneži in na učni poti, zaradi česar smo se odločili v prihodnje programe s konji razširiti. Poleg konkretne izvedbe programov je bilo v okviru cilja 8 poskrbljeno tudi za vsa potrebna orodja za doseganje tega cilja in sicer testiranje obstoječih izobraževalnih materialov ter njihova dopolnitev kot tudi priprava novih učnih pripomočkov in interpretacije. Začeli smo izvajati aktivnosti za ureditev prihodov v rezervat z vzpodbujanjem uporabe okolju prijazne trajnostne mobilnosti.

Cilj 9: Osrednji del nalog po zgraditvi infrastrukture za obisk in upravljanje naravnega rezervata je bil povezan z dnevnim obratovanjem in vzdrževanjem objektov ter dopolnitvijo krajinske ureditve in dodatnimi ureditvami in ob objektih. Glede na vztrajanje italijanske skupnosti smo tudi zaradi vzdrževanja dobrih odnosov dopolnili italijanski napis na totemu na vhodu v rezervat. Aprila smo izvajalcu objektov predali spisek napak in pomanjkljivosti, ki jih na objektih niso odpravili. Zaradi slabe odzivnosti izdajalca nam je koordinacija vzela bistveno več časa in energije, kot smo načrtovali, saj je opozarjanje na težave, podajanje reklamacij, odpravljanje težav v okviru naših možnosti, da bi bilo vplivov na rezervat in njegovo obiskovanje in dnevno obratovanje čim manj ter koordiniranje odpravljanja pomanjkljivosti, potekalo celo leto. Ker se je izvajalec Adriaing d.o.o. v novembru umaknil iz odpravljanja reklamacij, smo se povezali s sodnim izvedencem s področja gradbeništva g. Francem Plazarjem in mu naročili izdelavo strokovnega poročila v zvezi s pomanjkljivostmi in reklamacijami na objektih.

Cilj 10: Splošne naloge in aktivnosti v okviru tega cilja so podporne narave ter so obsegle naloge in aktivnosti za učinkovito in pregledno poslovanje, organizacijo dela, financiranje, komuniciranje in sodelovanje v podporo varstvenim ciljem in drugim ciljem upravljanja ter izvedbo drugih upravljaljskih nalog v skladu z zakonodajo. V letu 2016 je bilo objavljenih kar nekaj primernih javnih razpisov za projektno financiranje upravljaljskih aktivnosti, prijavili smo se kar na pet razpisov, in sicer: v okviru programa INTERREG ADRION s projektom IMPRECO z drugimi partnerji iz petih držav, v okviru programa INTERREG Slovenija-Italija z italijanskimi partnerji z dvema projektoma z akronimoma ADRIAWET 2020 in ECOMOVE, v okviru razpisa LIFE Narava in biodiverziteta smo kot nadaljevanje projekta LIVEDRAVA z dodatnimi aktivnostmi v NR Škocjanski zatok prijavili projekt LIFE FOR DRAVA, konec leta pa smo se skupaj s Slovensko kolesarsko mrežo prijavili še na razpis Eko sklada s področja trajnostne mobilnosti z projektom Mobilni kot ptice. Na področju komuniciranja in stikov z javnostmi smo poleg stalnega zagotavljanja dostopa do informacij o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok poskrbeli predvsem za redno delo z mediji, organizacijo in izvedbo dogodkov kot tudi posodabljanje, vzdrževanje in nadgradnjo glavnih komunikacijskih poti, kot so spletna stran in Facebook profil.

leto 2017

Glavne prioritete programa dela Naravnega rezervata Škocjanski zatok v letu 2017 so bile na področju rednega vzdrževanja, obratovanja in upravljanja infrastrukture za obisk in upravljanje, vključno s koordinacijo odprave napak na objektih, na nadaljevanjem izvajanju in dopolnjevanju programov obiskovanja NRŠZ in vsakodnevnih aktivnostih, namenjenih sprejemu, usmerjanju in oblikovanju dodatne ponudbe za obiskovalce v trgovini in baru. Med prioritetami je bilo seveda tudi redno vzdrževanje in ohranjanje življenjskih okolij sladkovodnega in brakičnega dela naravnega rezervata, kot tudi v omejevanje negativnih vplivov iz okolice in nadaljnje delo in razvoj naravovarstvene nadzorne službe.

Tudi leto 2017 je bilo žal zaznamovano z dolgotrajnimi usklajevanji med investitorjem, uporabnikom, projektantom in izvajalcem del v zvezi z odpravo napak na objektih v naravnem rezervatu. Kljub večkratnim pozivom vodilnemu izvajalcu del, da v čim krajšem času pristopi k reševanju napak zaradi preprečevanja nastajanja nadaljnje škode na objektih ter lažjega upravljanja, le-ta napak ni saniral. MOP se je kot lastnik objektov odločil napake odpraviti sam, za kritje stroškov pa je bila oktobra 2017 unovčena bančna garancija.

Zaradi zgoraj naštetih omejitev ni bilo mogoče polno doseganje ciljev z izvedbo predvidenih aktivnosti v programu dela NRŠZ za leto 2017. Glavne prioritete programa dela so bile kljub temu uresničene, z izjemo aktivnosti v okviru cilja 3 in 4, ki jih zaradi preobremenjenosti na drugih področjih, nismo v celoti izvajali.

IZVEDENE NALOGE NA PODROČJU VARSTVENIH CILJEV (cilji 1–7):

Cilj1: Izvedena je bila obsežna zasaditev drevesnih in grmovnih vrst ter spremljanje stanja pronicanja vode na območju desnega brega Are, ki je bil saniran v letu 2016. Nadaljevali smo tudi z aktivnostmi za pridobivanje finančnih sredstev, ki so potrebna za izvedbo 2. faze načrtovanih del sanacije dotrajanega nasipa in nadgradnje praga na Ari z zaporničnim sistemom in ribjo stezo. S strani upravljavca je redno potekalo tudi upravljanje nivoja vode, vzdrževanje objektov za urejanje vodnega režima, usmerjena paša, upravljanje vegetacije (košnja in mulčenje, čiščenje zarasti), vzdrževanje mlak in površin ob učni poti, odstranjevanje tujerodnih vrst, domačih/hišnih živali, vzdrževanje kmetijske mehanizacije.

Cilj 2: Upravljalni smo nivoje vode in vzdrževali ustrezen nivo vode v laguni, predvsem v gnezditvenem obdobju, v okviru nadgradnje objektov za urejanje vodnega režima so bile zamenjane nedelujoče vodomerne sonde za samodejno delovanje zapornice na morskem kanalu, izvedeno je bilo tudi čiščenje morskih nanosov in smeti, preprečevanje motenj ter vzdrževanje grmovne vegetacije in dosajevanje pomembnih vrst slanuš.

Cilja 3 in 4: Zaradi preobremenjenosti smo izvajali le najbolj nujne aktivnosti na obeh predelih, kot je vzdrževanje preliva med laguno in Jezercem ter nadaljevanje prizadevanj za odstranitev neuradnega zatočišča mačk pri zgradbi Telekomu oziroma preprečitev možnosti dostopa mačkam na območje naravnega rezervata.

Cilj 5: Izvajali smo redni monitoring ptic, kartiranje habitatnih tipov in tujerodnih rastlinskih vrst v sladkovodnem delu, spremljali kakovost in nivoje vode in upravljali podatkovno zbirko NRŠZ.

Cilj 6: Posebno pozornost smo posvetili najbolj perečim temam – protihrupni zaščiti ob bertoški vpadnici in ureditvi območja učne poti pod ankaransko vpadnico. Redno smo skrbeli tudi za zagotavljanje zadostnih dotokov vode ter nadaljevali s pogovori z MOK in lokalnimi akterji za izvedbo ukrepov za doseganje najvišje kakovosti vod, ki se stekajo neposredno v naravni rezervat ali v pritoke. Nadaljevali smo z aktivnostmi za sprejetje poslovnikov oziroma načrtov ukrepanja (npr. poslovník o pretokih vode po levem razbremenilniku Rižane – Ari in obveščanje v primeru onesnaženj). Za Načrt ukrepanja in odprave posledic večjih izlitij nafte in naftnih derivatov na prostoživeče ptice se je konec leta 2017 začel proces vključitve v Državni načrt zaščite in reševanja ob onesnaženju na morju, katerega zaključek se predvideva konec leta 2018.

Cilj 7: Tudi v letu 2017 je delo naravovarstvenih nadzornikov Naravnega rezervata Škocjanski zatok vključevalo redne naloge, povezane z neposrednim nadzorom v naravi (spremljanje stanja v obliki rednih dnevnih obhodov območja, nadzor nad izvajanjem varstvenega režima in pogojev obiskovanja, ugotavljanje dejanskega stanja pri kršitvah skupaj z opozarjanjem in ozaveščanjem kršilcev varstvenega režima, druge občasne obhode in nadzore), kot tudi redno izobraževanje nadzornikov za zagotavljanje delovanja s polnimi pooblastili. Nadzorna služba je konec leta štela dva naravovarstvena nadzornika s polnimi pooblastilom po ZON in po Zakonu o prekrških in štiri aktivne prostovoljne nadzornike s pooblastilom po ZON. Z objavo urnikov in ustnim opozarjanjem ter ozaveščanjem obiskovalcev o ciljih in varstvenih režimih naravnega rezervata se je število kršitev varstvenega režima naravnega rezervata bistveno zmanjšalo v primerjavi z leti pred izgradnjo parkovne infrastrukture. Kršitve varstvenega režima naravnega rezervata v letu 2017 se nanašajo na trgiranje rastlin, vzpenjanje na zastiralne nasipe in hojo izven označenih poti ter zadrževanje obiskovalcev v nasprotju s pogoji obiskovanja (nenajavljeni obiski večjih skupin); v manjši meri pa tudi na rekreacijo izven določenih terminov ter na obiske s psi brez povodca. Kršitev, ki se nanašajo na neupoštevanje zapiralnega časa v letu 2017 skoraj ni bilo. V oktobru 2017 smo za izvedbo nadzorne službe kupili električno vozilo Renault Zoe, financirano iz sredstev Sklada za podnebne spremembe in Eko sklada.

IZVEDENE NALOGE NA PODROČJU DRUGIH CILJEV UPRAVLJANJA (cilji 8-10):

Cilj 8: Že od ponovnega odprtja naravnega rezervata za obisk v letu 2016 smo se v okviru tega cilja v največji meri osredotočali na upravljanje obiska, ki obsega celovit sklop načrtovalskih, izvedbenih in evalvacijskih aktivnosti (vzgojno-izobraževalne aktivnosti, vodeni ogledi, predavanja za pedagoške delavce, jahanje v maneži in po učni proti kot tudi delavnice za najmlajše z naslovom »Učim in razvijam se s konji«). Programe za obiskovalce smo oblikovali glede na povpraševanje in želje obiskovalcev, seveda skladno z varstvenimi in upravljavskimi cilji. V letu 2017 smo izvedli testiranje štirih novih programov, ki bodo postali redni del koledarja dogodkov v NRŠZ. Veliko pozornosti je bilo v letu 2017 namenjeno tudi bolj intenzivnemu povezovanju s turističnim sektorjem. Nadaljevali smo tudi z izvajanjem aktivnosti za ureditev prihodov v rezervat z vzpodbujanjem uporabe okolju prijazne trajnostne mobilnosti (sodelovanje z MOK in izvajalcem Harpha Sea do.o. v okviru Celostne prometne strategije ter Slovensko kolesarsko mrežo, s katero smo pripravili in izvedli skupni projekt Mobilni kot ptice). Urejena je bila kolesarnica za 24 koles in izvedenih nekaj izobraževalnih aktivnosti s trajnostnim prihodom v rezervat. Poleg tega smo v okviru projekta Mobilni kot ptice pridobili tudi sistem za spremljanje načina prihodov obiskovalcev v naravni rezervat in štetje obiskovalcev, izvedli pa smo tudi evalvacijsko raziskavo med obiskovalci po metodi anketiranja.

Cilj 9: Osrednji del nalog po zgraditvi infrastrukture za obisk in upravljanje naravnega rezervata je povezan z dnevnim obratovanjem in vzdrževanjem objektov ter dopolnitvijo krajinske ureditve in dodatnimi ureditvami v in ob objektih, ki so se izkazale za nujne, čeprav niso bile predvidene v projektu za izvedbo del. V bližini centra za obiskovalce smo nadaljevali z zasaditvami in urejanjem okolice. Ob učni poti vzdolž parkirišča smo zasadili

več 100 sadik črnega gabra, lipe, črnega in belega topola, gloga, kaline... Na območju pod bertoško vpadnico smo z mulčanjem in odstranjevanjem biomase začeli vzpostavljati ugodne pogoje za zasaditev žit in žitnih plevelov ter 40 ruš stoklase in nekaj 100 sadik drugih trajnic. Ob mlakah je bilo zasajenih tudi 120 korenin močvirske in sibirske perunike.

Že od aprila 2016 so v teku tudi reklamacije napak in pomanjkljivosti na novo zgrajenih objektih. V januarju 2017 smo pridobili poročilo sodnega izvedenca gradbene stroke o pregledu izvedenih del na novozgrajenih objektih v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, v katerem je predstavil napake in pomanjkljivosti ter tudi odgovorne subjekte – izvajalca del, projektanta in nadzor. Kljub več sestankih in pozivu MOP izvajalcu k odpravi napak na podlagi lastnega terminskega plana, ki so potekali od marca do julija 2017, do odprave napak z izjemo nekaj malenkosti, ni prišlo. Ker izvajalec del ni pristopil k celoviti odpravi napak na objektih v NR Škocjanski zatok, je MOP v oktobru 2017 izvedel postopek unovčitve bančne garancije. Izvajalec je za tem sprožil gospodarski spor na sodišču in dosegel izdajo Sklepa o zavarovanju dokazov. Za izdelavo poročila o pregledu izvedenih del na objektih in koordinacijo opravljanja pomanjkljivosti, ogledov na objektih, sodelovanju pri postopku unovčevanja bančne garancije ter pri pripravi vsebin za Državno pravobranilstvo v pravnem postopku (Sklep o izvršbi, Sklep o zavarovanju dokazov...), smo v letu 2017 porabili bistveno več časa in energije, kot smo sprva načrtovali.

Cilj 10: Splošne naloge in dela v okviru cilja 10 so podporne narave ter obsegajo naloge in aktivnosti za učinkovito in pregledno poslovanje, organizacijo dela, financiranje, komuniciranje in sodelovanje v podporo varstvenim in drugim ciljem upravljanja ter izvedbo drugih upravljaljskih nalog v skladu z zakonodajo. Aktivnosti so redno potekale, uspešni smo bili tudi na področju pridobivanja projektnega financiranja upravljanja: projekt Mobilni kot ptice, financiran s strani Eko sklada, smo v partnerstvu s Slovensko kolesarsko mrežo tudi uresničili, projekt IMPRECO (INTERREG ADRION) pa se začne izvajati v letu 2018. Poleg tega smo nadaljevali tudi s sodelovanjem v vzpostavljenih nacionalnih in mednarodnih partnerstvih, npr. AdriaWet, BirdLife International (BLI), Wetlands Link International (WLI), Skupnost naravnih parkov Slovenije itd., pa tudi sodelovanje s pristojnim ministrstvom, organi v sestavi in Zavodom RS za varstvo narave. Na področju komuniciranja in stikov z javnostmi je poleg stalnega zagotavljanja dostopa do informacij o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok v letu 2017 potekalo predvsem redno delo z mediji, organizacija in izvedba dogodkov kot tudi posodabljanje, vzdrževanje in nadgradnja glavnih komunikacijskih poti, kot sta spletna in Facebook stran.

leto 2018

V letu 2018 so bile glavne prioritete programa dela naravnega rezervata usmerjene v ohranjanje življenjskih okolij sladkovodnega in brakičnega dela naravnega rezervata, kot tudi v omejevanje negativnih vplivov iz okolice in nadaljnje delo na področju naravovarstvenega nadzora. Na področju obiska je bila poleg rednega vzdrževanja, obratovanja in upravljanja infrastrukture za obisk ter nadaljevanje izvajanja in dopolnjevanja programov obiskovanja NRŠZ ter vseh aktivnosti, povezanih s sprejemom, usmerjanjem in oblikovanjem dodatne ponudbe za obiskovalce med glavnimi prioritetami odprava napak in pomanjkljivosti na objektih.

Cilj1: V sodelovanju z botanikom smo nadaljevali z zasaditvijo drevesnih in grmovnih vrst, čiščenjem zarasti in odstranjevanjem tujerodnih rastlinskih vrst. Nadaljevali smo tudi s pridobivanjem finančnih sredstev, ki so potrebna za izvedbo 2. faze sanacije dotrajanega nasipa in nadgradnje praga na Ari z zaporničnim sistemom in ribjo stezo (Sklad za podnebne spremembe, LIFE). S strani upravljavca je redno potekalo tudi upravljanje nivoja vode, vzdrževanje objektov za urejanje vodnega režima, usmerjena paša, upravljanje vegetacije (košnja in mulčenje, čiščenje zarasti), vzdrževanje mlak in površin ob učni poti, odstranjevanje tujerodnih vrst, domačih/ hišnih živali in vzdrževanje kmetijske mehanizacije.

Cilj 2: Zaključili smo z izvedbo avtomatizacije zapornice in povezavo na Centralni nadzorni sistem (CNS). Skrbeli smo za upravljanje nivoja vode in skrb za ustrezen nivo vode v laguni, predvsem v gnezditvenem obdobju,

vzdrževanje in nadgradnja objektov za urejanje vodnega režima, čiščenje morskih nanosov in smeti, preprečevanje motenj ter vzdrževanje grmovne vegetacije in dosajevanje pomembnih vrst slanuš.

Cilja 3 in 4: V okviru ciljev 3 in 4 so bile aktivnosti usmerjene v izvedbo aktivnosti povezanih z odpravo vrtičkarstva na območju Jezerca ter v izdelavo elaborata ureditve meje in parcelacije zemljišča s parc.št. 3884/3, katastrska občina 2604 Bertoki v lasti Telekom Slovenije d.d. in izdelavo Cenitvenega poročila z ugotovitvijo vrednosti nepremičnine za isto zemljišče.

Cilj 5: Redno je potekal monitoring ptic, monitoring metuljev in novo kartiranje habitatnih sladkovodnega in brakičnega dela naravnega rezervata kot tudi tujerodnih rastlinskih vrst sladkovodnega dela naravnega rezervata in spremljanje stanja enostavnih parametrov kakovosti vode. Ostali predvideni monitoringi pa zaradi pomanjkanja sredstev niso stekli. V okviru projekta IMPRECO so bila pregledana vsa dosedanja poročila, (strokovne) objave, članki, podatkovne baze upravljavca ter osebna opazovanja. Na podlagi pridobljenih podatkov smo pripravili seznam vseh do sedaj opaženih rastlinskih in živalskih vrst na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok, ki presega 1.400 vrst. Tako smo dodatno uredili in posodobili podatke o biotski raznovrstnosti območja. Hkrati je bila dopolnjena in urejena baza habitatnih tipov, opredeljeni so bili ekosistemi, dosedanje klasifikacije habitatnih tipov pa smo pretvorili v Corine tipologijo.

Cilj 6: V sodelovanju z Mestno občino Koper smo delali na najbolj perečih temah, in sicer na področju vplivov na naravni rezervat (postavitev varovalnega nasipa in PHO vzdolž bertoške vpadnice, ureditev območja mestne vstopne točke). Nadaljevali smo z aktivnostmi za dokončno sprejetje in formalizacijo Poslovnika o obveščanju v primeru onesnaženj ter Načrta ukrepanja ob pojavu zaoljenih prostoživečih živali. Poleg tega smo redno preverjali tudi stanje čiščenja plavajoče morske baraže na morskem kanalu v Luki Koper.

Cilj 7: Naravovarstveni nadzor je redno potekal, zaenkrat brez izrekanja glob. Nadzorniki so se udeležili rednih izobraževanj v organizaciji MOP, zaposlili smo naravovarstveno nadzornico, ki je v drugi polovici leta pridobila tudi pooblastilo po ZP-1 ter sodelovali pri postavitvi informacijskega sistema za podporo delu prekrškovnih organov, ki ga financira MOP. Sklenili smo dogovor o sodelovanju v postopkih davčne izvršbe s Finančno upravo RS ter pogodbo z dobaviteljem uniform za naravovarstvene nadzornike Gornik Avantura d.o.o., ki jih pričakujemo v prvi polovici leta 2019. Od maja 2018 vodimo evidenco ustnih opozoril, ki smo jih do konca leta zabeležili 41. Poleg opozoril nadzornikov neformalno opozarjajo na kršitve tudi prostovoljci in obiskovalci. Nadzorna služba je konec leta štela tri naravovarstvene nadzornike s pooblastilom po ZON in ZP-1, ki so jim občasno pomagali še 3 prostovoljni nadzorniki s pooblastilom po ZON.

Cilj 8: Nadaljevali smo z izvajanjem različnih programov obiskovanja NRŠZ, jih stalno dopolnjevali v skladu s potrebami in željami obiskovalcev kot tudi skrbeli za sprejem, usmerjanje in ponudbo za obiskovalce v trgovini in baru centra za obiskovalce. V tem sklopu gre za dejavnosti, s katerimi hkrati ustvarjamo tudi lastne prihodke rezervata, še kako pomembne za financiranje upravljanja le-tega. Pri obiskovalcih ostajajo zelo priljubljeni programi s konji, od sprehodov s konji po učni poti in delavnic do z jahanjem kombiniranih vodenih ogledov po rezervatu. Precej zanimanja je tudi za najem dvorane za dogodke (strokovna srečanja, delavnice, projektni sestanki, konference in različna izobraževanja), vendar pa smo bili v toplem delu leta 2018 zaradi nedelujočega prezračevanja in hlajenja primorani povpraševanja za najem dvorane odklanjati. Nadaljevali smo z sodelovanjem s turističnim sektorjem, ki nam s svojim strokovnim znanjem pomaga pri razvoju obiska z vključevanjem v ponudbo ekološkega ali zelenega turizma, ki se je razvil v sodobnem času in predstavlja kritični odgovor na masovni ali »industrijski« turizem. V okviru priprave novih učnih pripomočkov je študentka na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem (smer razredni pouk) v sodelovanju s predstavniki upravljavca v mag. nalogi z naslovom »Didaktični pripomoček za učenje naravoslovja v NRŠZ« izdelala maketo v velikosti 1,5m x 1,2m, ki na realen način prikazuje različna življenjska okolja in ostaja v naši trajni uporabi.

Kot obeležitev 20. obletnice zavarovanja Škocjanskega zatoka je bil v letu 2018 izveden fotografski natečaj »Naravni rezervat Škocjanski zatok – podobe iz močvirja 2018«, na katerem je sodelovalo 22 ljubiteljev narave in fotografije. Sodelujoči so tekom leta na območju rezervata v teleobjektive ujeli 150 nepozabnih trenutkov iz življenja njegovih prebivalcev v raznolikih življenjskih okoljih. Ocenjevalna komisija je vsak mesec izbrala

zmagovalno fotografijo, vseh dvanajst zmagovalnih fotografij pa je bilo objavljeno v koledarju za leto 2019 in razstavljeno v prostorih centra za obiskovalce NR Škocjanski zatok. Vse ostale fotografije, ki so ustrezale pogojem natečaja, smo objavili na spletni in FB strani NR Škocjanski zatok ter na zaslonih v centru za obiskovalce.

Cilj 9: Z motorizacijo in avtomatizacijo vrat na glavnem vhodu smo izboljšali nadzor vstopa v naravni rezervat, na parkirišču za obiskovalce smo postavili tudi polnilnico za električna vozila. V okolici Centra za obiskovalce smo nadaljevali tudi z zasaditvami drevesnih in grmovnih vrst, odstranjevanjem tujerodnih rastlinskih vrst ter urejanjem površin za žitno njivo, zasajevanjem trajnic in čiščenjem mlak. Izvedenci, ki jih je imenovalo sodišče po sprožitvi gospodarskega spora s strani izvajalca del Adriaing d.o.o. kot odziv na unovčitev bančne garancije so avgusta končali z ugotavljanjem stanja na objektih. Neustrezne rešetke ob centru so bile zamenjane v oktobru, žal po nesreči učenke na ekskurziji v naravnem rezervatu. Na podlagi naročila MOP je bil izdelan popis za odpravo napak in izboljšanje strojnih instalacij, začele so se priprave javnega razpisa.

Cilj 10: Skrbeli smo za učinkovito in pregledno poslovanje, financiranje in organizacijo dela ter obveščanje javnosti. Na prihodkovni strani finančnega načrta programa dela NRŠZ za leto 2018 smo do konca leta v celoti realizirali sredstva na proračunski postavki 153238 ter sredstva SKZGS. Iz lokalnih virov smo pridobili 25.000€ za nakup električnega delovnega vozila s strani Luke Koper d.d. ter 800 € s strani MOK. Za nakup električnega delovnega vozila smo pridobili tudi nepovratna sredstva Eko sklada v višini 4.500€. Ob zaposlitvi ene od novih zaposlenih smo se prijavili za subvencijo Zavoda za zaposlovanje v okviru programa Priložnost zame: Spodbude za zaposlovanje v nevladnih organizacijah – NVO, in iz tega naslova prejeli 7.250€ subvencije. Z lastnimi prihodki smo se do konca leta približali načrtovanemu znesku in na ta način pokrili vse nastale stroške upravljanja, del stroškov pa smo pokrivali tudi z izvedbo projekta IMPRECO. Dodatni vložek v NRŠZ predstavljajo tudi sredstva Podnebne sklada za električno polnilnico ter sredstva ESRR in nacionalnega sofinanciranja EU projektov NVO s strani MJU, s katerimi smo v okviru projekta IMPRECO uresničevali ukrepe s področja ohranjanja ekosistemov in ekosistemskih storitev v NRŠZ. V letu 2018 smo dokončali vse aktivnosti za zagotavljanje dostopa do informacij o NRŠZ.

4 ZAKLJUČEK

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije je leta 1999 od Vlade RS dobilo veliko priznanje za svoja naravovarstvena prizadevanja za zavarovanje Škocjanskega zatoka v obliki koncesijske pogodbe za upravljanje Naravnega rezervata Škocjanski zatok. S tem pa tudi velik izziv, saj je bilo treba več kot 120 hektarjev veliko območje v zelo degradiranem stanju sanirati in obnoviti, vzpostaviti habitate in ga urediti kot naravni rezervat, odprt za javnost. Država s sredstvi za vse to ni razpolagala, zato je bila edina rešitev za vsako fazo urejanja najti ustrezen finančni program v okviru tedaj na novo razpoložljivih EU virov. Za obnovo oziroma renaturacijo habitatov je bil to program LIFE, za odpravo starih okoljskih bremen v laguni pa je hkrati znaten delež sredstev prispevalo tudi Ministrstvo za okolje in prostor iz Sklada za vode. Javni natečaj in projektna dokumentacije za objekte, izvedba prvih opazovališč ob učni poti in začetne ureditve za slepe obiskovalce so rezultat dveh projektov v okviru PS INTERREG Slovenija-Italija. Za gradnjo objektov v naravnem rezervatu pa glavnino sredstev zagotovilo Ministrstvo za gospodarstvo in razvoj tehnologije iz ESRR in nacionalnih sredstev (Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007-2013), DDV pa smo skupaj z MOP sofinancirali iz proračunskih sredstev in sredstev presežkov Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS. Del interpretacije, načrtov in mehkih vsebin pa je bil del projekta AdriaWet 2000 (PS INTERREG Slovenija-Italija).

Brez takega pristopa obnovljenega in urejenega Naravnega rezervata Škocjanski zatok zagotovo ne bi bilo. Pristop pa je bil mogoč zaradi **izjemno dobrega in konstruktivnega sodelovanja med ključnimi akterji iz vladnega in nevladnega sektorja, predvsem MOP z organi v sestavi, ZRSVN in DOPPS**. Skupaj smo korak za korakom orali ledino in pisali eno največjih naravovarstvenih zgodb o uspehu v Sloveniji, za dragoceno sodelovanje in vložen trud pa se vsem vključenim iskreno zahvaljujemo. Celotno urejanje naravnega rezervata skupaj z načrtovanjem je trajalo 16 let: če pogledamo rezultate, pa smo kljub vsemu lahko več kot zadovoljni.

V tem procesu je bil seveda DOPPS kot upravljavec glavno gonilo dogajanja in napredka, kar je bila tudi naša naloga, ki smo jo skozi prvi dve desetletji v vlogi koncesionarja uresničevali z veliko predanosti, vztrajnosti in energije. **V Škocjanskem zatoku smo prvič v Sloveniji načrtovali in kasneje izvedli habitatno obnovo degradiranega mokrišča in urejali za javnost odprt naravni rezervat.** Pri tem unikatnem delu je še kako prišla do izraza naša interdisciplinarnost, strokovnost in vpetost v mednarodne naravovarstvene povezave. Poleg sposobnosti za pridobivanje sredstev iz projektnih virov je bilo izjemnega pomena naše strokovno znanje s področja biologije in varstva narave, ki pa je bilo v začetnih letih premajhno za tako zahteven projekt. Zato je bilo izjemno dragoceno, da smo se kot slovenski polnopravni partner svetovne zveze BirdLife International na začetku lahko oprli na izkušenejše partnerje in črpali iz mednarodne zakladnice znanja in izkušenj, katere del smo. Za izmenjavo izkušenj v regiji smo z italijanskimi partnerji leta 2001 ustanovili mrežo upravljavcev severno-jadranskih mokrišč AdriaWet in se skupaj z njimi vključili tudi v povezavo Wetlands Link International, ki jo vodi angleški WWT – Wildfowl & Wetlands Trust. Skozi vse te povezave smo lahko vsako fazo urejanja predhodno preverili skozi izkušnje partnerjev, ki so že izvedli podobne projekte in se na ta način izognili napakam. V zadnjih letih pa sami vedno bolj nastopamo kot vir znanja za druge organizacije, ki se lotevajo podobnih projektov. V okviru Skupnosti naravnih parkov Slovenije tvorno sodelujemo z upravljavci slovenskih zavarovanih območij, še posebej s tistimi v bližini: krajinskima parkoma Sečoveljske soline in Strunjan ter Parkom Škocjanske jame.

Skozi dve desetletji izkušenj pri urejanju in upravljanju NRŠZ, kot tudi pri upravljanju NR Iški morost in Ormoške lagune, je **DOPPS postal eden najizkušenejših upravljavcev zavarovanih območij v Sloveniji**. NRŠZ upravljamo na podlagi načrta upravljanja za obdobje 2015–2024, ki smo ga pripravili in v njem ubesedili našo vizijo in ambiciozne načrte za delovanje prvega slovenskega naravnega rezervata, ki deluje kot unikatna učilnica v naravi. Naše izkušnje pri nadaljevanju te naravovarstvene zgodbe o uspehu so na kratek ali srednji rok nenadomestljive, saj tako zahtevne varstvene kot razvojne naloge zahtevajo posebna znanja, s katerimi po našem vedenju ne razpolaga nobena druga organizacija v Sloveniji, uresničujemo pa jih znotraj povezav in projektov, ki smo jih dolžni dokončati skladno z zastavljenimi cilji. Poleg tega smo zelo dobro vpeti tudi v lokalno okolje: sodelovanje z Mestno občino Koper, Luko Koper d.d. ter drugimi deležniki, ki so tako iz javnega, kot tudi iz poslovnega in akademskega sektorja, je odlično in v izrazito podporo ciljem NRŠZ.

5 VIRI

- Bedjanič M. 2010. Kačji pastirji (Odonata): Priprava izhodišč za monitoring in vzdrževanje habitatov na območju naravnega rezervata Škocjanski zatok, poročilo. Slovenska Bistrica: 55 str.
- Bedjanič M. 2014. Monitoring favne kačjih pastirjev (Odonata) v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok ter priprava smernic za urejanje in upravljanje habitatov s stališča favne kačjih pastirjev, končno poročilo. ProNatura, Braslovče: 61 str.
- DOPPS in K&Z, Svetovanje za razvoj d.o.o. 2013. Objekti v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, investicijski program. Ljubljana, DOPPS: 64 str.
- Habitatni tipi Slovenije HTS 2004. Ljubljana, Republika Slovenija, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo - Agencija Republike Slovenije za okolje: 64 str.
- Lipej L., Mavrič B., Dobrajc Ž. 2009. Pregled stanja izbranih skupin bentoških nevretenčarjev v Škocjanskem zatoku pred in po opravljenem posegu renaturacije lagunskega dela: Zaključno poročilo. (Poročila MBP-Morska biološka postaja, 110). Piran, Nacionalni inštitut za biologijo. Morska biološka postaja: 26 str.
- Lipej L., Mavrič B., Dobrajc Ž. 2009. Pregled stanja izbranih skupin bentoških nevretenčarjev v Škocjanskem zatoku v poletnem obdobju 2009. Zaključno poročilo. (Poročila MBP-Morska biološka postaja, 115). Piran, Nacionalni inštitut za biologijo. Morska biološka postaja: 20 str.
- Kaligarič M. 2009. Kartiranje habitatnih tipov v lagunarnem delu NR Škocjanski zatok. Strokovni elaborat. Maribor: 13 str.
- Kaligarič M., Otopal J. 2009. Kartiranje habitatnih tipov v lagunarnem delu in na bertoški bonifiki v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok. Strokovni elaborat. Maribor: 17 str.
- Kryštufek, B., P. Presetnik & A. Šalamun, 2003. Strokovne osnove za vzpostavljanje omrežja Natura 2000: Netopirji (Chiroptera) (končno poročilo). Naročnik: Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, ARSO, Ljubljana. Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana. 322 str., digitalne priloge.
- Kus Veenvliet in Veenvliet 2014. Monitoring plazilcev in dvoživk v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, končno poročilo. Nova vas, Zavod Symbiosis: 34 str.
- Odorico R., Ciriaco S. 2011. Pregled bentoških nevretenčarjev lagunarnega dela Škocjanskega zatoka. Zaključno poročilo. Trst, Shoreline: 32 str.
- Odorico R., Ciriaco S. 2011. Ihtiofavniški pregled lagunarnega dela Škocjanskega zatoka. Zaključno poročilo. Trst, Shoreline: 35 str.
- Pannekoek J., van Strien A.J. 2009. TRIM 3 Manual. Statistics Netherlands, Voorburg.
- Ptice. 2019. DOPPS. <http://skocjanski-zatok.org/ptice-3-2/> (18.3.2019)
- Polak S. 2010. Inventarizacija in monitoring metuljev (Lepidoptera) v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, končno poročilo. Ljubljana: 116 str.
- Polak S., 2012. Inventarizacija in monitoring hroščev (Coleoptera) v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, končno poročilo. Ljubljana: 77 str.
- Rakar B. 2019. Monitoring metuljev (Lepidoptera) v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok v letu 2018, poročilo. Koper, DOPPS: str. 50
- Šalaja N. 2016. Programi obiskovanja Naravnega rezervata Škocjanski zatok s ciljem spodbujanja odgovornega vedenja do narave: magistrsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta: 191 str.
- Šalaja N. 2017. Poročilo o spremljanju in vrednotenju aktivnosti projekta Mobilni kot ptice. Ljubljana, DOPPS: 14 str.
- Tome D., Brancelj A., Gogala A., Kotarac M., Lipej L., Makovec T., Poboljšaj K. & Tome S. 2000. Pregled stanja favne nevretenčarjev in vretenčarjev Škocjanskega zatoka, končno poročilo. Ljubljana, Nacionalni inštitut za biologijo: 40 str.
- Trani C. 2011. Inventarizacija dvoživk v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, poročilo. Trst: 12 str.
- Učakar T. 2009. Geografija naravnega rezervata Škocjanski zatok: diplomsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta: 110 str.